

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครูภาษาอังกฤษผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน
2. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. การเรียนรู้แบบร่วมมือ
4. กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์
5. การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ
6. การสอนภาษาแบบกลุ่มสัมพันธ์
7. สมรรถนะการสอน
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน

การวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครูภาษาอังกฤษ จึงจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับรูปแบบการสอนและหลักการต่าง ๆ ในการพัฒนารูปแบบการสอน เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการสอนในครั้งนี้ต่อไป

1.1 ความหมายของรูปแบบการสอน

ความหมายของรูปแบบการสอนนั้น มีผู้ให้ความหมายไว้หลายแง่มุม ดังนี้ เซเลอร์ และคณะ (Saylor and others, 1981 : p 271) กล่าวว่า รูปแบบการสอน (teaching mode) หมายถึง แบบ (pattern) ของการสอนที่มีการจัดกระทำพฤติกรรมขึ้นจำนวนหนึ่งที่มีความแตกต่างกัน เพื่อจุดหมายหรือจุดเน้นที่เฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่ง

จอยซ์ และเวล (Joyce and Weil, 1992 : pp 1 – 4) กล่าวว่า รูปแบบการสอน คือ แผน (plan) หรือแบบ (pattern) ที่เราสามารถใช้ในการสอนโดยตรงในห้องเรียน หรือการสอนเป็นกลุ่มย่อย หรือเพื่อจัดสื่อการเรียนการสอน ซึ่งรวมถึงหนังสือ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนและหลักสูตรรายวิชา ซึ่งแต่ละรูปแบบจะให้แนวทางในการออกแบบการเรียนการสอน ที่จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน รูปแบบการสอนคือ การบรรยายสิ่งแวดล้อม

ทางการเรียน รูปแบบการสอน ก็คือ รูปแบบของการเรียน ที่ช่วยผู้เรียนให้ได้รับสารสนเทศ ความคิด ทักษะ คุณค่า แนวทางของการคิด และแนวทางในการแสดงออกของผู้เรียน

ทิตินา แชมมณี (2545) กล่าวว่า รูปแบบการสอน หมายถึง สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างมีระบบระเบียบ มีแบบแผนตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่าง ๆ โดยอาศัยวิธีสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้ามาช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ ดังนั้นคุณลักษณะสำคัญของรูปแบบการสอนจึงต้องประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. มีปรัชญา หรือทฤษฎี หรือหลักการ หรือแนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการศึกษานั้น ๆ
2. มีการบรรยาย หรืออธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอน
3. มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการพิสูจน์ ทดลองถึงประสิทธิภาพของระบบนั้น
4. มีการอธิบายกระบวนการสอน วิธีสอน และเทคนิคการสอน ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบย่อยที่สำคัญของระบบนั้น ๆ

จากนิยามความหมายของรูปแบบการศึกษาดังกล่าว สามารถสรุปรวมลักษณะร่วมเป็นนิยามของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน หมายถึง แบบแผนการจัดการเรียนการสอนที่อาศัยหลักปรัชญา ทฤษฎี แนวคิด หรือความเชื่อต่าง ๆ โดยจัดให้มีองค์ประกอบของการเรียนการสอน ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน การประเมินผลไว้อย่างเป็นระบบแสดง ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นนำไปใช้ได้

1.2 ลักษณะสำคัญของรูปแบบการสอน

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการสอน ควรมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. มีแนวคิดหรือหลักการพื้นฐาน รูปแบบการสอนจะต้องมีแนวคิดหรือหลักการพื้นฐาน ซึ่งอาจมาจากแนวคิดทางการศึกษา เช่น ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง มีกระบวนการเรียนรู้แบบสืบสอบ ทฤษฎีจิตวิทยาการเรียนรู้ เช่น มีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาอารมณ์และสังคมควบคู่กันไป ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ หรือแนวคิดเกี่ยวกับศาสตร์ต่าง ๆ เป็นต้นรูปแบบการสอนหนึ่ง ๆ อาจจะมีแนวคิดหรือหลักการพื้นฐานเพียงอย่างเดียว ดังเช่น รูปแบบการสอนส่วนใหญ่ของจอยซ์และเวล หรือมีแนวคิดมากกว่าหนึ่งได้ดังที่สเตอร์น (Stern, 1984 : p 47) เสนอไว้ว่าแนวคิดของรูปแบบการสอนควรเป็นสหวิทยาการ (multidisciplinary) แนวคิดหรือหลักการพื้นฐานนี้จะเป็นหลักหรือแนวทางในการเลือก กำหนดและจัดระเบียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบให้สอดคล้องต่อเนื่อง และสัมพันธ์กัน

2. มีองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ลักษณะนี้จัดเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ผู้ออกแบบหรือผู้พัฒนารูปแบบการสอนจะต้องตระหนักถึง ในการกำหนดตัวองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบให้เป็นไปอย่างเป็นเหตุเป็นผลและสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานของรูปแบบ การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการสอนจะขึ้นอยู่กับความรู้ ประสบการณ์ และความละเอียดรอบคอบของผู้พัฒนาที่จะต้องคิด วิเคราะห์ จนสามารถมองเห็นความสำคัญและความ

สัมพันธ์ขององค์ประกอบได้อย่างแจ่มชัด จนสามารถกำหนดองค์ประกอบของการสอนโดยทั่วไป องค์ประกอบของการสอนเฉพาะสาขาวิชา และจะต้องพิจารณากำหนดองค์ประกอบให้เหมาะสม คือมีความสัมพันธ์และส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้ สเติร์น (Stern, 1984 : 47) กล่าวว่า รูปแบบการสอนควรมีลักษณะของการให้ความสำคัญขององค์ประกอบทั้งหมดรวมกัน (multi factor view) กล่าวคือ ในรูปแบบการสอน องค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบจะมีความสำคัญ ทัดเทียมกัน องค์ประกอบทั้งหมดจะต้องมีบทบาทร่วมกันจึงจะทำให้รูปแบบการสอนนั้น ๆ มี ประสิทธิภาพตามต้องการได้ ซึ่งตัวอย่างของการกำหนดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ของ องค์ประกอบ ดังที่ ทิศนา ขัมมณี (2545) ยกตัวอย่างไว้ดังนี้ รูปแบบการสอนกระบวนการกลุ่มมา จากแนวคิดการให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ด้วยตนเอง ดังนั้นจึงกำหนดองค์ประกอบ กระบวนการให้มีการทำกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และองค์ประกอบวิธีสอน จะกำหนดให้ใช้การสอนแบบอุปนัย (inductive) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สรุปหลักการจากตัวอย่างหรือ กิจกรรมที่ได้ทำด้วยตนเอง เพื่อให้สอดคล้องเป็นไปตามแนวคิดหลักของรูปแบบการสอน

3. มีการพัฒนาหรือออกแบบอย่างเป็นระบบ รูปแบบการสอนเป็นผลของการพัฒนาหรือ ออกแบบจัดองค์ประกอบอย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและ องค์ประกอบการสอนที่เกี่ยวข้อง กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญและจำเป็น จัดความสัมพันธ์ของ องค์ประกอบให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน นำแผนการจัดองค์ประกอบไปทดลองใช้สอนในห้องเรียนจริง เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และยืนยันผลที่เกิดขึ้นว่า สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการได้จริง จึงจะยอมรับได้ว่าการจัดองค์ประกอบนี้เป็นรูปแบบการสอนที่มี ประสิทธิภาพ

4. มีผลต่อพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นจะส่งผลต่อ พัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน ดังที่ จอยซ์ และเวล (Joyce and Weil, 1992) กล่าวไว้ว่า รูปแบบการสอนแต่ละแบบจะส่งผลต่อผู้เรียนต่างกันออกไปตามแนวคิดและหลักการของรูปแบบการ สอนนั้น เช่น รูปแบบการสอนการฝึกการสืบสอบ (inquiry training) มีเป้าหมายเพื่อที่จะพัฒนา กระบวนการคิดค้นด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการสืบเสาะหาความรู้ หรือเป็น การมุ่งที่จะส่งผลให้ผู้เรียนมีกระบวนการสืบสอบ เป็นต้น

1.3 การจัดกลุ่มของรูปแบบการสอนตามแนวคิดของจอยซ์และเวล

แนวคิดของจอยซ์ และเวล (Joyce and Weil, 1992) ได้จัดกลุ่มรูปแบบการสอนตาม จุดเน้นหรือผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน รูปแบบการสอนตามแนวคิดนี้ จัดแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาตน (the personal family) เน้นการพัฒนาที่ตัว บุคคล กระบวนการพัฒนาผู้เรียนแต่ละบุคคล กระบวนการสร้างและพัฒนาเอกลักษณ์ อารมณ์ของ ตนเอง มุ่งสอนให้รู้จักการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม เสริมสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และรับผิดชอบเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นรูปแบบการสอนในกลุ่มนี้ ได้แก่ การสอนแบบไม่สั่งการ (nondirective teaching) การสอนเพื่อเพิ่มมโนทัศน์ในตนเอง (engancing self – concept) เป็นต้น

รูปแบบการสอนที่เน้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (the social family) เน้นความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยใช้การประนีประนอมในการแก้ปัญหา การมีส่วนร่วมกับผู้อื่นตามหลักการประชาธิปไตย การทำงานร่วมกันโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ รูปแบบการสอนในกลุ่มนี้ได้แก่ การสอนแบบค้นคว้าทำงานเป็นกลุ่ม (group investigation) การแสดงบทบาทสมมติ (role play) การศึกษาสังคมด้วยกระบวนการสืบสอบ (jurisprudential inquiry) เป็นต้น

รูปแบบการสอนที่เน้นการจัดกระบวนการสารสนเทศ หรือกระบวนการคิด (the information – processing family) มุ่งส่งเสริมความสามารถในการรวบรวมและจัดระเบียบข้อมูล การเข้าใจปัญหาต่าง ๆ และการคิดหาวิธีแก้ปัญหา ตลอดจนการสร้างความคิดรวบยอด และใช้ภาษาที่เหมาะสมในการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดวิธีการแก้ปัญหาที่เน้นความสำคัญไปที่สมรรถภาพการคิดของผู้เรียน และวิธีการต่าง ๆ ในการพัฒนากระบวนการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล รูปแบบการสอนในกลุ่มนี้ได้แก่ การสอนการคิดเชิงอนุมาน (inductive training) การสอนการจำ (memorization) การสอนการให้โครงสร้างทางความคิด (advance organizers) การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ (synectics) การพัฒนาทางปัญญา (the developing intellect) และการฝึกกระบวนการสืบสอบทางวิทยาศาสตร์ (scientific inquiry) เป็นต้น

รูปแบบการสอนที่เน้นด้านพฤติกรรม (the behavioral system family) รูปแบบการสอนในกลุ่มนี้ได้รับแนวคิดมาจากทฤษฎีการเรียนรู้เชิงพฤติกรรมเน้นการปรับพฤติกรรม การตอบสนองหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียน รูปแบบการสอนในกลุ่มนี้ได้แก่ การสอนเพื่อให้ความควบคุมตนเอง (learning self – control) การเรียนแบบรอบรู้ (mastery learning) การฝึกฝนตนเอง (training and self – control) การเรียนรู้แบบมีเงื่อนไข (the condition of learning) การสอนตรง (direct instruction) สถานการณ์จำลอง (simulation) การเรียนรู้สังคม (social learning) เป็นต้น

1.4 การพัฒนารูปแบบการสอนตามแนวคิดของจอยซ์ และเวล

จอยซ์ และเวล (Joyce and Weil, 1992) ซึ่งเป็นผู้เขียนหนังสือ Models of Teaching ที่ได้รับการยอมรับอย่างมากในวงการศึกษาค้นคว้าได้สรุปสาระสำคัญของการพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการสอน ไว้ดังนี้

1.4.1 หลักการพัฒนารูปแบบการสอน ประกอบด้วย

1.4.1.1 รูปแบบการสอนต้องมีทฤษฎีรองรับ เช่น ทฤษฎีด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ เป็นต้น

1.4.1.2 เมื่อพัฒนารูปแบบการสอนแล้ว ก่อนนำไปใช้อย่างแพร่หลาย จะต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎี และตรวจสอบคุณภาพในเชิงการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง และนำข้อค้นพบมาปรับปรุงแก้ไขอยู่เรื่อย ๆ การเสนอรูปแบบการสอนแต่ละรูปแบบของจอยซ์ และเวล ได้มีการนำไปทดลองใช้ในห้องเรียน รวมทั้งมีงานวิจัยรองรับมากมายจนเป็นหลักประกันได้ว่าสามารถใช้ได้สะดวกและได้ผลดี

1.4.1.3 การพัฒนารูปแบบการสอน อาจออกแบบให้ใช้ได้กว้างขวาง หรือเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

1.4.1.4 การพัฒนารูปแบบการสอน จะมีจุดมุ่งหมายหลักที่ถือเป็นหลักในการพิจารณาเลือกรูปแบบไปใช้ กล่าวคือ ถ้าผู้ใช้นารูปแบบการสอนไปใช้ตรงกับจุดมุ่งหมายหลักก็จะทำให้เกิดผลสูงสุด แต่ก็สามารถนำรูปแบบนั้นไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ถ้าพิจารณาเห็นว่าเหมาะสม แต่ก็อาจทำให้ได้ผลสำเร็จลดน้อยลงไป

นอกจาก จอยซ์และเวล จะเสนอทศนะด้านการสอนแล้ว ยังให้ข้อสังเกตและแนวคิดในการพัฒนาผู้เรียน โดยเสนอรูปแบบการเรียนรู้ที่เป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้รับสารสนเทศความคิด ทักษะ ค่านิยม และวิถีทางในการคิด นอกจากนั้น รูปแบบการสอนที่เลือกมานำเสนอส่วนใหญ่ยังได้สอนวิธีเรียน (how to learn) ให้แก่ผู้เรียนอีกด้วย ซึ่งจะก่อให้เกิดผลสำเร็จในระยะยาว และที่สำคัญที่สุดคือ เป็นการเพิ่มพูนความสามารถที่จะเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ง่ายและได้ผลดีในอนาคต กล่าวคือ การสอนควรส่งผลกระทบต่อผู้เรียนให้เขาได้สามารถศึกษาด้วยตนเองได้ อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบการสอนของจอยซ์และเวลนี้ เน้นความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน และพัฒนากลวิธีการเรียนรู้ (learning strategies) ของผู้เรียนการนำเสนอรูปแบบการสอน

1.4.2 การนำเสนอรูปแบบการสอน

จอยซ์ และเวล ได้แบ่งการนำเสนอรูปแบบการสอนแต่ละรูปแบบออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 อธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่มาของรูปแบบ (orientation to the model) อันประกอบไปด้วยเป้าหมายของรูปแบบ ทฤษฎีและข้อสันนิษฐานที่รองรับรูปแบบ หลักการและมโนทัศน์สำคัญที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการสอน

ส่วนที่ 2 รูปแบบการสอน (the models of teaching) เป็นการอธิบายถึงตัวรูปแบบ ซึ่งนำเสนอเป็นเรื่อง ๆ อย่างละเอียด และเน้นให้เห็นถึงปัจจัยที่นำไปสู่การปฏิบัติแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ

1. ขั้นตอนของรูปแบบ (syntax หรือ phases) เป็นการให้รายละเอียดว่ารูปแบบการสอนนั้นมีกี่ขั้นตอน โดยเรียงลำดับกิจกรรมที่จะสอนเป็นขั้น ๆ แต่ละรูปแบบมีจำนวนขั้นตอนการสอนไม่เท่ากัน

2. ระบบของปฏิสัมพันธ์ (social system) เป็นการอธิบายบทบาทของผู้สอน ผู้เรียน และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในแต่ละรูปแบบบทบาทของผู้สอนจะแตกต่างกันออกไป เช่น เป็นผู้นำกิจกรรม ผู้อำนวยความสะดวก ผู้ให้คำแนะนำ เป็นแหล่งข้อมูล เป็นต้น ผู้สอนอาจเป็นศูนย์กลางในบางรูปแบบ หรืออาจมีบทบาทเท่า ๆ กัน ก็ได้

3. หลักการของปฏิกริยาตอบสนอง (principles of reaction) เป็นการบอกถึงวิธีการแสดงออกของครูต่อผู้เรียน การตอบสนองต่อสิ่งที่ผู้เรียนกระทำ เช่น การปรับพฤติกรรมโดยการให้รางวัล การสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนมีอิสระ ไม่มีการประเมินว่าผิดหรือถูก เพื่อให้เกิดการพัฒนาการคิดอย่างสร้างสรรค์ เป็นต้น

4. ระบบที่สนับสนุน (support system) เป็นการบอกถึงเงื่อนไข สิ่งที่เป็นต่อการใช้รูปแบบการสอนนั้นให้มีสัมฤทธิ์ผล เช่น รูปแบบการสอนแบบฝึกกระบวนการสืบสอบ ต้องการชุดของสื่อการสอน ครูที่เข้าใจกระบวนการทางพุทธิปัญญาและยุทธวิธีของการสืบสอบ และแหล่งข้อมูลที่สนับสนุนปัญหา

ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบการสอนไปใช้ (application) จะเป็นการแนะนำและข้อสังเกตในการใช้รูปแบบการสอนนั้น เช่น จะใช้กับเนื้อหาประเภทใดจึงจะเหมาะสมรูปแบบเหมาะกับระดับใด เป็นต้น นอกจากนี้ยังให้คำแนะนำอื่น ๆ เพื่อให้การนำรูปแบบไปใช้เกิดประสิทธิผลมากที่สุด

ส่วนที่ 4 ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม (instructional and nurturant effects) รูปแบบการสอนแต่ละรูปแบบจะส่งผลต่อผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลโดยตรงเกิดจากการสอนของครู หรือเกิดจากกิจกรรมที่จัดขึ้นตามขั้นตอนของรูปแบบการสอนนั้น ๆ ส่วนผลทางอ้อมเกิดจากสภาพแวดล้อม ซึ่งถือเป็นผลกระทบที่เกิดจากการสอนตามรูปแบบนั้น เป็นสิ่งที่ทางอ้อมเกิดจากสภาพแวดล้อม ซึ่งถือเป็นผลกระทบที่เกิดจากการสอนตามรูปแบบนั้น เป็นสิ่งที่คาดคะเนไว้ว่าจะเกิดผลมาจากการสอนตามรูปแบบนั้น ซึ่งผู้สอนจะสามารถใช้เพื่อเป็นสิ่งที่พิจารณาเลือกรูปแบบการสอนไปใช้ด้วย

นอกจากการให้รายละเอียดอย่างเป็นระบบทั้ง 4 ส่วน ดังกล่าวแล้ว ก่อนที่จะอธิบายถึงที่มาหรือภูมิหลังด้านทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบในส่วนที่ 1 ทุก ๆ รูปแบบจะมีการเสนอภาพหรือเหตุการณ์ (scenario) ในห้องเรียนไว้ด้วย โดยใช้การเล่าเรื่อง มีครูและนักเรียนเป็นผู้แสดง เป็นการจำลองเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในห้องเรียนมาไว้เพื่อเป็นบทนำและช่วยให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์ของการใช้รูปแบบนั้นยิ่งขึ้น รูปแบบการสอนที่น่าเสนอนี้ จอยซ์ และเวล ได้ยืนยันถึงความมีประสิทธิภาพของรูปแบบเมื่อมีการนำไปใช้ในห้องเรียน ผลปรากฏว่าสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามต้องการได้ อย่างไรก็ตาม รูปแบบการสอนเหล่านี้หลังจากได้นำไปทดลองใช้จะมีการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการสอนให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้นได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า รูปแบบการสอนที่จอยซ์ และเวล นำเสนอนี้เป็นตัวอย่างหนึ่ง ของการพัฒนาการเรียนการสอนที่เป็นระบบ อย่างมีหลักการ เป็นขั้นตอน และสมเหตุสมผล ที่ผู้สอนจะสามารถใช้รูปแบบการสอนจนเกิดความชำนาญ ผู้วิจัยจึงได้นำหลักการของจอยซ์ และเวล มาใช้ในการนำเสนอรูปแบบการสอนที่พัฒนาในครั้งนี้

2. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ทฤษฎีการเรียนรู้จะเป็นแนวคิดพื้นฐานสำคัญของการนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีทฤษฎีการเรียนรู้สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้อย่างนี้

ทฤษฎีพุทธินิยม (Cognitivism)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสได้เรียนตามความต้องการและความสนใจของตนเองจะเป็นสิ่งที่มีความหมายสำหรับตัวของพวกเขาเองมากกว่าการเรียนรู้ที่ครูหรือผู้อื่นบอกให้นักจิตวิทยาคนกลุ่มนี้สนใจ เกี่ยวกับการคิดและการรับรู้ของคน พวกเขาเห็นว่าคนทุกคนมีธรรมชาติภายในที่ใฝ่รู้ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เพื่อก่อให้เกิดสภาพที่สมดุล นักจิตวิทยาคนสำคัญในกลุ่มนี้คือ Jerome S. Bruner ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนแบบ Discovery โดยนำลักษณะธรรมชาติของคนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ถ้าครูช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นโครงสร้างของสิ่งที่เรียนจะช่วยให้จำสิ่งที่เรียนได้ดี สามารถทำความเข้าใจกับหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งจะนำมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ อีกมากมาย และเป็นเตรียมตัวสำหรับการทำความเข้าใจกับสิ่งที่ซับซ้อน ผู้สอนควรมี

บทบาทในการกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบและแก้ปัญหา โดยการหยิบยกปัญหาให้นักเรียนค้นหา คำตอบซึ่งอาจเป็นการค้นคว้าตามลำพัง หรือการอภิปรายกลุ่ม การใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียน แก้ปัญหานั้น ผู้เรียนไม่เพียงแต่จะได้รับการฝึกฝนให้มีทักษะในการแก้ปัญหาเท่านั้น แต่จะเป็นการ ช่วยให้พวกเขาเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนในการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลให้เขากลายเป็น แก้ปัญหาต่อไปในอนาคต

ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanism)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความดีที่ติดตัวมาแต่กำเนิด มีอิสระที่จะนำตนเอง และพึ่งตนเองได้ มีความคิดสร้างสรรค์ที่จะทำประโยชน์ต่อสังคม มีอิสระในการเลือกทำสิ่งต่าง ๆ ที่จะ ไม่ทำให้ผู้ใดเดือดร้อน ในการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีนี้ควรให้ผู้เรียนมีสมรรถภาพในด้านความรู้ อารมณ์ ความรู้สึก และทักษะไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งหมายความว่า ครูควรฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักใช้ เหตุผล มีความชื่นชมและเจตคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน และให้ผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง

ทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism)

ทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ มีความเชื่อว่า ความรู้เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยตนเองสามารถ เปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้ก้าวหน้าขึ้นไปได้อย่างเรื่อย ๆ โดยอาศัยกระบวนการพัฒนาโครงสร้างความรู้ ภายในของบุคคล และการรับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากภายในของ ผู้เรียน ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากความสัมพันธ์ของสิ่งที่พบเห็นกับความรู้เดิมที่มีอยู่ พยายามจะนำ ความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ตนเห็นมาสร้างเป็นโครงสร้างทางปัญญา ซึ่งประกอบด้วยความหมาย หรือความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่แต่ละบุคคลมีประสบการณ์ องค์ประกอบสำคัญของทฤษฎีการสร้างสรรค์ สร้างความรู้ประกอบด้วย

1. ความรู้เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยตัวผู้เรียน
2. การเรียนรู้ใหม่สร้างบนฐานการเรียนรู้ที่ผ่านมา
3. ความรู้ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นจะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง
4. การได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม(สุมนทนา พรหมบุญและคณะ, 2540) ประกอบด้วยสาระ ที่ว่าด้วยเรื่องการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยกระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้และ การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ มีรายละเอียดดังนี้

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยกระบวนการกลุ่ม

การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้

การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ

ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการศึกษาในประเทศไทยมีผู้ให้คำจำกัดความที่หลากหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการ จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บางครั้งก็ใช้คำว่าจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งสาระสำคัญของคำต่าง ๆ ตามแต่ผู้ที่จะนิยามนั้นมีแนวคิดค่อนข้างเหมือนกัน ณ ที่นี้จะนำเสนอ คำนิยามของแต่ละท่านดังนี้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542) ได้นิยามความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียนโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543) สรุปสาระสำคัญการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ อีกทั้งเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

กรมวิชาการได้ให้ความหมายเชิงปฏิบัติการของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ โดยแยกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความหมายเชิงปฏิบัติการด้านผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง ได้พัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ ศึกษา ค้นคว้า ทดลองและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามความถนัด ความสนใจด้วยวิธีการกระบวนการและใช้หลักการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ได้มาตรฐานตามที่หลักสูตรกำหนด มีความรู้สึกรับรู้ในผลการทำงานของตนเอง สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน สังคม และส่วนรวม 2) ความหมายเชิงปฏิบัติการด้านครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้จัดหรือครูผู้สอนดำเนินการให้สอดคล้องกับผู้เรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถทางด้านปัญญา วิธีการเรียนรู้ โดยบูรณาการคุณธรรม ค่านิยมอันพึงประสงค์ วางแผนการจัดกิจกรรม และประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเป็นระบบให้ผู้เรียนได้พัฒนาสติปัญญา อารมณ์ และทักษะการปฏิบัติ ส่งเสริม สนับสนุนการนำความรู้ไปใช้ในแหล่งความรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง และ 3) ความหมายเชิงปฏิบัติการด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สนับสนุนการเรียนรู้มีส่วนร่วม โดยส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้เรียน หรือวิธีการสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในสถานศึกษา ให้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ครูผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับนักเรียน และสนับสนุนด้านทรัพยากร การลงทุนเพื่อการศึกษา พร้อมทั้งดูแล ตรวจสอบกระบวนการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

กรมวิชาการ (2543) ได้เสนอหลักการในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีดังนี้

1. การปรับความคิดของครูให้มองนักเรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้
2. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ยึดหลักการพัฒนาผู้เรียนให้ถึงศักยภาพสูงสุด
3. การยึดชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นหลักในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
4. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล
5. การจัดประสบการณ์โดยใช้คุณธรรมนำความรู้
6. การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับธรรมชาติวิชา และวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

แอนดรูว์ และไอแซคส์ (Andrew and Issaacs, 1995) ได้นิยามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตามแนวทฤษฎี Cognitive Psychology ซึ่งเรียกว่าการสอนแบบสรุคสร้างความรู้ (constructivist) เพื่อการสอนและการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้เป็นทั้งกระบวนการส่วนบุคคลและกระบวนการทางสังคม
2. ผู้เรียนตัดสินใจเองว่าต้องการที่จะเรียนรู้อะไรโดยการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้เฉพาะตน
3. ผู้เรียนสร้างความรู้ที่มีความหมายต่อตัวผู้เรียนเอง ซึ่งเป็นผลมาจากกิจกรรมของตนเองและการแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น
4. ยุทธวิธีการเรียนรู้ประกอบด้วย การค้นคว้าจากห้องสมุด การเรียนรู้ด้วยโจทย์ปัญหาและกรณีตัวอย่าง การทำการบ้านหรืองานที่ได้รับมอบหมาย และโครงงาน การทำงานเป็นกลุ่ม การอภิปราย และการปฏิบัติจริง
5. การสอนในชั้นเรียนที่เป็นตัวกระตุ้นการเรียนรู้ที่แท้จริงนั้นเกิดขึ้นภายนอกห้องเรียนเป็นส่วนใหญ่
6. ห้องเรียนไม่จำเป็นต้องมีแบบแผน กิจกรรมมีแบบเฉพาะบุคคล การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและไม่จำเป็นต้องมีการเช็คชื่อเข้าชั้นเรียน
7. ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในวิชานั้น ๆ และเปลี่ยนข้อมูลใหม่ที่ได้รับให้เป็นความเข้าใจส่วนบุคคลและเชื่อมโยงกับความรู้เดิม

อีแกน และกิบป์ (Egan and Gibb, 1997) เสนอแนะว่า การเรียนรู้จะต้องมุ่งไปคู่กับ ผู้เรียนต้องการที่จะเรียนรู้อะไรและการเรียนการสอนจะต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จึงต้องระบุถึงตัวแปรที่สามารถสนับสนุนการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้มีประสิทธิภาพและมีความหมายสำหรับผู้เรียนไว้ดังนี้

1. การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะต้องมีความชัดเจนและสามารถเข้าใจได้
2. การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะต้องตอบสนองวิถีทางที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้และติดต่อสื่อสารได้
3. การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางควรจะยอมรับความสนใจและแรงจูงใจของผู้เรียน
4. การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางต้องให้เคารพในธรรมชาติสังคมแห่งการเรียนรู้
5. การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะต้องเป็นที่ดึงดูดใจ
6. การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางควรจะเน้นที่ความต้องการของผู้เรียนเพื่อการย้อนกลับที่มีความหมายและคุ้มค่า

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542) เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางไว้ 3 รูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีระดับ บทบาทของครูและผู้เรียนต่างกันไป ดังนี้

รูปแบบที่ 1 Student – Centered Class การจัดการเรียนรู้แบบนี้ครูมีหน้าที่เตรียมเนื้อหาวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อทั้งหมด ซึ่งผู้เรียนจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีครูคอยดูแลกำกับให้คำปรึกษากิจกรรมในรูปแบบนี้ส่วนมากเป็นกิจกรรมกลุ่มหรือจับคู่

รูปแบบที่ 2 Learner –Based Teaching การจัดการเรียนรู้รูปแบบนี้ครูจะคอยกระตุ้นหรือมอบหมายให้ผู้เรียนค้นคว้าข้อมูลเรื่องที่จะเรียนเอง หรือจัดทำสื่อการเรียนรู้เอง โดยใช้ประสบการณ์ ความรู้ความชำนาญของผู้เรียนเป็นฐาน

รูปแบบที่ 3 Learner Independence หรือ Self – Directed Learning การจัดการเรียนรู้รูปแบบนี้ผู้เรียนจะเป็นอิสระจากชั้นเรียน สามารถศึกษาค้นคว้าจากสื่อที่จัดไว้ในศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองแล้วเลือกทำงานหรือฝึกปฏิบัติตามความต้องการ ความสนใจและศักยภาพของตน โดยอาจศึกษาตามลำพังหรือจับคู่ศึกษากับเพื่อน

นอกจากนั้นคณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543) ได้กำหนดตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของผู้เรียน 9 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

ตัวบ่งชี้ที่ 1 ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง

ตัวบ่งชี้ที่ 3 ผู้เรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม

ตัวบ่งชี้ที่ 4 ผู้เรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล

ตัวบ่งชี้ที่ 5 ผู้เรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบ แก้ปัญหาทั้งด้วยตนเองและร่วมด้วยช่วยกัน

ตัวบ่งชี้ที่ 6 ผู้เรียนได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

ตัวบ่งชี้ที่ 7 ผู้เรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข

ตัวบ่งชี้ที่ 8 ผู้เรียนฝึกตนเองให้มีวินัย และมีความรับผิดชอบในการทำงาน

ตัวบ่งชี้ที่ 9 ผู้เรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนใฝ่ความรู้อย่างต่อเนื่อง ตัวบ่งชี้การสอนของครู 10 ตัวบ่งชี้ ซึ่งได้จัดเรียงตามขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการสอน และขั้นประเมินผล ได้แก่

ตัวบ่งชี้ที่ 1 ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้าใจ และเสริมแรงให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้ที่ 3 ครูเอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง

ตัวบ่งชี้ที่ 4 ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออก และคิดอย่างสร้างสรรค์

ตัวบ่งชี้ที่ 5 ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกทำและฝึกปรับปรุงตนเอง

ตัวบ่งชี้ที่ 6 ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดี และปรับปรุงส่วนด้อยของการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้ที่ 7 ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้

ตัวบ่งชี้ที่ 8 ครูให้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง

ตัวบ่งชี้ที่ 9 ครูฝึกฝนกิจกรรมรายาท และวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย

ตัวบ่งชี้ที่ 10 ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้การเรียนของนักเรียน และตัวบ่งชี้ของครูที่จำแนกไว้นี้แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการสอนของครู และพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนมีลักษณะที่ต่อเนื่องผสมกลมกลืนกันเกินกว่าที่จะแยกตามช่วงเวลาของการเรียนการสอนได้ตัวบ่งชี้หลายตัวอาจเกิดขึ้นได้ทั้งก่อนการเรียนการสอน ระหว่างการเรียนการสอน และหลังการเรียนการสอน

นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางยังได้ถูกกำหนดไว้เป็นมาตรฐานหนึ่งในมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรฐานที่ 18 ว่าด้วยเรื่อง จัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งประกอบด้วยตัวบ่งชี้จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ดังนี้

ตัวบ่งชี้ที่ 1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ตัวบ่งชี้ที่ 4 มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี และสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้ที่ 5 มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของผู้เรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 6 มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพอย่างครบถ้วนทั้งทางด้านดนตรี ศิลปะและการกีฬา

ตัวบ่งชี้ที่ 7 ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน

ตัวบ่งชี้ที่ 8 มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้ที่ 9 มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักสถานศึกษาของตน และมีความกระตือรือร้นในการเรียน

3. การเรียนรู้แบบร่วมมือ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ (cooperative learning)

การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นยุทธวิธีในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดนักเรียนอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยทั่วไปจะจัดกลุ่มละ 4 คนแบบคละความสามารถให้ทำงาน เรียนรู้ร่วมกัน มีการช่วยเหลือกันในการผสมผสานความรู้ที่มีอยู่เดิมกับความรู้ใหม่และค้นพบความหมายของสิ่งที่ศึกษาด้วยกลุ่มของเขาเอง โดยการทำกิจกรรมในการสืบค้นสอบสวนแนวความคิดและแก้ปัญหา ซึ่งต้องมีการอธิบาย อภิปรายกันในกลุ่ม

การเรียนรู้แบบร่วมมือมีพื้นฐานมาจากปรัชญาการศึกษาแบบพิพัฒนาการ (progressivism) ที่เน้นการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดทิศทางการพัฒนาตนเอง จึงทำให้เกิดการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่ง ดิวอี้ (Dewey, 1922) ได้นำเสนอปรัชญาการศึกษาแบบพิพัฒนาการขึ้นและได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังได้นำแนวคิดจากทฤษฎีสนาม

ของ เลวิน (Lewin, 1938) ที่เน้นว่าการพึ่งพาซึ่งกันและกันเป็นตัวกำหนดวิธีการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้มีนักการศึกษานำไปพัฒนาเป็นรูปแบบต่าง ๆ ของการเรียนรู้แบบร่วมมือมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน

หลักการของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นวิธีการที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้นักเรียนได้เรียนรู้กันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน แต่ละคนจะต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่มทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน คนที่เรียนเก่งจะช่วยเหลือคนที่เรียนอ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองเท่านั้น แต่จะต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ความสำเร็จของแต่ละบุคคลคือ ความสำเร็จของกลุ่มสลาวิน (Slavin, 1990) ได้อธิบายไว้ว่าวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือก็คือ วิธีการเรียนรู้แบบกลุ่ม วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือทุกวิธีการ (เทคนิค) นั้นมีแนวความคิดร่วมกันคือ นักเรียนทำงานร่วมกันเพื่อเรียนรู้ และนักเรียนรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกในกลุ่มในให้เรียนรู้ได้เท่า ๆ กับการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งหลักการของการเรียนรู้เป็นกลุ่ม ประกอบด้วย

1. การได้รับรางวัลเป็นกลุ่ม (team reward) กลุ่มอาจจะได้รับรางวัลหรือใบประกาศนียบัตร (certificates) ถ้านักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้
2. ความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับ การเรียนรู้ของแต่ละคน (individual accountability) เป็นการเน้นให้สมาชิกในกลุ่มต้องรับผิดชอบต่อเรียนรู้ของเพื่อน ๆ ซึ่งจะทำให้เกิดการช่วยกันอธิบายให้แก่คนอื่นในกลุ่ม
3. ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการประสบความสำเร็จ (equal opportunities for success) หมายความว่า นักเรียนสามารถช่วยกลุ่มได้โดยการพัฒนาการเรียนของตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม เป็นการเน้นให้เห็นว่าไม่ว่าผู้เรียนจะเก่ง อ่อน หรือปานกลาง ผู้เรียนทุกคนก็มีโอกาสเท่า ๆ กันในการที่จะทำได้ดีที่สุด

ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือได้มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันดังนี้

สลาวิน (Slavin, 1978) ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือว่า เป็นวิธีการสอนที่ให้ นักเรียนเรียนเป็นกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มโดยทั่วไปมี 4 คน และมีความสามารถแตกต่างกันประกอบด้วย นักเรียนเก่ง 1 คน ปานกลาง 2 คน และเรียนอ่อน 1 คน นักเรียนแต่ละคนจะต้องช่วยเหลือเพื่อนที่อยู่ภายในกลุ่มเดียวกัน

อาทซท์ และนิวแมน (Artzt and Newman, 1990 : 448 – 449) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้แบบร่วมมือ ว่าเป็นแนวทางที่เกี่ยวกับการที่ผู้เรียนทำการแก้ปัญหาพร้อมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบผลสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มทุกคนต้องระลึกเสมอว่า เขาเป็นส่วนสำคัญของกลุ่ม ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกลุ่มเป็นความสำเร็จหรือความล้มเหลวของทุกคนในกลุ่ม เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย สมาชิกทุกคนต้องพูดอธิบายแนวคิดกัน และช่วยเหลือกันให้เกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา ครูไม่ใช่เป็นแหล่งความรู้ที่คอยป้อนแก่นักเรียน แต่จะมีบทบาทเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ จัดหาและชี้แนะแหล่งข้อมูลในการเรียนรู้ของนักเรียน ตัวนักเรียนเองจะเป็นแหล่งความรู้ซึ่งกันและกันในกระบวนการเรียนรู้

จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson and Johnson, 1991) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือเป็นการเรียนที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนเป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มละประมาณ 3 – 5 คน โดยที่สมาชิกในกลุ่มมีความแตกต่างกันทางด้านเพศ เชื้อชาติ ความสามารถทางการเรียน ฯลฯ ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รับผิดชอบการทำงานของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มร่วมกัน

การเรียนแบบร่วมมือ (cooperative learning) เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบหนึ่ง ที่กำหนดให้นักเรียนที่มีระดับความสามารถทางการเรียนแตกต่างกันทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มละประมาณ 4 คน แบบคละความสามารถ เป็นนักเรียนเก่ง 1 คน ปานกลาง 2 คน และเรียนอ่อน 1 คน โดยมีสมาชิกทุกคนมีเป้าหมายในการเรียนร่วมกัน คือเกิดการเรียนรู้หรือประสบความสำเร็จร่วมกัน เมื่อกลุ่มได้รับปัญหา ทุกคนในกลุ่มจะอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงเหตุผลโต้ตอบกันหรือสนับสนุนความคิดเห็นกัน และให้เป็นหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มที่จะช่วยสมาชิกให้เข้าใจในงาน ให้ทุกคนสามารถอธิบายสิ่งที่ทำและให้เหตุผลได้อย่างชัดเจน มีการมอบหมาย หน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น ประธานกลุ่ม ผู้จัดบันทึก ผู้คอยดูแลให้สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในงาน ทุกขั้นตอนของสมาชิกกลุ่ม โดยการนำผลงานของแต่ละคนอธิบาย อภิปรายและลงสรุปร่วมกัน เพื่อให้มั่นใจว่าสมาชิกกลุ่มทุกคนเกิดการเรียนรู้สามารถที่จะตอบคำถาม หรืออธิบายงานของกลุ่มได้ ทุกขั้นตอน โดยเฉพาะในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้ทุกคนอยู่ในสภาพพร้อมที่จะนำเสนอผลงานเมื่อถูกสุ่มให้นำเสนอความสำเร็จของกลุ่มส่วนหนึ่งจะประเมินจากค่าเฉลี่ยของคะแนนหรือผลงานของทุกคนในกลุ่มฉะนั้น สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มจะต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างดีที่สุด และเป็นหน้าที่ที่จะต้องให้ความช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่ม ให้เกิดการเรียนรู้เช่นเดียวกัน เพราะคะแนนของแต่ละคนส่งผลต่อค่าเฉลี่ยของกลุ่ม อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าการเรียนแบบร่วมมือเป็นกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ต้องการเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเกิดการร่วมมือ รับผิดชอบและช่วยเหลือกัน มีการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ประเภทของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนแบบร่วมมือมีกระบวนการมากมาย ซึ่งแต่ละประเภทสามารถนำไปใช้ได้หลากหลายตามวัตถุประสงค์ การเรียนแบบร่วมมือแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้ (Johnson, Johnson and Holubec, 1998 b)

1. การเรียนแบบร่วมมืออย่างเป็นทางการ (formal cooperative learning group)
ครูจะมีบทบาทดังต่อไปนี้

- กำหนดวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจงในการเรียนแต่ละบทเรียนว่าต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อะไรบ้าง เช่น ความรู้หรือทักษะทางสังคม กำหนดบทบาทของกลุ่ม วิธีการจัดนักเรียนเข้ากลุ่ม กำหนดบทบาทของนักเรียน วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการเรียนและจัดเตรียมความพร้อมด้านอื่น ๆ ในห้องเรียน

- อธิบายงานและให้ผู้เรียนมีการพึ่งพากัน ครูอธิบายงานที่มอบหมายให้ชัดเจน โดยเน้นการคิดและกลวิธี และต้องให้มีการพึ่งพากัน มีความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคลบอกเกณฑ์ความสำเร็จที่ตั้งไว้และอธิบายทักษะทางสังคมที่ต้องใช้

- มีการดูแลและเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือหรือเพื่อให้ นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน และใช้ทักษะทางสังคมมากขึ้น ครูควรใช้การสังเกตอย่างมีระบบและรวบรวมข้อมูลในแต่ละกลุ่ม ในขณะที่นักเรียนกำลังทำงาน ครูอาจเข้าไปให้ความช่วยเหลือเมื่อนักเรียนต้องการความช่วยเหลือ เพื่อให้งานมีความถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

- ประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนและช่วยนักเรียนในการประมวลผลการทำงานของกลุ่มว่า สามารถทำอะไรได้ดีบ้าง ครูต้องประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างระมัดระวังโดยประเมินจากการ แสดงออก สมาชิกภายในกลุ่มจะเกิดการเรียนรู้จากการอภิปรายที่มีประสิทธิภาพมีการทำงานร่วมกัน และมีการแก้ไขเพื่อปรับปรุงการทำงานในครั้งต่อไปให้ดีขึ้น

2. กลุ่มเรียนแบบร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการ (informal cooperative learning groups)

นักเรียนจะทำงานและเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้ประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายร่วมกัน บางครั้งกลุ่มอาจทำงานร่วมกันเพียงไม่กี่นาทีในแต่ละคาบ (Johnson, Johnson, and Holubec, 1998a ; Johnson, Johnson, and Smith, 1998) ในระหว่างการจดคำบรรยายการสาธิต การเรียนแบบร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการสามารถนำไปใช้เพื่อ 1) ให้นักเรียนสนใจสิ่งที่ต้องการให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ 2) ปรับสภาวะอารมณ์นักเรียนให้พร้อมในการเรียน 3) เตรียมประสบการณ์ ที่นักเรียนจะต้องนำไปใช้ในชั่วโมงเรียน 4) เพื่อให้แน่ใจว่านักเรียนเกิดความคิดในสิ่งที่เราสอน และ 5) มีการใช้สื่ออุปกรณ์ในการเรียน

ในระหว่างที่ครูกำลังสอนจะมีการใช้สื่ออุปกรณ์เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากสื่อ มีการ อธิบาย สรุป และผสมผสานสิ่งที่เรียนรู้เป็นโครงสร้างความรู้ กลุ่มประเภทนี้จะใช้เวลาประมาณ 3 – 5 นาที ในการให้เรียนอภิปรายก่อน – หลังการบรรยาย และใช้เวลาประมาณ 2 – 3 นาที ในการอภิปรายกับเพื่อนในสิ่งที่ได้จากการฟังคำบรรยาย

3. กลุ่มพื้นฐานในการเรียนแบบร่วมมือ (cooperative base groups)

กลุ่มร่วมมือประเภทนี้จะอยู่ร่วมกันเป็นระยะเวลานาน สมาชิกภายในกลุ่มจะมีความ หลากหลาย มีสมาชิก 3 – 4 คน ที่อยู่ประจำกลุ่ม (Johnson, Johnson, and Holubec, 1998a ; Johnson, Johnson, and Smith, 1998) กลุ่มพื้นฐานหลักนี้จะให้การสนับสนุน ช่วยเหลือให้กำลังใจสมาชิกคนอื่น ๆ เพื่อให้มีผลการเรียนดีขึ้น เช่น กระตุ้นสมาชิกคนอื่น ๆ ให้สนใจ ในการเรียน ทำงานที่ได้รับมอบหมาย เกิดการเรียนรู้รวมทั้งพัฒนาการการคิดและทักษะทางสังคมขึ้น ด้วยกลุ่มพื้นฐานหลักนี้อาจมีการพบปะกับสมาชิกคนอื่น ๆ ทุกวันในระดับประถมศึกษาหรือสองครั้ง ต่อสัปดาห์ในระดับมัธยมศึกษาหรือเมื่อมีการเรียน นักเรียนในกลุ่มพื้นฐานแบบร่วมมือนี้จะอยู่ร่วมกัน เป็นระยะเวลานานอาจเป็นปีหรือหลายปี โดยดูแลและรักษาสัมพันธ์ภาพที่จะส่งผลต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ให้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพในโรงเรียน

การใช้กลุ่มร่วมมือพื้นฐานประเภทนี้จะช่วยเพิ่มความสนใจ การทำงานและประสบการณ์ ต่าง ๆ ในโรงเรียน อีกทั้งยังช่วยเพิ่มคุณภาพและปริมาณในการเรียนรู้ โรงเรียนควรส่งเสริมให้มีกลุ่ม ประเภทนี้ขึ้นเพื่อช่วยในการปรับปรุงและพัฒนาโรงเรียนให้ดีขึ้น โรงเรียน/ห้องเรียนที่มีขนาดใหญ่จะ มีความซับซ้อนมาก อีกทั้งนักเรียนก็ต้องเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่ยากมากมายกลุ่มพื้นฐานนี้ยังมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นโดยอาจใช้กลุ่มประเภทนี้ช่วยครูในการโฮมรูมในกรณีที่นักเรียนมาขอรับ คำปรึกษาจำนวนมาก

บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้แบบร่วมมือ

จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson and Johnson, 1990) ได้กล่าวถึงบทบาทของนักเรียนในการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ดังนี้

1. ผู้เรียนจะต้องไว้วางใจซึ่งกันและกัน และพัฒนาทักษะการสื่อความหมายของตนเองได้ดี
2. ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละกิจกรรม สมาชิกของกลุ่มคนหนึ่งจะทำหน้าที่ประสานงาน คนหนึ่งทำหน้าที่เลขานุการกลุ่ม ส่วนสมาชิกคนที่เหลือทำหน้าที่เป็นผู้ร่วมทีมสมาชิก แต่ละคนจะต้องได้รับมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ ทุกคนในกลุ่มต้องเข้าใจเรื่องที่กำลังเรียนและสามารถตอบคำถามได้เหมือนกันหมดทุกคน จะไม่มีสมาชิกคนใดของกลุ่มถูกทอดทิ้งผู้ประสานงานกลุ่มต้องกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมเสริมสร้างความสำเร็จของกลุ่ม
3. ผู้เรียนควรให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกทุกคน สมาชิกในกลุ่มอาจวิจารณ์ความคิดเห็นของเพื่อนได้แต่จะไม่วิจารณ์ตัวบุคคล และควรเป็นไปเพื่อความชัดเจนในความคิดเห็น
4. ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองและเพื่อนๆ ในกลุ่ม ผู้เรียนจะร่วมกันทำกิจกรรม การกำหนดเป้าหมายของกลุ่มและแลกเปลี่ยนความรู้และอุปกรณ์ การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และการดูแลให้ทุกคนได้ปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ และการช่วยกันควบคุมเวลาในการทำงาน

บทบาทของผู้สอนในการเรียนรู้แบบร่วมมือ

โคเฮน (Cohen, 1994) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้สอนในการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ดังนี้

1. บทบาททางตรง คือ การให้ความรู้ผู้เรียนในเรื่องของบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ การฝึกทักษะทางสังคมเพื่อให้งานกลุ่มมีประสิทธิภาพ ติดตามดูพฤติกรรมของผู้เรียนในแต่ละกลุ่มว่าอยู่ในบทบาทที่ถูกต้องเหมาะสมเพียงใด ตลอดจนให้ความรู้เพิ่มเติมในส่วนที่ผู้เรียนไม่ได้อภิปราย ซึ่งเป็นเรื่องหรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในการสอนแต่ละครั้ง รวมทั้งเก็บผลงานของผู้เรียนมาศึกษาปัญหาข้อบกพร่อง เพื่อปรับปรุงแก้ไขในชั่วโมงต่อไป
2. บทบาททางอ้อม คือ ผู้สอนคอยติดตามสังเกตการทำงานของแต่ละกลุ่ม คอยให้คำแนะนำเมื่อผู้เรียนมีปัญหา และพยายามให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันทำงาน หากมีปัญหาการไม่ยอมรับสมาชิกคนอื่น ๆ ของกลุ่ม ผู้สอนต้องพยายามช่วยเหลือด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการยอมรับให้ได้ ผู้สอนต้องคอยให้กำลังใจและให้คำชมเชยแก่ผู้เรียนเมื่อผู้เรียนสามารถทำงานได้ประสบผลสำเร็จ

ในการเรียนรู้แบบร่วมมือผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการทำกิจกรรมการเรียนรู้เพราะจะต้องรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองและของเพื่อน ผู้สอนมีบทบาทในการวางแผนเตรียมการ และเป็นผู้สนับสนุน ให้กำลังใจในการทำกิจกรรมของผู้เรียน

รูปแบบเทคนิคต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ

สลาวิน (Slavin, 1990) ได้อธิบายไว้ว่าวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือก็คือ วิธีการเรียนรู้แบบกลุ่ม วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือทุกวิธีการ (เทคนิค) นั้นมีแนวความคิดร่วมกันคือ นักเรียนทำงานร่วมกันเพื่อเรียนรู้ และนักเรียนรับผิดชอบการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกในกลุ่มให้เรียนรู้ได้เท่า ๆ กับการเรียนรู้ของตนเอง จากลักษณะการทำงานเป็นกลุ่มและกิจกรรมในการเรียนรู้แบบร่วมมือ ได้มีการนำมาพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเรียกเป็นเทคนิคต่าง ๆ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ

เทคนิค	ขนาด	สรุปกิจกรรมการเรียนการสอน/ข้อเสนอแนะ
1. การแบ่งกลุ่มสัมฤทธิ์ (Student Teams-Achievement Division : STAD) สลาวิน (Slavin, 1978)	4 - 5	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูนำเสนอเนื้อหาบทเรียน 2. นักเรียนแต่ละกลุ่มทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือตอบปัญหาที่ครูเป็นผู้ตั้งขึ้น 3. ครูทดสอบสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้ 4. ครูนำคะแนนของนักเรียนทุกคนในกลุ่มมาเฉลี่ยเป็นคะแนนกลุ่มและให้คะแนนพัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคล
2. การแบ่งกลุ่มเพื่อการแข่งขัน (Teams – Games Tournament : TGT) เดวีร์และสลาวิน (Devries & Slavin, 1978)	4 - 5	<p>- เหมาะที่จะนำไปใช้กับรายวิชาที่ต้องการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ครูนำเสนอเนื้อหาบทเรียน 2. นักเรียนในแต่ละกลุ่มทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือตอบปัญหาที่ครูเป็นผู้ตั้งขึ้น 3. นักเรียนในแต่ละกลุ่มเตรียมสมาชิกทุกคนในกลุ่มให้พร้อมสำหรับการแข่งขันเกมสตอบคำถามโดยนักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับเดียวกันจากแต่ละกลุ่มมาแข่งขันกัน 4. คะแนนที่สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มทำได้จะถูกนำมารวมเป็นคะแนนกลุ่ม 5. ครูจะออกจลสารประกาศกลุ่มที่ได้คะแนนมากที่สุดและคนที่ได้คะแนนสูงสุด <p>- เหมาะที่จะนำไปใช้กับรายวิชาที่ต้องการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน</p>
3. การแบ่งกลุ่มผู้ช่วยส่วนบุคคล (Team Assistance Individualization : TAI)	4	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูนำนักเรียนที่มีความสามารถระดับเดียวกันของแต่ละกลุ่มมาสอน โดยกำหนดเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียนแต่ละคน เช่น เด็กเก่งครู

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เทคนิค	ขนาด	สรุปกิจกรรมการเรียนการสอน/ข้อเสนอแนะ
สลาวิน ลีฟวี และแมดเดน (Slavin, Leavey, and		<ol style="list-style-type: none"> 1. สอนเนื้อหาที่ยาก เด็กอ่อนครูสอนเนื้อหาที่ง่าย 2. เด็กกลับไปยังกลุ่มของตนสอนเพื่อนในหัวข้อที่ตนได้รับมอบหมาย 3. ครูทดสอบสมาชิกทุกคนในกลุ่มเป็นรายบุคคล

Madden, 1986)		<p>4. ครูให้รางวัลและเพิ่มคะแนนพิเศษ (โบนัส) ให้กับกลุ่มที่ทำคะแนนได้มากกว่าเกณฑ์ที่ครูกำหนด</p> <ul style="list-style-type: none"> - เหมาะที่จะนำไปใช้กับวิชาคณิตศาสตร์ กับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 3 – 6 ที่ต้องการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
<p>4. กลุ่มร่วมมือ บูรณาการการอ่าน การเขียน (Cooperative Integrated Reading and Composition : CIRC) เมตเดน สลา วิน และสตีเวน (Madden, Slavin, and Stevens, 1986)</p>	4	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูสอนเด็กกลุ่มเก่ง / กลุ่มอ่อนทีละกลุ่ม ขณะที่ครูสอนกลุ่มหนึ่ง กลุ่มที่เหลือจับคู่ทำงานได้แก่ อ่าน สรุป หรือเรียนรู้คำศัพท์ตามที่ได้รับมอบหมาย 2. ให้เด็กกลุ่มเก่งจับคู่กับเด็กกลุ่มอ่อนทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย 3. นักเรียนจะถูกทดสอบเมื่อนักเรียนทั้ง 2 คนประเมินกันแล้วว่าพร้อมที่จะสอบ 4. ครูให้รางวัลเด็กที่ทำคะแนนได้สูงกว่าเกณฑ์ที่ครูกำหนดไว้ <ul style="list-style-type: none"> - เหมาะที่จะนำไปใช้กับวิชาการอ่านและการเขียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาขึ้นไป
<p>5. จิกซอว์ (Jigsaw) อารอนสันและคณะ (Aronson et. al., 1978)</p>	6	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนแต่ละคนภายในกลุ่มแบ่งศึกษาหัวข้อที่แตกต่างกัน 2. นักเรียนแต่ละกลุ่มที่ศึกษาในหัวข้อเดียวกันมาศึกษาร่วมกันเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 3. นักเรียนกลับมายังกลุ่มของตนเพื่ออธิบายให้เพื่อนสมาชิกในกลุ่มฟังถึงสิ่งที่ตนได้ไปเรียนร่วมกับสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ในหัวข้อที่ตนได้รับมอบหมาย สมาชิกที่เหลือในกลุ่มต้องฟังเพื่อนเพื่อเรียนรู้ในหัวข้อนั้น ๆ 4. นักเรียนถูกประเมินเป็นรายบุคคลและคะแนนที่ได้ของแต่ละคนรวมเป็นคะแนนกลุ่ม

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เทคนิค	ขนาด	สรุปกิจกรรมการเรียนการสอน/ข้อเสนอแนะ
6. จิ๊กซอว์ (Jigsaw II) สลาวิน (Slavin, 1987)	4	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูให้นักเรียนทุกคนอ่านบทเรียนเดียวกันทั้งหมดก่อนแล้วแบ่งหัวข้อให้นักเรียนแต่ละคน นักเรียนที่ศึกษาหัวข้อเดียวกันมาศึกษาร่วมกัน เรียกว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 2. นักเรียนกลับไปยังกลุ่มของตนเพื่ออธิบายให้เพื่อนในกลุ่มฟังในหัวข้อที่ตนเองไปศึกษา 3. นักเรียนถูกทดสอบในความรู้เนื้อหาทั้งหมดเป็นรายบุคคล
7. กลุ่มสืบสวน สอบสวน (Group Investigation) ชาแรนและชาแรน (Sharan & Sharan, 1990)	2 – 6	<ol style="list-style-type: none"> 4. คะแนนของนักเรียนแต่ละคนจะเป็นคะแนนของกลุ่มและคะแนนพัฒนาการของตนเอง 1. ครูเสนอหัวข้อเนื้อหาที่นักเรียนต้องเรียน 2. นักเรียนแต่ละกลุ่มเลือกหัวข้อเรื่องที่ต้องการจะศึกษาค้นคว้า 3. สมาชิกภายในกลุ่มแบ่งงานกันทำ 4. นำเสนอผลงาน 5. ครูให้คะแนนหรือรางวัลเป็นกลุ่ม
8. กลุ่มเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Together) จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson & Johnson, 1987, 1989, 1990)	4 - 5	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูมอบหมายงานให้แต่ละกลุ่ม 2. นักเรียนทำงานร่วมกัน 3. นำเสนอผลงานกลุ่ม 4. ครูให้คะแนนเป็นกลุ่ม

(*Bruce, F.M., and Ruse, R.A. 1995 Integrated Teaching Methods. อ้างถึงใน กรมสุขภาพจิต, 2543 : หน้า 15)

4.กระบวนการจัดแบบการเรียนการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์

กลุ่มสัมพันธ์

วิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์เป็นวิธีการสอนตามหลักจิตวิทยาแนวมนุษยนิยมในรูปแบบของการให้คำปรึกษา เน้นให้ผู้เรียนฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม มีความรู้สึกและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง

ครูและผู้เรียนด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ สร้างความมั่นใจในการเรียน ดังนั้นจึงมี นักการศึกษา นักวิชาการ ได้ให้ความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้หลายความหมาย ดังนี้คือ

กรมวิชาการ (2534 : หน้า 266) ได้ให้ความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ คือ การแบ่งกลุ่มจัดกิจกรรมที่ครูจำแนกนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ตั้งแต่กลุ่มละ 2 คนขึ้นไป จะมากน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของลักษณะและปริมาณงานที่ครู มอบหมายให้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : หน้า 27) กล่าวว่ากระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นการฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ โดยมี เป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน เป็นการรวบรวมประสบการณ์ ซึ่งเกิดจากบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : หน้า 30) ให้ความหมายไว้ว่ากระบวนการกลุ่ม หมายถึงประสบการณ์ทางการเรียนรู้ที่นักเรียนได้รับการลงมือร่วมปฏิบัติกิจกรรมเป็นกลุ่ม กลุ่ม จะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของแต่ละคน แต่ละคนในกลุ่มมีอิทธิพลและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภณ (2542 : หน้า 41) ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์คือ ความ เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการนำเอาปัจจัยต่างๆ มาใช้กับกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มพัฒนา ไปสู่เป้าหมาย ปัจจัยต่างๆ ที่นำมาใช้ ได้แก่ ระบบการบริหารงานในกลุ่มคุณลักษณะของผู้นำตลอดถึง ความสามารถของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อการชี้ชะตาของกลุ่มว่า กลุ่มจะ พัฒนาไปสู่เป้าหมายหรือจะประสบความล้มเหลว

ทิตินา แชมมณี (2545 : หน้า 139) กล่าวว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง กระบวนการ ขั้นตอน วิธีการ พฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานกลุ่มซึ่งจะ ช่วยให้กลุ่มดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ได้ทั้งผลงานที่ดี และได้ทั้งความรู้สึกละและความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างผู้ร่วมงาน

ทิตินา แชมมณี (2545 : หน้า 139) ให้ความหมายไว้ว่าวิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง วิธีสอนที่ใช้ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์โดยมี เป้าหมายการทำงานที่ชัดเจนเป็นการรวบรวมประสบการณ์ซึ่งเกิดจากบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ขั้นตอนวิธีการ พฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานกลุ่ม จะช่วยให้กลุ่มดำเนิน ไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ได้ทั้งผลงานที่ดี และได้ทั้งความรู้สึกละและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง ผู้ร่วมงาน

ความหมายของกระบวนการกลุ่มและกลุ่มสัมพันธ์

กระบวนการกลุ่ม

ทิตินา แชมมณี (2545 : หน้า 139) กล่าวถึงกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่าหมายถึง กระบวนการขั้นตอน วิธีการ พฤติกรรม และปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินการกลุ่ม ซึ่งจะ ช่วยให้กลุ่มดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ได้ทั้งผลงานที่ดีและได้ทั้งความรู้สึกละและความสัมพันธ์ ที่ดีระหว่างผู้ร่วมงาน ซึ่งจะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับพลังผลักดันจากองค์ประกอบ และ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของกลุ่ม

ดวงแข วิทยาสุนทรวงศ์ (2546 : หน้า 25) ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า เป็น กระบวนการเรียนรู้ที่สมาชิกกลุ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้ได้รับความรู้ อย่างกว้างขวาง แล้วนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากกลุ่มมาพัฒนาตนเอง หรือ

ปรับตัวต่อสมาชิกคนอื่น ๆ เป็นการ ลดความตึงเครียดขจัดความขัดแย้ง และช่วยในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ตนเองหรือสมาชิกกำลังประสบอยู่ให้หมดสิ้นไป

ประทีป แสงเปี่ยมสุข (2546 : หน้า 1) ได้ให้ความหมายกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง กระบวนการทำงานของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก มีบทบาทของผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม และวิธีการทำงานของกลุ่ม

กาญจนา ไชยพันธ์ (2549 : หน้า 3) ได้อธิบายความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ว่า คือ การที่บุคคลมารวมกันเพื่อศึกษาประสบการณ์ของกลุ่มหลาย ๆ ฝ่าย ศึกษาพฤติกรรมการเป็นผู้นำผู้ตาม ความคิด ฝึก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และมีการศึกษาจากประสบการณ์ โดยผู้ศึกษาจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้น

ชอร์ (Shaw. 1981 : หน้า 6) มีแนวความคิดว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นเป็นกลุ่มที่สมาชิกมีการเคลื่อนไหวหรือไม่หยุดนิ่ง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอาศัยซึ่งกันและกันของสมาชิกภายในกลุ่ม และการพึ่งพาอาศัยกันนี้ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเพราะกลุ่มสัมพันธ์เป็นกลุ่มที่สมาชิกแต่ละคนมีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวเพื่อความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่า กลุ่มคือ การรวมตัวกันตั้งแต่สอง คนขึ้นไป มีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของสมาชิกเพื่อให้เกิดพลังในการทำกิจกรรมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยมีผลประโยชน์ร่วมกัน และเกิดความพอใจ เกิดความยอมรับและเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกันของสมาชิกในกลุ่ม และกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และทักษะในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยผู้นำกลุ่มสามารถดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ที่จำเป็นต่อกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มก็มีความเข้าใจและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์

ทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของกลุ่มสัมพันธ์มีหลายทฤษฎี ได้แก่ ทิศนา แคมมณี. 2545 : หน้า 6-9)

2.1 ทฤษฎีสนาม (Field Theory) ของ Lewin ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญ คือ

2.1.1 โครงสร้างของกลุ่มเกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างกัน

2.1.2 ในการรวมกลุ่มแต่ละครั้ง สมาชิกในกลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อในรูปของการกระทำ (act) ความรู้สึก (feel) และความคิด (think)

2.1.3 องค์ประกอบต่างๆดังกล่าวไว้ในข้อ

2.1.2 มีผลต่อโครงสร้างของกลุ่มซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสมาชิกในกลุ่ม

2.1.4 สมาชิกในกลุ่มจะปรับตัวเข้าหากันและพยายามช่วยกันทำงาน ซึ่งการที่บุคคลพยายามปรับตัว จะก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (cohesion) และทำให้เกิดพลังหรือแรงผลักดันที่ทำให้กลุ่มสามารถดำเนินงานไปได้ด้วยดี

2.2 ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ (Interaction Theory) ของ Homans และ Whyte แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีคือ

2.2.1 ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง (activity)

2.2.2 ปฏิสัมพันธ์ คือ

2.2.2.1 ปฏิสัมพันธ์ทางร่างกาย (physical interaction)

2.2.2.2 ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา (verbal interaction)

2.2.2.3 ปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์จิตใจ (emotional interaction)

2.2.3 กิจกรรมต่างๆ ที่กระทำผ่านการมีปฏิสัมพันธ์นี้ จะก่อให้เกิดอารมณ์และความรู้สึก (sentiment)

2.3 ทฤษฎีระบบ (System Theory) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดสำคัญ คือ

2.3.1 กลุ่มมีโครงสร้างหรือระบบ ซึ่งประกอบด้วยกำหนดยุทธศาสตร์หน้าที่ของสมาชิก และการแสดงบทบาทของสมาชิกอันถือว่าการลงทุน (input) เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ (output) อย่างไม่อย่างหนึ่ง

2.3.2 การแสดงบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกระทำได้โดยผ่านทางระบบสื่อสาร (communication)

2.4 ทฤษฎีสังคมมิติ (Sociometric Orientation) ของ Moreno ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้

2.4.1 ขอบเขตการกระทำของกลุ่มขึ้นอยู่กับความสนใจของสมาชิกในกลุ่มในการเลือกรูปแบบและวิธีการที่จะปฏิสัมพันธ์ต่อเนื่อง (interpersonal choice)

2.4.2 เครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ได้ดีคือ การแสดงบทบาทสมมติ (role playing) และการใช้เครื่องมือวัดสังคมมิติ (sociometric test)

2.5 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Orientation) ของ Sigmund Freud ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้

2.5.1 เมื่อบุคคลอยู่รวมกันเป็นกลุ่มจะต้องอาศัยกระบวนการจูงใจ (motivation process) ซึ่งอาจเป็นการให้รางวัล หรือการได้รับผลจากทำงานกลุ่ม

2.5.2 ในการรวมกลุ่ม บุคคลมีโอกาสดังต่อไปนี้เปิดเผยหรือพยายามป้องกันปิดบังตนเองโดยวิธีต่างๆ (defense mechanism) การช่วยให้บุคคลแสดงออกตามความจริง โดยใช้วิธีการบำบัดทางจิตใจ (therapy) สามารถช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

2.6 ทฤษฎีจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการใช้หลักจิตวิทยาต่างๆ เช่น จิตวิทยาการรับรู้ การเรียนรู้ ความคิด ความเข้าใจ การให้แรงจูงใจ ฯลฯ สามารถช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคล

2.7 ทฤษฎีบุคลิกภาพของกลุ่ม (Group Psychology Theory) ของ Cattell ทฤษฎีนี้อาศัยหลักการทฤษฎีการเสริมแรง (reinforcement theory) คือ กฎแห่งผลกรรม (Law of Effect) เพื่ออธิบายพฤติกรรมของกลุ่ม แนวคิดในทฤษฎีนี้ประกอบด้วย

2.7.1 ลักษณะของกลุ่มโดยทั่วไป มีดังนี้

2.7.1.1 กลุ่มแต่ละกลุ่มมีสมาชิกซึ่งมีบุคลิกภาพเฉพาะตัว (population traits) ได้แก่ สถิติปัญญา ทศนคติ บุคลิกภาพ เป็นต้น

2.7.1.2 กลุ่มแต่ละกลุ่มมีบุคลิกเฉพาะกลุ่ม (syntality traits หรือ personality traits) ซึ่งเป็นผลจากสมาชิกกลุ่มที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป บุคลิกภาพของกลุ่ม

ได้แก่ ความสามารถของกลุ่มที่มีอยู่ การกระทำของสมาชิกร่วมกัน การตัดสินใจ รวมทั้งพฤติกรรมหรือการแสดงออกของสมาชิก เป็นต้น

2.7.1.3 กลุ่มแต่ละกลุ่มมีโครงสร้างภายในเฉพาะตน (characteristic of internal structure) ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และแบบแผนหรือลักษณะในการรวมกลุ่ม

2.7.2 พลังอันเกิดจากบุคลิกภาพของกลุ่ม (dynamics of syntality) หมายถึง การแสดงกิจกรรมหรือความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่มเพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง การกระทำของสมาชิกมีลักษณะ 2 ประการ คือ

2.7.2.1 ลักษณะที่ทำให้กลุ่มรวมกันได้ (maintenance synergy) หมายถึง ลักษณะของความร่วมมือกันในการกระทำกิจกรรมของสมาชิกแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกเป็นไปได้อย่างราบรื่น และก่อให้เกิดความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียว (cohesion) ซึ่งทำให้กลุ่มไม่แตกต่างหรือมีสมาชิกถอนตัวออกจากกลุ่ม

2.7.2.2 ลักษณะที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ (effective synergy) หมายถึง กิจกรรมที่สมาชิกกระทำเพื่อให้กลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

2.8 ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (a theory of group achievement) Stogdill ได้อธิบายทฤษฎีนี้ไว้ว่า สัมฤทธิ์ผลของกลุ่มโดยทั่วไปมี 3 ด้าน คือ

2.8.1 การลงทุนของสมาชิก (member inputs) เมื่อบุคคลมารวมกลุ่มกันต่างคนต่างจะแสดงออกและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมทั้งคาดหวังการตอบสนองตามความคิดเห็นแลความเข้าใจของตน ซึ่งการกระทำต่างๆของสมาชิกกลุ่มถือเป็นการลงทุนของสมาชิก

2.8.2 โครงสร้างเกี่ยวกับบทบาทของสมาชิก (role structure) คือ โครงสร้างของกลุ่มที่เชื่อว่าจะมีอยู่ภายในตัวสมาชิกแต่ละคน สมาชิกแต่ละคนจะมีอิสระที่แสดงบทบาทของตนได้อย่างเต็มที่ บทบาทที่กล่าวถึงได้แก่ ความรับผิดชอบ (responsibility) กลุ่มอำนาจ (authority) ในการทำตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

2.8.3 ผลงานของกลุ่ม (group outputs) หรือสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (group achievement) หมายถึง ผลที่ได้รับจากการลงทุนของสมาชิก ซึ่งได้แก่การแสดงออก การปฏิสัมพันธ์ และการคาดหวังผลโดยผ่านการแสดงออกตามโครงสร้างและการกระทำของกลุ่มผลที่ได้รับมี 3 ประการ คือ

2.8.3.1 ผลของการทำงาน (productivity) ซึ่งเกิดจากความคาดหวังหรือจุดมุ่งหมายและการกระทำเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

2.8.3.2 ขวัญกำลังใจของกลุ่ม (group morale) หากกลุ่มมีโครงสร้างและกระบวนการที่ดี ขวัญและกำลังใจของกลุ่มจะมีมากขึ้น

2.8.3.3 ความสามัคคี หรือการยึดเหนี่ยวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (cohesion) เป็นผลที่เกิดขึ้นจากความพอใจของสมาชิกในกลุ่มในการทำงานร่วมกัน

สัมฤทธิ์ผลของกลุ่มดังกล่าว เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการลงทุนของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม ซึ่งหมายถึง การแสดงออกของสมาชิกแต่ละคน การปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก ความรับผิดชอบของสมาชิก การใช้อำนาจของผู้นำ บทบาทหน้าที่ของสมาชิก ทั้งที่เป็นทางการและที่เป็นบทบาทเฉพาะตน การคิดและตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น

2.9 ทฤษฎีพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Fundamental Interpersonal Relations Orientations) Schutz อธิบายทฤษฎีนี้ไว้ว่า สมาชิกกลุ่มทุกคนมีความต้องการที่จะเชื่อมโยงสัมพันธ์กับผู้อื่น ต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม/หมู่/คณะ (Inclusion) ต้องการที่จะได้รับการยอมรับนับถือและการยกย่องจากผู้อื่น นอกจากนั้นยังต้องการที่จะเป็นที่รักของบุคคลอื่น (affection) และในขณะเดียวกันก็ต้องการที่จะมีอำนาจเหนือผู้อื่น ควบคุมผู้อื่น (control) บุคคลแต่ละคนมีรูปแบบหรือมีลักษณะเฉพาะในการปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงและปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ซึ่งความสัมพันธ์นั้นอาจเป็นไปได้ในลักษณะที่เข้ากันได้ (compatibility) หรือเข้ากันไม่ได้ (incompatibility) ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์และการปรับตัวของสมาชิกในกลุ่ม

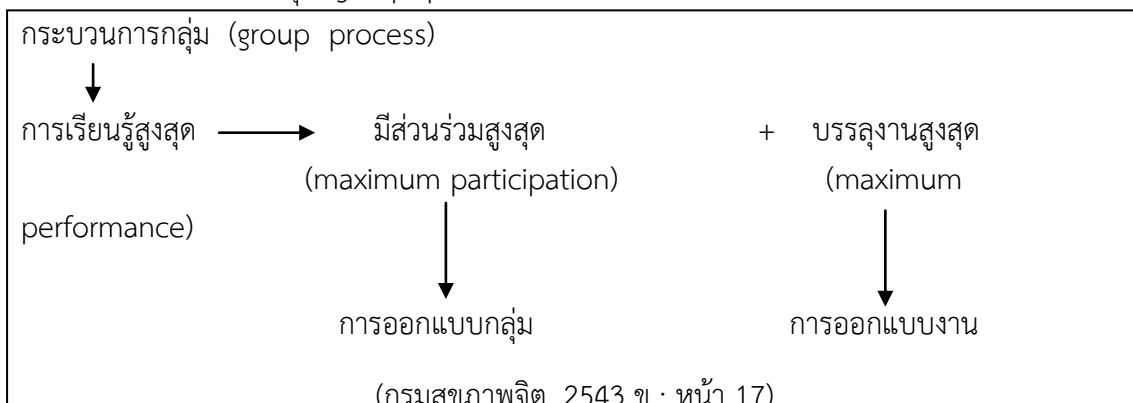
ทฤษฎีต่างๆ ดังกล่าวล้วนมีส่วนช่วยให้วิทยาการกลุ่มสัมพันธ์พัฒนาขึ้นตามลำดับการศึกษา “กลุ่ม” ในแง่กลศาสตร์ของกลุ่ม (Dynamic of a Group) ช่วยให้ได้ข้อความรู้จำนวนมากตามมา เช่น เรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติของกลุ่ม กระบวนการของกลุ่ม ผู้นำและสมาชิกของกลุ่ม พฤติกรรมของกลุ่ม เป็นต้น ข้อความรู้นี้ได้รับการนำไปใช้ให้ประโยชน์อย่างกว้างขวางในวงการต่างๆรวมทั้งในวงการศึกษาด้วย

2.10 ทฤษฎีการปรึกษา การปรึกษามีพื้นฐานทางปรัชญาที่สำคัญต่อการรู้จักตนเองและการเห็นคุณค่าของมนุษย์ การรู้จักตนเองจะทำให้คนค้นพบ รู้จัก เข้าใจ ยอมรับ พัฒนาตนเองและปรับตัวได้ดี โดยผู้ให้การปรึกษาจะต้องอาศัยหลักการหรือทฤษฎีเป็นกรอบหรือแนวทางในการเดินทางหรือการทำงานร่วมกับผู้รับคำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องรู้จักและเข้าใจตนเองชัดเจน ขณะเดียวกันผู้ให้คำปรึกษาจะต้องรู้จักประยุกต์และปรับเปลี่ยนเทคนิคและวิธีการ ทัศนคติ มุมมองต่างๆให้สอดคล้องกับบริบทของสถานการณ์ เนื่องจากทฤษฎีการให้การปรึกษาส่วนใหญ่เกิดจากการฝึกปฏิบัติ ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะปฏิบัติ จะทำให้เกิดความใส่ใจ หุ่นเหทาทางแก้ไข จนสามารถช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเองให้เต็มขีดความสามารถ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการให้คำปรึกษา (สมร แสงอรุณ, 2548 : หน้า 53-57)

การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม (group process)

การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม (group process) เป็นการเรียนรู้พื้นฐานที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเมื่อประกอบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (experiential learning) กระบวนการกลุ่มจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและบรรลุงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ภาพที่ 2 กระบวนการกลุ่ม (group process)

การมีส่วนร่วมสูงสุด (maximum participation) ของผู้เรียนขึ้นอยู่กับการออกแบบกลุ่ม ซึ่งผู้เรียนทุกคนควรมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมในทุกกิจกรรมของแต่ละองค์ประกอบ ฉะนั้นผู้สอนจึงต้องพิจารณาตามจำนวนผู้เรียน

การบรรลุงานสูงสุด (maximum performance) ถึงแม้ผู้สอนจะออกแบบกลุ่มให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมแล้วก็ตาม แต่สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มผู้เรียนบรรลุงานสูงสุดได้คือ การออกแบบงาน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้สอนจะต้องจัดทำเป็นใบงานที่กำหนดให้กลุ่มผู้เรียนทำกิจกรรมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในแผนการสอน

การออกแบบกลุ่มเพื่อการมีส่วนร่วมสูงสุด

ผู้สอนต้องพิจารณาออกแบบกลุ่มให้เหมาะสมกับผู้เรียนและกิจกรรมในแต่ละองค์ประกอบของการเรียนรู้ โดยออกแบบเป็นกลุ่มพื้นฐานและกลุ่มที่ประยุกต์จากกลุ่มพื้นฐานดังนี้ (กรมสุขภาพจิต, 2543 ข : 17-18)

กลุ่มพื้นฐาน

กลุ่มพื้นฐานมีประเภทของกลุ่มที่แตกต่างกันไป ซึ่งแต่ละประเภทนั้น มีความหมายข้อบ่งชี้ และข้อจำกัด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การออกแบบกลุ่มพื้นฐาน

ประเภทกลุ่ม	ความหมาย	ข้อบ่งชี้	ข้อจำกัด
กลุ่ม 2 คน (pair group)	ให้ผู้เรียนจับคู่กันทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย	ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น/นำเสนอ ประสบการณ์หรือฝึกปฏิบัติ โดยทำพร้อม ๆ กัน ใช้เวลา ไม่มาก	ขาดความหลากหลายทาง ความคิดและประสบการณ์ เพราะเป็นการแลกเปลี่ยน เพียง 2 คน
กลุ่ม 3 คน (triad group)	ให้ผู้เรียนจับกลุ่ม 3 คน แต่ละคนมีบทบาทที่ชัดเจน อาจหมุนเวียนบทบาทกันได้	ทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ตามบทบาทและสามารถ เรียนรู้ได้ครบทุกบทบาท	ขาดความหลากหลายและ ความกระจำจืดไปบ้างอาจ ใช้เวลามากในการสลับ บทบาท
กลุ่มย่อยระดม สมอง (buzz group)	เป็นการรวมกลุ่ม 3 - 4 คน ใช้วิธีรวมง่าย ๆ เช่น นั่งใกล้ ๆ กันก็หันหน้าเข้า หากัน เพื่อแสดงความ รวมกัน	ผู้เรียนในแต่ละกลุ่มทำ กิจกรรมร่วมกันในระยะสั้น ๆ โดยไม่ต้องการข้อสรุปหรือ ข้อสรุปที่ไม่ลึกซึ้งมากนัก	ขาดความลึกซึ้งเพราะไม่มี การอภิปรายกันมากหรือ ลึกซึ้ง
ประเภทกลุ่ม	ความหมาย	ข้อบ่งชี้	ข้อจำกัด
กลุ่มเล็ก (small group)	เป็นการจัดกลุ่ม 5 - 6 คน ทำกิจกรรมที่ได้รับ มอบหมายจนลุล่วง	ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความ คิดเห็นและอภิปรายอย่าง ลึกซึ้งจนได้ข้อสรุป	ใช้เวลามากถ้ามีการกำหนด บทบาททุกคนจะมีส่วนร่วม ตามบทบาทที่กำหนดแต่ถ้า ไม่มีบางคนอาจมีส่วนร่วม

			น้อย
--	--	--	------

(กรมสุขภาพจิต, 2543 ข : หน้า 18)

นอกจากการแบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มพื้นฐานประเภทต่าง ๆ แล้ว ผู้เรียนสามารถประยุกต์การออกแบบกลุ่มในลักษณะอื่นเพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ได้ เรียกการออกแบบกลุ่มนี้ว่า กลุ่มที่ประยุกต์จากกลุ่มพื้นฐาน (กรมสุขภาพจิต, 2543 ข : หน้า 19)

กลุ่มที่ประยุกต์จากกลุ่มพื้นฐาน

กลุ่มที่ประยุกต์จากกลุ่มพื้นฐานมีลักษณะของกลุ่ม 3 ประเภท ดังตารางที่...

ตารางที่ 3 การออกแบบกลุ่มที่ประยุกต์จากกลุ่มพื้นฐาน

ประเภทกลุ่ม	ความหมาย	ข้อบ่งชี้	ข้อจำกัด
กลุ่มไขว้ (cross - over group)	เป็นการจัดกลุ่ม 2 ขั้นตอน โดยแยกให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเฉพาะบางกลุ่ม จนมีความเฉพาะบางกลุ่ม จนมีความเชี่ยวชาญ จากนั้นจึงให้ผู้เรียนจากแต่ละกลุ่มรวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ เพื่อบูรณาการ	เพื่อให้ผู้เรียนใช้ศักยภาพของตนเองในการสร้างความรู้ ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมและได้เนื้อหามาก	ใช้เวลามาก อาจมีความรู้ที่ตกหล่น
กลุ่มแบ่งย่อย (subgroup)	เป็นการจัดกลุ่ม 2 ขั้นตอน จาก 8 – 12 คน แต่ละกลุ่มถูกแบ่งเป็นกลุ่มย่อย 3 – 4 เพื่อให้ทำงานกลุ่มละอย่าง (ที่ไม่เหมือนกัน) จากนั้นจึงนำกลุ่มย่อยมารวมกันเพื่อ	ไม่มีวิทยากรประจำกลุ่มย่อย หลังแบ่งกันทำงานแล้วจะมาสรุปความเห็นในกลุ่มใหญ่	ในการทำงานกลุ่มใหญ่ ต้องใช้วิทยากรประจำกลุ่มช่วยดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์
ตารางที่ 3 (ต่อ)			
ประเภทกลุ่ม	ความหมาย	ข้อบ่งชี้	ข้อจำกัด
กลุ่มปิรามิด (pramid group)	รวบรวมความคิดเห็นเริ่มจากกลุ่ม 2 – 4 คน ทวีขึ้นไปเป็นชั้น ๆ จนครบทั้งชั้น	สร้างความตระหนักและเข้าใจในความรู้สึกนึกคิดของแต่ละกลุ่ม หรือฝ่าย	ขาดข้อสรุปหรือความลึกซึ้ง

การที่ผู้สอนออกแบบกลุ่มที่หลากหลายให้ผู้เรียนให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมในแต่ละชั่วโมงสอน จะทำให้ผู้เรียนได้เกิดการมีส่วนร่วมตามลักษณะกลุ่มแต่ละประเภท การทำกิจกรรมกลุ่มช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้มาก มีการเคลื่อนไหวในการเรียนรู้ตลอดเวลา ทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวในการเรียนรู้ และสนใจอย่างต่อเนื่อง

จากขั้นตอนการสอนแบบเน้นกรณีตัวอย่างที่พัฒนาขึ้นดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์แบบตอบโต้ และข้อความรู้ แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางการสอนให้แก่ นักศึกษาครู นอกจากนั้น การที่ให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกัน แสดงความคิดเห็นร่วมกัน ร่วมอภิปรายและระดมสมอง รายงาน ทั้งในกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ จะทำให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจในข้อความรู้ แนวคิด หลักการและทฤษฎีทางการสอน และความสามารถในตนเองมากยิ่งขึ้น ตลอดจนมีความพึงพอใจในผลงานของตนและกลุ่ม ปัจจัยเหล่านี้จะช่วยเอื้อต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิธีสอนทั่วไป และการมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูอีกทางหนึ่งด้วย

3. กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการจัดการเรียนการสอน

3.1 หลักการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สาคร เข้มทอง (2526 : หน้า 96-103) และประสงค์ สุริยธนาภาส (2546 : หน้า 18-124) ได้สรุปหลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้เหมือนกัน คือ หลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม ถือว่าผู้เรียนเป็นผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของคนและการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมก็ต่อเมื่อผู้เรียนเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรมการเรียนรู้ ฯลฯ ประสบการณ์เรียนรู้ที่ได้รับจากการวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้ร่วมกันนี้ เป็นสิ่งที่ผู้เรียนได้คิดค้นและเสาะหามาได้ด้วยตนเองจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองเพื่อวางแผนปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองหรือนำไปใช้แก้ปัญหาในโอกาสต่อไป

จากหลักการที่นักวิชาการทั้งสองกล่าวถึงสามารถสรุปหลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ออกได้เป็น 2 ข้อ คือ

1. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (active participation) จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่มย่อย
2. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ เนื้อหา และความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม (analysis)

วิธีการศึกษาหรือการเรียนรู้ตามลักษณะดังกล่าวนี้เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า มีพื้นฐานความเชื่อเกี่ยวกับหลักการเรียนรู้ ดังนี้

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ตื่นตัวมีชีวิตชีวา (active learning) การเรียนรู้จะเกิดได้ดีเมื่อผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนของตน
2. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากแหล่งต่างๆ กัน มิใช่จากแหล่งหนึ่งเพียงแหล่งเดียว ประสบการณ์ความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคล ถือว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ
3. การเรียนรู้ที่ดีจะต้องเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากความเข้าใจ การเรียนรู้ที่ดีจะต้องช่วยให้ผู้เรียนรู้เกิดความเข้าใจและสามารถใช้การเรียนรู้นั้นให้ประโยชน์ได้ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบด้วยตนเองมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจลึกซึ้งและจดจำได้ดี
4. การเรียนรู้กระบวนการมีความสำคัญ กระบวนการเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และคำตอบต่างๆ ที่ตนต้องการ ผลงานต่างๆ จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นน้อยอยู่กับกระบวนการเป็นสำคัญ ดังนั้น การเรียนรู้ที่ดีจึงต้องเน้นกระบวนการด้วย

5. การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน คือ การเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้การช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งนั้นมากขึ้น และเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

สำนักส่งเสริมและพัฒนานันทนาการ (2548 : หน้า 1) กล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอน กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นั้น ควรคำนึงถึงลักษณะและหลักการเรียนรู้กลุ่มสัมพันธ์ คือ

1. วิธีสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์เป็นวิธีสอนที่ให้กลุ่มได้เรียนรู้ถึง พฤติกรรม ทักษะ และ การเข้าใจคน
2. วิธีสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์เป็นวิธีสอนที่ให้กลุ่มรู้วิธีแก้ปัญหา ยอมรับพัฒนาตนเอง และรับรู้อัตนเอง
3. กลุ่มสัมพันธ์เป็นการเรียนปฏิกริยาภายในกลุ่ม กระตุ้นให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อการอยู่ในสังคม
4. กลุ่มสัมพันธ์เป็นกระบวนการกลุ่ม เป็นแนวทางให้เกิดความร่วมมือที่ดีต่อการพัฒนาตนเองและองค์กร

หลักการสอน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : หน้า 33) กล่าวว่า การสอนที่จะให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการนั้น ครูจะต้องเน้นการจัดการเรียนการสอนโดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสปฏิบัติ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นกระบวนการหนึ่งที่น่ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดผลดังกล่าว ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1. จัดผู้นำกลุ่มผลัดเปลี่ยนกัน
2. วางแผนการทำงาน
3. เสนอและรับฟังความคิดเห็น
4. แบ่งงานให้รับผิดชอบ
5. ติดตามผลการปฏิบัติงาน
6. ประเมินผลและชื่นชม

ทิตินา เขมมณี (2545 : หน้า 143) กล่าวว่าถึงลักษณะทั่ว ๆ ไปของหลักการสอนตาม ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้ คือ

1. ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนอย่างทั่วถึงและมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (active participation) การที่ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้กระทำรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมและความกระตือรือร้นที่จะเรียนและเรียนอย่างมีชีวิตชีวา
2. ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม ได้พูดคุยปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน (group interaction) ข้อมูลต่างๆเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นและเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้สามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี รวมทั้งช่วยให้ผู้เรียนรู้ข้อมูลและทักษะที่กว้างและหลากหลาย
3. ยึดการค้นพบด้วยตนเองเป็นวิธีการสำคัญในการเรียนรู้โดยครูพยายามจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้หาละค้นพบคำตอบตนเอง (experiential learning) ทั้งนี้เพราะการค้นหาค้นพบความจริงใดๆจากประสบการณ์ด้วยตนเองนั้นผู้เรียนมักจะจดจำได้ดี และมีความหมายโดยตรงต่อผู้เรียนและมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

4. เน้นกระบวนการ (process-oriented) โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการกลุ่มและกระบวนการต่างๆที่ทำให้เกิดผลงานมีชั่วโมงพิจารณาถึงผลงานแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะประสิทธิภาพของผลงานขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของผลกระบวนการด้วย ดังนั้นการเรียนรู้กระบวนการจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้ผลงานดีขึ้น

5. เน้นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน (application of knowledge) โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสคิดหาแนวทางที่จะนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในชีวิตประจำวัน ครูพยายามส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติจริงเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียนลึกซึ้งขึ้นและเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

จากการศึกษาทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้รูปแบบกลุ่มสัมพันธ์เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เน้นกิจกรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง มีการทำงานร่วมกัน การวางแผนและวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน โดยการค้นหาคำตอบด้วยตนเองโดยสรุปหลักการนำไปประยุกต์ใช้ซึ่งมีครูผู้สอนเป็นผู้ประสานงาน

การจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

จันทิมา ลิ้มปิเจริญ (2522 : หน้า 44) ได้กล่าวถึงลักษณะการเรียนรู้ โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. ผู้เรียนหรือสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. กิจกรรมที่จัดทุกครั้งก่อให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์ เกิดความประทับใจ และมีความหมายต่อผู้เรียน เพราะเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนค้นพบสิ่งที่เรียนได้ด้วยตนเอง
3. การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ผู้เรียนทุกคนมีส่วนได้วิเคราะห์ มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันและกัน ไม่ได้เกิดจากตัวผู้นำฝ่ายเดียว
4. ครูมีหน้าที่เป็นผู้จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน โดยคำนึงถึงเป้าหมายให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ และเนื้อหาที่วางไว้ และคอยช่วยเหลือให้กลุ่มดำเนินไปด้วยดี ครูคอยมีหน้าที่เชื่อมประสานเท่านั้น
5. การเรียนรู้ของกลุ่มมีลักษณะ 3 ประการ คือ การเรียนรู้เรื่องตนเอง การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยกันในกลุ่ม และการเรียนรู้เรื่องของกลุ่ม
6. การเรียนรู้ที่ได้ผลก็ต่อเมื่อสมาชิกหรือผู้เรียนนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

จากลักษณะการเรียนรู้ดังกล่าว เรวัตี วงศ์พรหมเมฆ (2521 : หน้า 27) ได้นำมาลำดับเป็นขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ไว้ 4 ขั้นตอน ด้วยกันคือ

1. ขั้นลงมือปฏิบัติ (participation) เป็นขั้นที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. ขั้นค้นพบ (discovery) เมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมโดยมีการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองแล้ว เขาจะเกิดความรู้สึกและความเข้าใจด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่การค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. ขั้นวิเคราะห์ ประเมินผล (evaluation) ขั้นที่สำคัญที่สุด คือ การให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ถึงสิ่งที่ได้กระทำลงไป โดยครูจะตั้งคำถามว่า อะไร ทำไม และอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ทั้งด้านความรู้ และการมีส่วนร่วมทางอารมณ์ให้รวมกันเข้าเป็นจุดเดียว
4. ขั้นนำไปใช้หรือประยุกต์ใช้กับตนเองและผู้อื่น (application) เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้

ก้าวนำไปอีกขั้นหนึ่ง คือสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้กับตนเองและผู้อื่นได้

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วยตนเอง เน้นกิจกรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง มีการปรึกษาหารือ วางแผน และการเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น จากการศึกษา การจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ผู้วิจัยได้นำขั้นตอนของทิสนา แชมมณี (2522 : 205) โดยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นนำ

สร้างบรรยากาศและสมาชิกให้มีความพร้อมในการเรียน แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยแนะนำ วิธีเรียน กติกาหรือกฎเกณฑ์การทำงาน ระยะเวลาในการทำงาน

2. ขั้นปฏิบัติ

ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมเป็นกลุ่ม ๆ และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกอื่น ๆ ในกลุ่ม โดยคัดเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับบทเรียน ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้งทางปัญญา ทางกาย และทางอารมณ์ เช่น กิจกรรมเกม บทบาทสมมุติ สถานการณ์จำลอง การอภิปรายกลุ่ม

3. ขั้นวิเคราะห์

ให้ผู้เรียนวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ความสัมพันธ์ในกลุ่ม ตลอดจนความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน ให้คนอื่นได้รับรู้เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงาน เป็นการถ่ายโอนประสบการณ์เรียนรู้

4. ขั้นประยุกต์ใช้

ผู้เรียนสรุปรวบรวมความคิดให้เป็นหมวดหมู่ โดยผู้สอนกระตุ้นให้แนวทางและหาข้อสรุป จากนั้นนำข้อสรุปไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับตนเองและนำหลักการที่ได้ไปใช้เพื่อปรับปรุงตนเองประยุกต์ให้เข้ากับคนอื่น ประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหา เช่น การปรับปรุงบุคลิกภาพ เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน เคารพสิทธิของคนอื่น แก้ปัญหา เป็นต้น

5. ขั้นประเมินผล

เป็นการประเมินการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ หลักการวัดและการประเมินผลการเรียนการจัดการเรียนรู้ โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ประภากร โล่ทองคำ (2522 : หน้า 62-63) ได้กล่าวถึงหลักการวัดและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ไว้ดังนี้

1. การสังเกต ควรสังเกตการทำงานของเขา ขบวนการทำงาน พฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มบทบาทผู้นำ ผู้ตามในกลุ่ม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของกลุ่ม ให้มากกว่าที่จะเพ่งเล็งในเรื่องของผลงาน

2. ซักถาม จะต้องซักถามสมาชิกหรือนักเรียนให้ทั่วถึง ใช้คำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้นเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน

3. ให้ทำกิจกรรม กิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนทำมีหลายลักษณะ เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การอภิปราย รายงานค้นคว้า จัดป้ายนิเทศ เป็นต้น

4. การทดสอบ ถือว่าเป็นกระบวนการหนึ่งของการวัดผลเท่านั้น ไม่ควรให้ความสำคัญกับการทดสอบมากหรือใช้บ่อยเกินไป การทดสอบอาจทำในหรือนอกเวลาเรียนหรือทดสอบเป็นกลุ่ม

5. การทำงานกลุ่ม แต่ละครั้งอาจเกิดจากการที่สมาชิกได้รับมอบหมายงานเป็นกลุ่มหรือได้รับมอบหมายงานไปคนละอย่าง ดังนั้นการวัดผลจึงควรวัดทั้งงานของกลุ่มและงานของบุคคล

6. ไม่ควรผูกขาดการวัดผลและการประเมินผลนักเรียนไว้แต่ฝ่ายเดียว ควรให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผลด้วย เช่น ให้นักเรียนในกลุ่มจัดอันดับประสิทธิภาพ ในการทำงานของกลุ่ม หรือจัดอันดับประสิทธิภาพ ในการทำงานของกลุ่มอื่น ๆ หรือให้นักเรียนประเมินผลโดยเป็นผู้สังเกตการณ์ การทำงานของกลุ่มหรือกลุ่ม

7. ไม่แยกการเรียนและการจัดการเรียนรู้ออกจากกัน โดยถือว่ามีการเรียนที่ไหน ย่อมมีการวัดผลและการประเมินผลผู้เรียน ทุกครั้งที่มีการเรียนจึงต้องมีการวัดและประเมินผล ซึ่งการวัดและประเมินผลไม่ควรให้นักเรียนรู้ตัว เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เป็นพฤติกรรมตามธรรมชาติ

8. งานที่ได้รับผิดชอบของกลุ่ม ถือว่าสมาชิกทุกคนในกลุ่มมีคะแนน หรือสัมฤทธิ์ผลเท่าเทียมกัน

9. ในการจัดพฤติกรรมที่กลุ่มไม่พึงประสงค์ เช่น การขาดความรับผิดชอบ หรือการมีนิสัยที่ไม่ต้องประสงค์ของกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มต้องกำหนดเกณฑ์ หรือกติกาในการทำงานร่วมกันขึ้น เพื่อรักษาความเป็นธรรม และเป็นแนวปฏิบัติในการทำงานร่วมกันของกลุ่ม มากกว่าที่จะให้ครูเข้าไปดำเนินการเอง โดยครูควรเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือเท่านั้น

10. เมื่อประมวลผลแล้ว ควรนำผลนั้นกลับไปวิเคราะห์การทำงานของกลุ่ม และผลงานส่วนบุคคล (feed back) ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องรู้จุดประสงค์ หรือสัมฤทธิ์ผลของตนเอง ซึ่งทำได้จากการวิจารณ์อภิปรายสรุปผล การทำงานของตนเองและเพื่อนสมาชิก

11. ครูต้องให้การยอมรับ (accept) การทำงานและผลการวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อการประเมินผลของเด็ก แม้บางครั้งจะขัดกับความรู้สึก ซึ่งครูก็สามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองได้ แต่ไม่มีอิทธิพลของตนบังคับให้ผู้เรียนเปลี่ยนความคิดให้เหมือนตน

สรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ครูจะเป็นผู้สังเกตการทำงานของกลุ่ม การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้นเพื่อแก้ปัญหา ร่วมกัน การมอบหมายงานทั้งเป็นกลุ่ม หรือได้รับมอบหมายงานไปคนละอย่าง ดังนั้นการวัดผลจึงควรวัดทั้งงานของกลุ่มและงานของบุคคล

ประโยชน์ของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการเรียนการสอน

สิริวรรณ ศรีพหล (2536 : หน้า 224 - 225) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของกลุ่มสัมพันธ์ที่ผู้เรียนจะได้รับ เมื่อผู้สอนจัดสภาพการจัดการเรียนรู้ โดยยึดลักษณะให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม ดังนี้คือ

1. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีและถูกต้องเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันว่า การทำงานจะต้องทำงานเป็นกลุ่มจึงจะประสบความสำเร็จ คนเราจะทำงานโดยโดดเดี่ยวเสมอไปไม่ได้

2. เป็นการฝึกและให้ทัศนคติแก่ผู้เรียนว่าบุคคลอื่น ๆ มีค่าเสมอเหมือนกันต้องให้การยอมรับและเคารพความเป็นคนของผู้อื่น ทั้งในด้านความคิดและการกระทำโดยไม่ยึดถือ หรือมองตนเอง

เป็นศูนย์กลาง

3. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้เข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาท ทั้งของตนเองและสมาชิกของกลุ่มอื่น ๆ เช่น บทบาทในการเป็นผู้นำ หรือบทบาทในการเป็นผู้ตาม เป็นต้น
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และฝึกฝนทักษะทางด้านสังคมหรือการมีมนุษย์สัมพันธ์กับผู้อื่น
5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เพราะการเป็นสมาชิกของกลุ่มย่อมได้รับมอบหมายงานให้ปฏิบัติ การเรียนโดยการฝึกปฏิบัติจะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง
6. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในด้านความคิดร่วมกับกลุ่ม เช่น ทักษะในการแก้ปัญหา การตัดสินใจ เป็นต้น
7. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ เพื่อเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เช่น การยอมรับและปฏิบัติตามมติของกลุ่ม เป็นต้น
8. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีทางความเป็นประชาธิปไตย ทั้งในด้านความคิดและการกระทำ
9. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ทำให้เขารู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อกลุ่ม เช่น การที่กลุ่มยอมรับความคิดของเขา การที่กลุ่มเปิดโอกาสให้เขาแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ เป็นต้น ความภาคภูมิใจนี้เองที่เป็นแรงผลักดันให้คนกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าพูด กล้าตัดสินใจ ซึ่งทักษะดังกล่าวจะทำให้เกิดความมั่นใจต่อมา
10. สร้างค่านิยมในเรื่องความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการเรียนการสอน เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการทำงานร่วมกัน มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน รู้จักการแก้ปัญหาและการตัดสินใจเพื่อให้เกิดการยอมรับและปฏิบัติตามมติของกลุ่มโดยยึดหลักวิถีทางความเป็นประชาธิปไตยเพื่อให้มองเห็นคุณลักษณะของการจัดการเรียนรู้รูปแบบที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง และการจัดการเรียนรู้รูปแบบกลุ่มสัมพันธ์ชัดเจนยิ่งขึ้น

ลักษณะของครูในการจัดการเรียนการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์

ในการจัดการเรียนการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ ครูจำเป็นต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นบทบาทของผู้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

ทิตินา แคมมณี (2545 : หน้า 149-150) ได้สรุปบทบาทที่สำคัญและจำเป็นสำหรับครูที่สอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ไว้ดังนี้

1. ครูควรเตรียมตัววิธีสอน และเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม
2. สร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
3. รับฟังและสนับสนุน ส่งเสริมผู้เรียนให้มีกำลังใจที่จะเรียนรู้
4. เปิดโอกาสและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนโดยทั่วกัน
5. อำนวยความสะดวกต่างๆ ให้กลุ่มดำเนินไปอย่างราบรื่น
6. แสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนตามวาระโอกาสที่เหมาะสม

7. สนับสนุนส่งเสริม และนำทางให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิถีวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้
8. ช่วยเชื่อมโยงความคิดเห็นของผู้เรียนและสรุปผลการเรียนรู้ รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนนำ การเรียนรู้ไปใช้
9. ควบคุมกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด
10. ติดตามและประเมินผลการเรียนการสอนของตนทั้งในขณะการสอนหรือตอนท้ายของ การสอน
11. มีความเป็นประชาธิปไตย
12. เข้าใจและยอมรับในตัวบุคคล ไม่ตัดสินคนผิวเผิน
13. มีความเป็นมิตร และเป็นกันเองกับผู้เรียน
14. มีความจริงใจต่อผู้เรียน
15. มีความอดทนและเต็มใจช่วยเหลือผู้เรียนอยู่เสมอ

วิธีสอนที่ส่งเสริมการจัดการการเรียนรู้แบบกลุ่มสัมพันธ์

ประทีป แสงเปี่ยมสุข (2546 : หน้า 4) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มสัมพันธ์ต้องใช้วิธีการต่างๆ เข้าช่วย ดังนี้

1. เกม (games) เป็นวิธีการซึ่งสามารถนำมาใช้ในการสอนได้ดีโดยครูสร้างสถานการณ์ สมมุติขึ้นให้นักเรียนลงเล่นด้วยตนเองภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ นักเรียน จะต้องตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งผลที่ออกมาจะอยู่ในรูปแพ้ชนะ วิธีการนี้จะช่วยให้นักเรียนได้ วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและยังได้ความ สนุกสนานในการเรียนด้วย
2. บทบาทสมมุติ (role-plays) เป็นวิธีการสร้างสถานการณ์สมมุติเช่นเดียวกับเกม แต่มี การกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมุติขึ้นมาแล้วให้นักเรียนสวมบทบาทนั้นแสดง ออกมาตามธรรมชาติโดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดของตน วิธีการนี้จะ ช่วยให้นักเรียนมีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึก และพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้ง และยังช่วย สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้อีกด้วย
3. กรณีตัวอย่าง (case study) เป็นวิธีใช้กรณีหรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงมาดัดแปลง และใช้เป็นตัวอย่างในการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ อภิปราย เพื่อสร้างความเข้าใจและ ฝึกฝนการหาหนทางในการแก้ปัญหาต่างๆ วิธีการนี้จะทำให้นักเรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกันและกันรวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
4. สถานการณ์จำลอง (simulations) เป็นการจำลองสถานการณ์จริง หรือสร้าง สถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงแล้วให้นักเรียนลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้นและมีปฏิริยา โต้ตอบกันวิธีการนี้จะทำให้นักเรียนมีโอกาสทดลองและแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ
5. ละคร (action or dramatization) เป็นวิธีการที่ให้นักเรียนทดลองแสดงบทบาทตาม บทที่เขียนหรือกำหนดไว้ โดยให้นักเรียนแสดงต้องแสดงในบทบาทนั้น ละครจะช่วยทำให้นักเรียน ได้มีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจความรู้สึก เหตุผลและพฤติกรรมของผู้อื่น รวมทั้งการที่นักเรียน ได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกันจะช่วยให้นักเรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนรู้ด้วยกันและยัง ได้ฝึกการทำงานร่วมกัน
6. กลุ่มย่อย (small groups) เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนมีส่วนในการ

แสดงออกซึ่งความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในการอภิปรายและจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการทำงานเป็นกลุ่ม วิธีการจัดกลุ่มแบบต่างๆ ได้แก่ การอภิปรายกลุ่มแบบโต๊ะกลม การอภิปรายกลุ่มแบบระดมสมอง การอภิปรายกลุ่มแบบเวียนรอบวง การอภิปรายกลุ่มแบบปวงฉาวิชัน การอภิปรายกลุ่มแบบจับเข้าคู่กัน การอภิปรายกลุ่มแบบเป็นคณะ เป็นต้น

5. การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ

องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ

ในการจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงองค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอนหลาย ๆ ด้านเพื่อที่จะให้ดำเนินการเรียนการสอน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยมีผู้ให้ทำทศนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

วิณา วัชรตมะวิชญ (2535 : หน้า 4-5) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนที่ดีจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 4 อย่าง โดยกล่าวสรุปไว้ดังนี้

1. การกระตุ้น หมายถึง การดึงดูดความสนใจของนักเรียนไปสู่เนื้อหาวิชา
2. การจัดการ หมายถึง การวางแผนการสอนที่ดี เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพได้ผลตามที่ตั้งไว้
3. ความชัดเจน หมายถึง สิ่งที่ครูจะต้องใช้วิธีการต่างๆในการที่จะอธิบายให้นักเรียนเกิดความเข้าใจตรงกัน ในเนื้อหาวิชาที่มีความสลับซับซ้อน
4. การสรุปหลักการทั่วไป ครูควรสอนให้นักเรียนมีการมองข้อมูลอย่างกว้างๆ โดยให้นักเรียนได้ทั้งรายละเอียดและสรุปหลักการได้ เพราะเป้าหมายของการสอนเพื่อต้องการให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ โดยมีวิธีการในการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้

1. กลวิธีการสอน (teaching strategies) ซึ่งเกี่ยวกับวิธีการสอนอย่างกว้างๆ

2. เทคนิคการสอน (teaching tactics) เทคนิคเดียวกันอาจจะเกิดกลวิธีการสอน

อำนาจ จันทรแป้น (2532 : หน้า 64-65) สรุปว่า องค์ประกอบด้านปัจจัยพื้นฐานเป็นสิ่งที่หนึ่งที่เป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารโรงเรียน โดยมีตัวแปรตามที่สำคัญ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจต่อการนำหลักสูตรไปใช้ ทศนคติที่มีต่อหลักสูตร
2. ครูผู้สอน ตัวแปรที่สำคัญได้แก่ ประสบการณ์ของครูจากการฝึกอบรมความรู้ความเข้าใจต่อการใช้หลักสูตร ในอัตราส่วนของครูต่อนักเรียน ภาระงานของครู
3. นักเรียน ตัวแปรที่สำคัญได้แก่ ความรู้ความสามารถพื้นฐาน การได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง สุขภาพอนามัยและโภชนาการ
4. สื่ออุปกรณ์
5. อาคารสถานที่และงบประมาณ

ฉะนั้น ในการจัดการเรียนการสอนที่ดีจึงต้องคำนึงองค์ประกอบหลายๆ ด้านเพื่อให้การเรียนการสอนในแต่ละครั้งสามารถทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และบรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

แนวการสอนภาษาอังกฤษในปัจจุบัน

แนวการสอน (approach) เป็นแนวที่ใช้ในการสอนซึ่งเกิดจากแนวการคิด ความเชื่อหรือปรัชญาของแต่ละบุคคล หรือกลุ่มบุคคล แนวความคิดนี้ไม่จำเป็นต้องมาจากการพิสูจน์ แต่อาจเกิดจากการเอาประสบการณ์หรือหลักวิชาการด้านต่างๆ มารวบรวมและวิเคราะห์ออกมาก็ได้

ศรีวิทย์ วรรณประเสริฐ (2525 : หน้า 73-75) ได้กล่าวถึงแนวการสอนภาษา (Language Approach) แบ่งได้ดังนี้

1. แนวการสอนแบบเน้นหลักไวยากรณ์ (Traditional Approach) เป็นแนวการสอนที่เน้นผู้เรียนจดจำ กฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ต่างๆ ที่ ซึ่งแนวการสอนนี้ทำให้เกิดวิธีการสอนแบบแปล (Grammar Translation Method) ขึ้นมา

2. แนวการสอนแบบเน้นการฝึกโครงสร้างของประโยค (Structural Approach) เป็นแนวการสอนที่เชื่อว่าภาษาที่แท้จริงคือ การพูด ฉะนั้นในการสอนภาษาใดก็ตามจะต้องดำเนินการสอนตามธรรมชาติของการเรียนภาษาของมนุษย์

3. แนวการสอนแบบกระตุ้นการรับรู้ความจำของผู้เรียน (Cognitive Code Approach) เป็นแนวการสอนที่อาศัยหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ที่เน้นการศึกษากระบวนการรับรู้ที่เกิดขึ้นในสมองของผู้เรียน

4. แนวการสอนแบบเน้นการสื่อความหมาย (Communication Approach) เป็นแนวการสอนที่มีลักษณะคล้ายกับแนวการสอนแบบกระตุ้นการรับรู้ความคิดของผู้เรียนต่างกันว่าแนวการสอนแบบเน้นการสื่อความหมายที่เน้นหน้าที่ (function) ของโครงสร้างของประโยค เพื่อประโยชน์ในการสื่อความหมายมากกว่าเน้นรูปแบบ (form) ของภาษา

5. แนวการสอนที่เน้นประสบการณ์ตรง (Encounter Approach) แนวการสอนนี้เกิดขึ้นจากแนวความคิดที่ว่า การเรียนภาษาจะเรียนได้ดีหากผู้เรียนมีโอกาสได้คลุกคลีกับเจ้าของภาษา และให้ผู้เรียนมีความจำเป็นที่ต้องใช้ภาษานั้นเพื่อชีวิตประจำวันของตน

6. แนวการสอนแบบผสม (Electric Approach) แนวการสอนนี้เกิดขึ้นจากการนำเอาแนวความคิดต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วผสมเข้าด้วยกันเช่น นำการสอนแบบเน้นหลักไวยากรณ์ และแนวการสอนแบบเน้นความหมายเข้าด้วยกัน

ความสำคัญของการจัดกิจกรรมในการสอนภาษาอังกฤษ

บารุง โตรรัตน์ (2524 : หน้า 146) ได้กล่าวถึงแนวการสอนภาษาอังกฤษมิได้มุ่งเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้เพียงอย่างเดียว แต่ควรให้ผู้เรียนได้สนุกสนานกับการเรียนด้วย ความสนุกเพลิดเพลินที่ได้รับ พร้อมกับการเรียนนั้น จะทำให้นักเรียนรู้สึกรักวิชาที่เรียน และในขณะเดียวกันช่วยให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อภาษาอังกฤษมากขึ้น

แนวการสอนภาษาอังกฤษในปัจจุบันเป็นแนวการสอนเพื่อสื่อความหมาย (Communicative Approach) เน้นให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาในการสื่อความหมายได้ถูกต้องเป็นหลักในเนื้อหาแม่นยำ ถ่ายทอดเป็น รู้หลักจิตวิทยาในการสอนเด็ก รู้จักย่อยเนื้อหาที่ยากๆ ให้กลายเป็นง่าย ครูเช่นนี้นับว่าประสบความสำเร็จไปเกือบครึ่งหนึ่งแล้วก่อนจะเริ่มสอนเสียอีก เพราะตัวครูคือ สิ่งที่สำคัญที่สุดที่สถาบันควรให้การเรียนการสอนเป็นอย่างไร ส่วนปัจจัยอื่นๆ นับเป็นเพียงส่วนประกอบที่ไม่มีความสำคัญเทียบเท่า ครูที่มีความสามารถจะค่อยๆ ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและตัวผู้เรียนให้ค่อยๆ หันเหเข้ามาใน

แนวทางที่ต้องการ ครูที่ดีจะเป็นผู้ที่ช่วยให้ทุกๆ สิ่งดีขึ้นได้ แม้จะต้องใช้เวลาบ้างก็ตามในการสอนแบบ (communicative) นี้ จึงต้องการครูที่มีความสามารถเป็นอย่างมาก

ทั้งนี้จุดมุ่งหมายของการสอนมุ่งในการใช้ภาษาในการสื่อความหมายกับผู้อื่นที่พูดภาษาอังกฤษได้รับรู้เรื่องเข้าใจและสามารถโต้ตอบกันได้เช่นเดียวกับที่เราใช้ภาษาไทย ทำให้วิธีการสอนภาษาอังกฤษในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากการสอนแต่เดิมที่เน้นทักษะการรู้ภาษาแบบเฉพาะตัว คือรู้ เข้าใจลักษณะและรูปแบบการใช้ไวยากรณ์ และคำศัพท์ต่างๆ ซึ่งทำให้สามารถอ่านภาษาอังกฤษได้อย่างดี และสามารถเรียนภาษาอังกฤษได้ถูกหลักไวยากรณ์ ตามรูปประโยคที่เรียนมา แต่ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นและอธิบายสิ่งต่างๆ ให้ผู้อื่นเข้าใจได้ทั้งโดยทางการพูด และการเขียน นอกเหนือไปจากรูปประโยคที่เรียนมาจากห้องเรียน ให้สังคมปัจจุบันเรามีโอกาสได้พบเห็นพูดคุยสื่อสารทักษะที่ยังขาดไปให้ครอบคลุม คือ เมื่อรู้หลักภาษาและไวยากรณ์แล้ว จะต้องรับและเข้าใจภาษานอกเหนือไปจากที่เรียนในห้องเรียนเป็นภาษาที่ผู้พูดภาษานั้นใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวัน เพื่อจะได้พูดคุย สื่อสารโต้ตอบกับผู้อื่นได้ด้วย

ทักษะในการเรียนภาษาอังกฤษ

ทักษะ คือ ความสามารถที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ด้วยความชำนาญ รวดเร็ว โดยไม่ต้องเสียเวลา คิดหรือเตรียมตัว เช่นการเล่นกีฬา หรือการเล่นดนตรี เป็นต้น

ภาษาก็เป็นวิชาทักษะเช่นเดียวกับการเล่นกีฬาหรือดนตรี ซึ่งต้องอาศัยการฝึกมากๆ จนเกิดความชำนาญหรือเคยชิน ผู้วิจัยได้ชื่อว่าเรียนรู้ภาษาอังกฤษ คือผู้ที่มีทักษะทางภาษาครบทั้ง 4 อย่างดังต่อไปนี้

ทักษะในการฟัง (listening skill) หมายความว่า สามารถได้ยินความแตกต่างของหน่วยเสียง คำ และโครงสร้างที่ผู้อื่นพูด และเข้าใจว่าเขาหมายถึงอะไร เช่น ต้องเข้าใจว่า “He cut his chin” ต่างกับ “He cut his shin” ถ้าฟังความแตกต่างระหว่างเสียง “ch” กับ “sh” ออกก็แสดงว่ามีทักษะในการฟังและเข้าใจทันทีว่าเขาพูดนั้นหมายถึงอะไร

ทักษะการพูด (speaking skill) คือสามารถพูดสนทนากับผู้อื่นได้อย่างคล่องแคล่วรวดเร็ว โดยอัตโนมัติ ไม่ต้องนึกคิดคำ และกฎเกณฑ์ของภาษาอยู่ พูดให้คู่สนทนาเข้าใจได้ พูดได้ถูกต้องตามสำเนียงและโครงสร้างอันเป็นที่นิยมของเจ้าของภาษา เช่น ทักว่า “How do you do?” ก็ตอบได้โดยทันทีโดยไม่ต้องคิดว่า “How do you do?”

ทักษะในการอ่าน (reading skill) หมายถึงว่า ถ้าอ่านดั่งๆ ก็ออกเสียงได้ถูกต้อง แบ่งวรรคตอนหยุดหายใจได้ถูกที่ ถ้าอ่านในใจ ก็สามารถอ่านได้รวดเร็วและสามารถเก็บใจความของเรื่องที่อ่านได้เข้าใจถูกต้องแม่นยำ โดยไม่ต้องเสียเวลาอ่านกลับไปกลับมาหลายเที่ยว

ทักษะในการเขียน (writing skill) หมายถึงว่า สามารถสะกดตัวได้ถูกต้อง ใช้คำได้ถูกต้อง สามารถเรียงคำเป็นวลี และประโยคได้ถูกต้องตามโครงสร้างของภาษา สามารถใช้เครื่องหมายวรรคตอนได้ถูกต้อง เขียนได้เป็นระเบียบสะอาดอ่านง่าย รวมถึงสามารถอ่านทอความรู้สึกนึกคิดออกมาเป็นอักษรได้อย่างถูกต้อง เป็นระเบียบไม่วกวนสับสน สามารถให้ผู้อ่านเข้าใจได้ตามที่ต้องการ

การสอนทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน

ในการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศนั้น จุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ เพื่อพัฒนาทักษะในการทำความเข้าใจในการฟัง ความสามารถในการพูดให้ผู้อื่นได้เข้าใจ ความสามารถในการอ่านและการเขียน ตลอดจนเข้าใจในวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา ดังนั้นในการสอนจึงต้องมุ่งทั้งตัวภาษาเป็น

เรื่องๆ อันได้แก่ เสียง คำศัพท์ โครงสร้าง บทสนทนา และทักษะในการสื่อความหมาย ทั้ง 4 ทักษะ ได้แก่ ฟัง พูด อ่าน และเขียน (นิตยา สุวรรณศรี, 2546 : หน้า 69)

ทักษะการฟัง

การฟังภาษาที่สองเป็นทักษะที่ต้องใช้ความพยายามทำให้ประสบความสำเร็จในที่สุดคนส่วนมากที่มีความคิดว่าทักษะการพูดและการเขียนจะเป็นทักษะที่มาก่อน อย่างไรก็ตามมี นักจิตวิทยาหลายท่านได้ศึกษาและเห็นว่าในการเรียนภาษาที่สองควรสนับสนุนการฝึกทักษะการฟังเป็นอันดับแรก การพัฒนาความสามารถในการฟังและการพูดเหมือนกับการอ่านออกเสียงได้ในโรงเรียนและที่สำคัญในการสอนของผู้พูดจะคำนึงถึงอย่างไรจึงจะอ่านออกเขียนได้แต่ไม่ได้สอนอย่างไรจึงจะฟังและพูดได้เพราะว่าเป็นทักษะที่ต้องทำได้โดยอัตโนมัติเหมือนเจ้าของภาษา (Nunan David, 1999 : p.199)

สุไร พงษ์ทองเจริญ (2520 : หน้า 8) ได้กล่าวถึง การฟัง การเข้าใจและการโต้ตอบว่าเป็นวิธีทางที่เหมาะสมในการสื่อสาร ดังนั้น หากฝึกฝนการฟังเพื่อให้เข้าใจถึงเป็นส่วนสำคัญยิ่งสำหรับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ เนื่องจากการสอนฟังจะหมายถึงการสอนที่ครอบคลุมเนื้อหาทั้งที่เกี่ยวข้องกับลักษณะเสียง คำศัพท์และไวยากรณ์ เพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจถึงโครงสร้างของภาษาอังกฤษทั้ง 3 ประการ โดยทั่วไปแล้ว การสอนฟังจะมีกิจกรรมเกี่ยวกับการฟังโดยเฉพาะอยู่หลายประการด้วยกัน และส่วนใหญ่ก็จะบรรจุไว้ในหลักสูตรแทบทั้งสิ้น

การสอนทักษะการฟัง

1. ก่อนการฟัง ต้องรับข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่จะฟังบ้างเป็นพื้นฐานหรือความรู้เดิม (background knowledge) สำหรับช่วยในการฟังเพื่อเดาความหมายของเรื่องที่ฟัง การจัดให้นักเรียนมีความรู้เดิมอาจกระทำได้โดยการซักถาม อภิปราย ค้นคว้าศัพท์เกี่ยวกับเรื่องที่จะฟัง
2. ในระหว่างฝึกการฟัง ควรมีการกำหนดงาน (task) ให้นักเรียนปฏิบัติให้เหมาะสมในระหว่างการฟัง เช่น ให้นักเรียนเลือกรูปภาพที่ตรงกับความหมายของเรื่องที่ฟัง โยงข้อความหรือเติมคำในช่องว่างเพื่อให้นักเรียนแสดงออกถึงความเข้าใจในการฟัง
3. หลังการฟัง ครูต้องให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ทันที เพื่อให้นักเรียนรู้ว่าเข้าใจถูกต้องมากน้อยเพียงไร และครูต้องอธิบายสิ่งที่ผิดของนักเรียนด้วย

ความสำเร็จของทักษะการฟังขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ คือ ครูผู้สอน เทคนิควิธีสอน ความรู้พื้นฐานของนักเรียน แรงจูงใจ สื่อการเรียนการสอน แต่ครูจะมีบทบาทมากที่สุดที่จะช่วยให้การสอนทักษะการฟังประสบความสำเร็จ (Haycraft, 1991 : p 19) ให้ความเห็นว่ากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการฟัง ได้แก่ การแยกความแตกต่างระหว่างเสียงหลัก (key sound) เสียงเน้น (stress) และเสียงขึ้นลง (intonations) ครูผู้สอนจะต้องฝึกให้นักเรียนสามารถฟังจากครูพูดและพูดตามโดยมีจุดมุ่งหมายให้เข้าใจและออกเสียงให้ถูกต้องโดยที่ใช้เวลาที่เหมาะสมและได้ผลดีที่สุด

ทักษะการพูด

ปัจจุบันคนเราไม่ว่าจะประกอบอาชีพอะไร ก็ย่อมจะใช้ปากพูดไม่มากก็น้อย ซึ่งถือว่าการพูดจัดเป็นทักษะที่เราใช้กันมากเป็นอันดับสองรองจากการฟัง

กรมวิชาการ (2535 : หน้า 53-57) ได้ระบุว่า ในการเรียนภาษาอังกฤษในปัจจุบันนั้นเราเน้นให้นักเรียนแสดงท่าทางประกอบด้วย เพราะจะทำให้นักเรียนได้ใช้ภาษาในลักษณะนี้เป็นธรรมชาติที่สุด การสอนทักษะการพูดภาษาอังกฤษต้องสอนคู่กับทักษะการฟัง ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ครูอธิบายสถานการณ์ที่ต้องการฝึกพูดให้นักเรียนฟัง จนเข้าใจว่าจะต้องแสดงท่าทางอย่างไร

2. ครูพูดบทสนทนาให้นักเรียนฟังเป็นตัวอย่าง
3. นักเรียนฝึกพูดบทสนทนาพร้อมกันทั้งชั้น
4. นักเรียนฝึกพูดบทสนทนาภายในกลุ่ม
5. ให้นักเรียนอ่านบทสนทนาพร้อมกันเป็นกลุ่มและรายบุคคล

ข้อควรระวังในการสอนทักษะการพูด ครูจะต้องไม่ให้นักเรียนอ่านบทสนทนาขณะที่เรียนทักษะการพูดเลยจนกว่านักเรียนจะได้ฝึกพูดในกลุ่มย่อยเสียก่อน เพราะมีฉะนั้นแล้วนักเรียนจะฝึกทักษะการฟัง การพูดไม่ได้เลย หรือได้ก็น้อยมาก ในการสอนการพูดครูอาจจะต้องมีการซักซ้อมนักเรียนส่วนหนึ่งเพื่อพูดสนทนาและแสดงท่าทางประกอบเพื่อเป็นตัวอย่างก็ได้

การสอนทักษะการพูด

ทักษะการพูด คือการสนทนาหรือการสื่อสารด้วยวาจาและอากัปกริยาเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เข้าร่วมการสนทนาตั้งแต่สองคนขึ้นไปในฐานะผู้ฟังและผู้พูด เพื่อถ่ายทอดความเข้าใจให้ผู้ฟังหรือเข้าใจความต้องการ หรือความรู้สึกนึกคิดของตน (วรณีย์ โสภประยูร, 2544 : หน้า 99)

ทักษะการพูดเป็นทักษะด้านการแสดงออก (productive skill) ซึ่งนอกจากผู้พูดจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับภาษาและสิ่งที่พูดแล้ว ผู้พูดยังจำเป็นต้องได้รับการฝึกเพื่อให้สามารถพูดสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการฝึกพูดภาษาต่างประเทศด้วยแล้ว จำเป็นต้องใช้เวลานานในการฝึก ต้องอาศัยแรงจูงใจและความถนัดของผู้เรียน รวมทั้งสภาพการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนด้วย การสอนพูดที่ดีนั้นต้องใช้ภาษาที่พบจริงในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องรอบๆตัวของผู้เรียน และขั้นตอนการฝึกพูดก็ควรสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน (กรมวิชาการ, 2544 : หน้า 21) ซึ่งในการสอนพูดเบื้องต้นนั้น การเรียนการสอนควรมุ่งเน้นเกี่ยวกับความถูกต้องของการใช้ภาษา (accuracy) ทั้งในเรื่องเสียง คำศัพท์ ไวยากรณ์ และการสว่นประโยค (patterns) เน้นการจัดกิจกรรมฝึกการพูดที่ผู้เรียนอยู่ภายในแบบหรือตัวอย่างที่กำหนดให้ เมื่อผู้เรียนเกิดความเคยชินและมีความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการพูดมากขึ้นแล้ว กิจกรรมการฝึกทักษะการพูด จึงเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้คล่องแคล่ว (fluency) ในสถานการณ์ต่างๆ และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในการใช้ภาษามากขึ้น (กรมวิชาการ. 2544 หน้า 12) กล่าวไว้ว่า การสอนทักษะการพูดแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ

1. ระดับการเตรียมตัว เป็นการสอนให้พูดเลียนแบบตัวอย่าง เช่น การเลียนแบบประโยคที่ถูกต้องจากผู้สอน หรือจากเครื่องเล่นแถบเสียง และการท่องจำประโยคพื้นฐานต่างๆ ในระดับนี้ผู้เรียนจะต้องฟังและฝึกออกเสียงต่างๆ จนเกิดความคุ้นเคย (บำรุง ไตรรัตน์, 2524 : หน้า 62)

2. ระดับการแสดงออก เป็นระดับที่ผู้เรียนสามารถพูดแสดงความคิดเห็นของตนเองออกไปให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่างๆ ได้หลังจากที่ผู้เรียนสามารถจำคำและประโยคต่างๆ ได้พอสมควร

เมื่อพิจารณาการสอนพูดตามระดับดังกล่าวข้างต้น บทเรียนมักเป็นบทสนทนาหรือการเล่าเรื่อง โดยแบ่งการสอนออกเป็นขั้นตอนต่างๆ ตามระดับความง่ายไปหายาก (กรมวิชาการ, 2542)

นอกจากนี้ วิไลพร ธนสุวรรณ (2530 : หน้า 24) ได้ให้หลักการทั่วไปเกี่ยวกับการสอนพูดไว้ดังนี้

1. การพูดควรเริ่มจากการฝึกสนทนาสั้นๆ และประโยคต่างๆ

2. หลังจากการสอนบทสนทนา ผู้สอนควรโยงเรื่องในบทสนทนาให้สัมพันธ์กับสถานการณ์จริง เช่น บทสนทนาเกี่ยวกับเรื่องอาชีพ ให้ถามนักเรียนเกี่ยวกับอาชีพของผู้ปกครอง
3. กระตุ้นให้ผู้เรียนฝึกพูดและใช้ภาษาอังกฤษให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ สร้างความรู้สึที่ดีแก่ผู้เรียน โดยการใช้กำลังในไม่ให้ผู้เรียนรู้สึกกลัวว่าจะพูดผิดหรืออายที่จะพูด
4. แก้อخطاءผิดพลาดในการออกเสียงหรือพูดผิดหลักไวยากรณ์ เฉพาะในระหว่างฝึกเท่านั้น เมื่อถึงขั้นพูดโดยเสรีแล้ว ควรจะดูให้สามารถสื่อสารได้เข้าใจเท่านั้น
5. เลือกใช้เอกสาร หรือวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียน

ทั้งนี้ การสอนพูดควรจะเริ่มจากง่ายไปหายาก เช่น เริ่มจากการฝึกให้ตั้งคำถามและตอบคำถามที่เป็นหัวข้อง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เช่น การซื้อของ เรื่องส่วนตัว คำถามเพื่อชักชวนความเข้าใจหรือคำถามเกี่ยวกับไวยากรณ์ ต่อไปจึงเป็นการฝึกให้เล่าเรื่อง โดยกำหนดหรือจัดให้มีสถานการณ์ขึ้นแล้วให้ผู้เรียนเล่าเรื่อง อาจเป็นการเล่าคนเดียวหรือผลัดกันเล่าคนละประโยชน์ก็ได้ โดยจุดหมายปลายทางของการสอนพูด คือให้ผู้เรียนสามารถพูดได้อย่างถูกต้องและคล่องแคล่วเช่นเดียวกับเจ้าของภาษา

สำหรับขั้นตอนการสอนกิจกรรมการพูดนั้น (Scott, 2981 : p.70 อ้างใน สุมิตรา อังวัฒนากุล, 2540 : หน้า 167) ได้นำเสนอแนะขั้นตอนการสอนไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นบอกวัตถุประสงค์ ผู้สอนจะบอกให้ผู้เรียนรู้ถึงสิ่งที่จะเรียน
2. ขั้นเสนอเนื้อหา การเสนอเนื้อหาควรอยู่ในบริบท ผู้สอนจะต้องให้ผู้เรียนสังเกตลักษณะของภาษา ความหมายของข้อความที่จะพูด ซึ่งจะต้องขึ้นกับบริบท เช่น ผู้พูดเป็นใคร มีความรับผิดชอบต่อกุศลชนอย่างไร กุศลชนพยายามจะบอกอะไร สิ่งที่จะพูด สถานที่พูดและเนื้อหาที่พูดมีอะไรบ้าง
3. ขั้นการฝึกและการถ่ายโอน การฝึกจะกระทำทันทีหลังการเสนอเนื้อหา อาจฝึกพร้อมๆ กัน หรือเป็นคู่ ผู้สอนควรให้ผู้ฟัง ได้ยินสำนวนภาษาหลายๆ แบบและควรเป็นสำนวนที่เจ้าของภาษาใช้จริง รวมทั้งควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาอย่างอิสระใกล้เคียงกับสถานการณ์ที่เป็นจริง

ส่วนสุมิตรา อังวัฒนากุล (2540 : หน้า 168-169) ได้เสนอกิจกรรมต่างๆ ในการสอนทักษะการพูดซึ่งผู้สอนอาจเลือกใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละระดับไว้ดังนี้

1. ให้ตอบคำถาม ซึ่งผู้สอนหรือเพื่อนในชั้นเป็นผู้ถาม
2. บอกให้เพื่อทำตามคำสั่ง
3. ให้ผู้เรียนถามหรือตอบคำถามของเพื่อนในชั้น เกี่ยวกับชั้นเรียน หรือประสบการณ์ต่างนอกชั้นเรียน
4. ให้บอกลักษณะของวัตถุ สิ่งของต่างๆ จากภาพ
5. ให้เล่าประสบการณ์ต่างๆ ของนักเรียน โดยผู้สอนอาจให้คำสำคัญต่างๆ
6. ให้รายงานเรื่องราวต่างๆ ตามที่กำหนดหัวข้อให้
7. จัดสถานการณ์ต่างๆ ในชั้นเรียนให้ผู้เรียนใช้บทสนทนาต่างๆ กันไป เช่น ร้านขายของร้านอาหาร ธนาคาร เป็นต้น
8. ให้เล่นเกมต่างๆ ทางภาษา

9. ให้ได้ว่าที่ อภิปราย แสดงความคิดเห็นในหัวข้อต่างๆ
10. ให้ฝึกการสนทนาทางโทรศัพท์
11. ให้อ่านหนังสือพิมพ์ไทย แล้วรายงานเป็นภาษาอังกฤษ
12. ให้แสดงบทบาทสมมุติ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปการสอนทักษะการพูดได้ว่า การสอนทักษะการพูดเบื้องต้น ผู้เรียนควรได้รับการฝึกการออกเสียง เลียนแบบเสียงพูดของเจ้าของภาษา และเน้นความถูกต้องในการใช้ภาษา จากนั้นจึงฝึกการพูดและการใช้ภาษา และให้ประโยคที่มีความยาวและซับซ้อนขึ้นตามลำดับ ผู้เรียนควรมีโอกาสได้ฝึกการพูดในสถานการณ์ต่างๆ ให้มากที่สุด และเกิดความมั่นใจในการพูด นอกจากนี้เนื้อหาของภาษาในกิจกรรมการพูดควรเป็นสิ่งปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในสถานการณ์จริงนอกห้องเรียนได้

การสอนทักษะการอ่าน

ทักษะการอ่าน การอ่านเพื่อการสื่อสารเป็นการอ่านเพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งทีนอกเหนือไปจากการอ่านเพื่อศึกษาตัวภาษา เพราะในชีวิตจริงการอ่านสิ่งต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ ป้ายประกาศ โฆษณา หรือแม้แต่นวนิยาย ผู้อ่านไม่ได้สนใจที่ตัวภาษาแต่สนใจที่สาระที่ได้รับหลังจากนั้นก็อาจจะมีการแสดงออกต่อสิ่งที่อ่านในรูปแบบต่างๆ เช่น เมื่ออ่านพบประกาศสมัครงานก็อาจจะเขียนจดหมายไปสมัครหรือไปเล่าให้เพื่อนฟังถึงความสนุกสนานที่ได้รับจากการอ่าน ในการสอนอ่านเพื่อสื่อสารนั้นจึงสามารถจัดกิจกรรมในการสอนอ่านได้ดังนี้

1. กิจกรรมก่อนการอ่าน (pre-reading activities) เป็นการสร้างความสนใจและเป็นการปูพื้นฐานในเรื่องที่จะอ่าน ตัวอย่างกิจกรรมในขั้นนี้ได้แก่

1.1 ให้คาดคะเนเรื่องที่จะอ่านเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดถึงความรู้เดิมแล้วนำมาสัมพันธ์กับเรื่องที่จะอ่าน การคาดคะเนอาจจะผิดหรือถูกก็ได้

1.2 ให้เดาความหมายของคำศัพท์จากบริบท โดยดูจากประโยคข้างเคียงหรือจากรูปภาพและการแสดงท่าทาง

2. กิจกรรมระหว่างการอ่าน (while-reading activities) เป็นการทำความเข้าใจโครงสร้างและเนื้อความในเรื่องที่อ่านกิจกรรมในขั้นนี้ได้แก่

2.1 ให้ลำดับเรื่องโดยให้ตัดเรื่องออกเป็นส่วนๆ (strip story) อาจจะเป็นย่อหน้าหรือเป็นประโยคก็ได้แล้วให้ผู้เรียนในกลุ่มลำดับข้อความกันเอง

2.2 เขียนแผนผังโยงความสัมพันธ์ของเรื่อง (semantic mapping)

2.3 เติมข้อความลงไปแผนผังของเนื้อเรื่อง (graphic organizer)

2.4 เล่าเรื่องโดยสรุป

3. กิจกรรมหลังการอ่าน (post – reading activities) เป็นการตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียน กิจกรรมที่ทำได้จะเป็นการถ่ายโยงไปสู่ทักษะอื่นๆ เช่น ทักษะการพูดและการเขียนก็ได้

3.1 ให้แสดงบทบาทสมมุติ

3.2 ให้เขียนเรื่องหรือเขียนโต้ตอบ เช่น เขียนจดหมาย เขียนบทสนทนา เขียนแบบฟอร์ม วาดรูป เป็นต้น

3.3 พูดแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่จะอ่าน

การสอนทักษะการเขียน

ทักษะการเขียน เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ การฝึกทักษะการเขียนเพื่อการสื่อสารจะเป็นการเขียนระดับสูงกว่าการเขียนประโยค แต่เป็นที่เป็นที่ยอมรับและเรียบเรียงประโยคให้เหมาะสมและสามารถสื่อความหมายได้

การจัดกิจกรรมการสอนเพื่อฝึกทักษะการเขียน ควรมีหลักการดังนี้

1. การสอนทักษะการเขียนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกและเสริมรูปแบบที่ผู้เรียนคุ้นเคยแล้วจากการฟังและพูด

2. การควบคุมการเขียนควรลดน้อยลงตามลำดับ ผู้เรียนควรฝึกตอบสนองต่อสิ่งชี้แนะด้วยตนเองทีละน้อย

3. กิจกรรมการเขียนเพื่อการสื่อสารควรเน้นเป็นพิเศษและหลังจากที่ผู้เรียนได้ฝึกการเขียนตามที่ผู้สอนชี้แนะแล้ว ผู้เรียนควรมีอิสระเต็มที่ในการเขียน

กิจกรรมการสอนทักษะการเขียน แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ตามลักษณะการเขียนคือ

1. การเขียนแบบควบคุม (controlled writing) เป็นกิจกรรมในการสอนทักษะการเขียนที่ผู้สอนให้เนื้อหาและรูปแบบภาษาสำหรับผู้เรียนใช้ในการเขียน เช่น รูปแบบประโยคที่ต้องใช้ ตัวอย่างย่อหน้าสำหรับเลียนแบบ หรือข้อความสำหรับเติมให้สมบูรณ์กิจกรรมการเขียนแบบควบคุมอาจเป็นข้อความให้ผู้เรียนลอกข้อความโดยเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบบางอย่าง เช่น เปลี่ยนคำเอกพจน์เป็นพหูพจน์

2. การเขียนแบบมีการชี้แนะ (guided writing หรือ composition) เป็นกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะการเขียน ที่พัฒนามาจากการเขียนแบบควบคุม โดยผู้สอนให้เนื้อหาและรูปแบบภาษาเพียงบางส่วน สำหรับผู้เรียนใช้ในการเขียน ผู้สอนอาจจะให้ประโยคเริ่มต้น ประโยคสุดท้าย คำถาม หรือข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการเขียน กิจกรรมการเขียนแบบชี้แนะนี้ อาจจะใช้ข้อความจากสื่อเช่น ภาพหรือการ์ตูน เอกสารแผ่นพับเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว โฆษณาจากหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

3. การเขียนในลักษณะของการเขียนแบบเสรี (free composition) เป็นกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะการเขียน ที่พัฒนามาจากการเขียนแบบควบคุม โดยผู้สอนให้เนื้อหาและรูปแบบภาษาเพียงบางส่วน สำหรับผู้เรียนใช้ในการเขียน ผู้สอนอาจจะให้ประโยคเริ่มต้น ประโยคสุดท้าย คำถาม หรือข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการเขียน กิจกรรมการเขียนแบบชี้แนะนี้ อาจจะใช้ข้อความจากสื่อเช่น ภาพหรือการ์ตูน เอกสารแผ่นพับเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว โฆษณาจากหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าทักษะทั้ง 4 นี้ ล้วนสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ผู้ที่พูดภาษาได้ก็ต้องฟังภาษาออก จะเขียนได้ก็ต้องอ่านได้ด้วย ดังนั้นในการเรียนภาษา จึงจ้องเรียนควบคู่กันไป ทั้งในเรื่องการฟัง พูด อ่าน และการเขียน จึงจะได้ผลตามความหมาย สำหรับครูผู้สอนไม่จำเป็นต้องแยกภาษาอังกฤษออกเป็นชั่วโมงไวยากรณ์ ชั่วโมงอ่าน และชั่วโมงเขียน เพราะเป็นการขัดกับหลักการของการเรียนภาษาอังกฤษ

6. การสอนภาษาแบบกลุ่มสัมพันธ์

1.สอนภาษาแบบกลุ่มสัมพันธ์

1.1 ความเป็นมาและแนวคิดพื้นฐาน

ปี ค.ศ.1957 Backus ให้แนวคิดทางด้านจิตวิทยาว่า การพูดเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกคน การสอนพูดจึงไม่ใช่เรื่องที่จะทำเมื่อเกิดปัญหาด้านการพูดเท่านั้น แต่ Backus มีความเชื่อที่ว่า การลดอุปสรรคหรือเครื่องสะกดกั้นใดๆ เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการพัฒนาทักษะการพูดด้วยเหตุนี้เอง Backus จึงพยายามเลือกสถานการณ์ที่ผู้รับคำปรึกษาจะสามารถแสดงออกได้อย่างสบายๆ และพอใจรวมทั้งผู้ให้คำปรึกษาควรเปิดโอกาสให้ความรู้สึกรอบอุ้มและการยอมรับในตัวผู้รับคำปรึกษา (Stevick , 1996) วิธีสอนภาษาแบบกลุ่มสัมพันธ์ (Community Language Learning) เป็นวิธีสอนที่เน้นให้ผู้สอนคำนึงถึงผู้เรียนทั้งร่างกายและจิตใจ (Students as Whole Persons) กล่าวคือผู้สอนคำนึงถึงทั้งความรู้สึก สติปัญญา ปฏิบัติทางกายและความต้องการของผู้เรียน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน (Stevick, 1996) นอกจากนี้ Oxford (1990 : p.251) ได้กล่าวว่า เป็นวิธีการเรียนที่มีบรรยากาศการเรียนรู้แบบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้เรียนจะเรียนรู้จากกันและกัน แลกเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิดต่างๆ จนเกิดความสนิทสนมกัน ต่อมาประมาณ ค.ศ. 1960 Charles A. Curran ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาและศาสตราจารย์สาขาจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัย Loyola เมืองชิคาโกสหรัฐอเมริกา และเป็นลูกศิษย์ของ Carl Rogers ได้ศึกษาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นเวลาหลายปีพบว่า ผู้ใหญ่มักจะมีความรู้สึกที่ตัวเองถูกคุกคามจากสถานการณ์การเรียนรู้ภาษาใหม่ จากการเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่โดยธรรมชาติในการเรียนรู้ และจากความกลัวที่ว่าตนเองจะแสดงอะไรไม่เหมาะสมออกมา Curran เชื่อว่าวิธีหนึ่งที่จะขจัดความกลัวของผู้เรียนได้ก็คือผู้สอนต้องเป็นผู้ให้คำปรึกษาทางภาษา (language counselors) ผู้ให้คำปรึกษาทางภาษามีได้หมายถึงผู้ที่ฝึกอบรมมาทางจิตวิทยาเท่านั้น แต่หมายถึงผู้ซึ่งจะเข้าใจถึงสิ่งที่ผู้เรียนกำลังเผชิญในขณะที่พยายามจะเรียนรู้ภาษาอื่น ผู้สอนซึ่งเข้าใจความรู้สึกที่จะยอมรับผู้เรียนได้จากความเข้าใจ ในความกลัวของผู้เรียน ผู้สอนสามารถช่วยผู้เรียนให้เอาชนะความรู้สึกในทางลบนั้นได้ และหันเหความรู้สึกดังกล่าวไปเป็นพลังเสริมเพื่อการเรียนต่อไป (สุมิตรา อังวัฒนกุล , 2539) หลังจากนั้น Curran จึงได้นำวิธีการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยามาใช้กับการเรียนรู้ และเรียกการเรียนรู้นี้ว่า การเรียนรู้แบบการให้คำปรึกษา ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่บุคคลหนึ่งให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือ และให้การสนับสนุนแก่อีกบุคคลหนึ่งที่มีปัญหาหรือต้องการความช่วยเหลืออย่างใดอย่างหนึ่ง

(Richards and Robgers, 1995n : p.113)จากแนวคิดและหลักการของ Backus ประกอบกับทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาของ Carl Rogers ที่ว่าควรมองผู้เรียนในห้องเรียนเป็น “กลุ่ม” ที่ต้องการคำปรึกษาที่มีลักษณะเฉพาะ มากกว่าเป็น “ชั้นเรียน” (Brown, 1980 : p.116) หลักการเรียนรู้แบบให้คำปรึกษา Curran และคณะจึงได้ร่วมกันพัฒนาวิธีสอนภาษาโดยใช้ชื่อว่า วิธีสอนภาษาแบบกลุ่มสัมพันธ์ วิธีสอนนี้มีแนวคิดที่ยึดผู้เรียนเป็นหลัก เน้นการพัฒนาหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ผู้สอนต้องยอมรับความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนแต่ละคนร่วมกันทำกิจกรรมและกำหนดความต้องการในการเรียน ส่วนผู้สอนจะทำหน้าที่เสมือนเป็นที่ปรึกษาด้านภาษาเท่านั้น เป็นผู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนที่มีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการคิดชักชวนให้ผู้เรียนที่มีส่วนร่วมภายในกลุ่มให้ช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ ระหว่าง และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน วิธีสอนแบบนี้ยังเน้นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารสิ่งที่นำมาเรียนมิใช่สถานการณ์เฉพาะที่ผู้สอนกำหนดให้ แต่เป็นความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ที่กว้างขวางไปจากบทเรียนที่ผู้เรียน

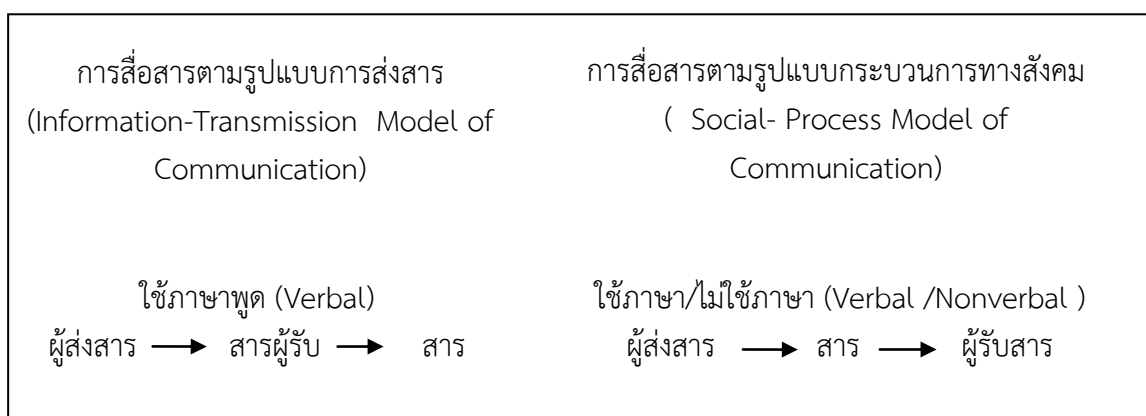
ต้องพบในชีวิตประจำวันจริงๆนอกจากนี้ยังเน้นข้อมูลย้อนกลับโดยภายหลังที่เรียนที่ผู้เรียนแล้ว ผู้สอนและผู้เรียนจะร่วมกันพูดถึงปัญหาที่เรียนความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่ได้เรียนหรือกิจกรรมที่ได้ทำไปแล้ว ผู้สอนรับฟังความเห็นและความรู้สึกของผู้เรียนทุกคน (สุมิตรา อังวัฒนกุล, 2539 : หน้า 99)

1.2 แนวคิดตามหลักทฤษฎีต่างๆ (Approaches)

1.2.1 ทฤษฎีทางภาษา (Theory of Language)

ทฤษฎีทางภาษาที่รองรับวิธีสอนภาษาแบบกลุ่มสัมพันธ์ เรียนว่า ภาษาเป็นกระบวนการทางสังคม (language as a social process) La Forge (1983, cited in Richards and Rodgers and Rodgers, 1995 : pp.115-117) เสนอแนะว่า ภาษาเป็นกระบวนการทางสังคม แตกต่างจากภาษาเพื่อการสื่อสาร (language as communication) การสื่อสารมีความหมายมากกว่าการส่งข้อความจากผู้พูดสู่ผู้ฟัง แต่การสื่อสารหมายถึง การแลกเปลี่ยนสารรวมกับปฏิกิริยาป้อนกลับจากสารด้วยดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 รูปแบบการสื่อสาร

ตามทัศนะข้างต้นที่ว่า ภาษาเป็นกระบวนการทางสังคมนั้นพบว่า ในกระบวนการทางสังคมมีกระบวนการย่อยอยู่ 6 ประการ ได้แก่

1. กระบวนการด้านร่างกายและจิตใจ(The Whole- Person Process) หมายถึง การพิจารณาบุคคลโดยรวม(whole person) ทั้งอารมณ์และความรู้สึก ความรู้และสติปัญญา รวมทั้งพฤติกรรมการแสดงออก(Richards and Rodgers,1995)

2. กระบวนการด้านการศึกษา (The Educational Process) หมายถึง หลักการของการสอนภาษาแบบดั้งเดิม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการฝึก คือ ข้อมูลทางภาษาหรือบทเรียนจะถูกนำเสนอเป็นภาษาของผู้เรียนควบคู่กับการแปลเป็นภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศที่ต้องการเรียน ผู้เรียนจะรู้ความหมายของข่าวสารของภาษาที่เรียนควบคู่กับการระลึกได้ของความหมายของภาษาที่หนึ่ง บทเรียนจะเริ่มโดยผู้เรียนพูดข่าวสารเป็นภาษาที่หนึ่ง ผู้รู้หรือผู้สอนแปลข่าวสารนั้นเป็นภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ ผู้เรียนจะพูดซ้ำข่าวสารที่เป็นภาษาที่เรียนกับผู้เรียนคนอื่นที่ต้องการสื่อสารด้วย ผู้เรียนคนอื่นๆ จะได้ยินและได้ประสบการณ์จากผู้เรียนด้วยกัน และจากผู้รู้หรือ สอน ผลที่ตามมาคือ ผู้เรียนทุกคนจะเข้าใจสิ่งที่ผู้เรียนแต่ละคนจะเข้าใจสิ่งที่ผู้เรียนแต่ละคนพยายามที่จะสื่อสาร (Richards and Rodgers,1995 : p.120)

3. กระบวนการระหว่างบุคคล (The Interpersonal Process) หมายถึง แนวคิดเกี่ยวกับภาษาเชิงปฏิสัมพันธ์ โดยในการดำเนินการเรียนการสอนเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ผู้เรียนจะเรียนจากกันและกัน

4. กระบวนการด้านพัฒนาการ (The Developmental Process) หมายถึง ผู้เรียนจะต้องพึ่งพาผู้รู้ในช่วงแรกของการเรียน โดยพูดภาษาเป้าหมายตามผู้รู้ เมื่อเวลาผ่านไปผู้เรียนเริ่มจดจำคำ โครงสร้างประโยคได้ จะเริ่มเป็นอิสระในการพูดด้วยตนเองมากขึ้นเรื่อยๆ พัฒนาจนสามารถสื่อสารด้วยตนเองได้ในที่สุด

5. กระบวนการด้านการสื่อสาร (The Communication Process) หมายถึง ภาษาเป็นกระบวนการทางสังคมที่คำนึงถึงการสื่อสาร ไม่ใช่เพียงเฉพาะการส่งข่าวสารจากผู้พูดไปยังผู้ฟังเท่านั้น องค์ประกอบทุกอย่างที่เกี่ยวข้องในการพูดจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การสื่อสารจะสมบูรณ์จะต้องอาศัยการสื่อสารทั้งทางคำพูดและไม่ใช้ทางคำพูด อันได้แก่สีหน้า น้ำเสียง ท่าทางต่างๆ ประกอบกัน

6. กระบวนการทางวัฒนธรรม (The Cultural Process) หมายถึง การเรียนรู้ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และชีวิตชีวาความเป็นอยู่ ของชนชาติใดชาติหนึ่ง มนุษย์เราสามารถเรียนรู้โดยผ่านทางภาษาของชนชาตินั้น เพราะภาษาคือความเจริญงอกงาม ทางวัฒนธรรม แขนงหนึ่ง ดังที่ Curran กล่าวว่า ภาษาเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นวัฒนธรรมจึงรวมอยู่ในตัวภาษาด้วยกัน

La Forge (cited in Richards and Rodgers, 1995 : p.116) ยังได้อธิบายทัศนะทางภาษาเชิงปฏิสัมพันธ์ภายใต้วิธีสอนภาษาแบบกลุ่มสัมพันธ์ว่า “ภาษา ภาษาคือบุคคลที่ติดต่อกัน ภาษาคือบุคคลที่โต้ตอบกัน” ปฏิสัมพันธ์พื้นฐานที่พบในวิธีสอนภาษาแบบกลุ่มสัมพันธ์มี 2 ชนิด คือ

การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน เป็นปฏิสัมพันธ์ที่ไม่สามารถคาดเดาเนื้อหาได้ แต่เป็นรูปแบบของการพูดแลกเปลี่ยนความรู้สึกรู้สึก ผู้เรียนจะแลกเปลี่ยนความรู้สึกรู้สึกกันอย่างสนิทสนม จนชั้นเรียนนั้นกลายเป็นชุมชนของผู้เรียน การที่ผู้เรียนต้องการความสนิทสนมจะเป็นแรงผลักดันให้ผู้เรียนยอมรับการเรียนรู้จากเพื่อน

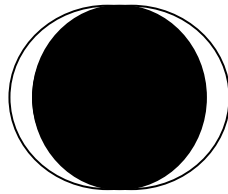
การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน เป็นปฏิสัมพันธ์ที่ผู้เรียนต้องพึ่งพาผู้สอนมากในชั้นเริ่มแรก แล้วลดลงตามลำดับในชั้นสุดท้ายไปสู่ความเป็นอิสระ ผู้สอนเป็นผู้ส่งเสริมมีความคิดริเริ่มและมีอิสระในความคิด ชักชวนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมภายในกลุ่ม ผู้สอนรับฟังความคิดเห็นและความรู้สึกของผู้เรียนทุกคน

1. จากทฤษฎีทางภาษาดังกล่าวข้างต้น สรุปว่าวิธีการสอนภาษากลุ่มสัมพันธ์ได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับภาษาหลายแนว รวมทั้งแนวคิดของภาษาศาสตร์ กลุ่มโครงสร้าง (Schema Theory) ที่ค้ำประกันว่าผู้เรียนต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบเสียงความหมายและโครงสร้างทางไวยากรณ์ และแนวคิดเกี่ยวกับภาษาที่พิจารณาว่า ภาษาเป็นกระบวนการทางสังคมที่ประกอบด้วยผู้ส่งสาร ข่าวสาร การสื่อสารจะสมบูรณ์จะต้องอาศัยการสื่อสารทั้งทางคำพูดและไม่ใช้ทางคำพูด อันได้แก่สีหน้าท่าทางต่างๆ ประกอบกัน การสื่อสารนั้นถึงจะสัมฤทธิ์ผลได้ (นันทิยา แสงสิน, 2543)

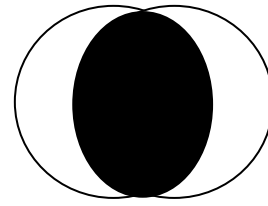
1.2.2 ทฤษฎีทางการเรียนรู้ (Theory of Learning)

วิธีสอนภาษาแบบกลุ่มสัมพันธ์เป็นวิธีสอนที่ยึดแนวคิดทางมนุษยนิยม (Humanistic Approach) โดยมุ่งความสนใจไปที่กลุ่มผู้เรียน และตัวผู้เรียนทั้งทางร่างกายและจิตใจ

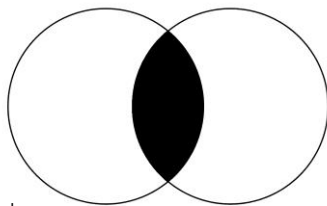
(David, 1997) อีกทั้งยังสนับสนุนแนวคิดการเรียนรู้ภาษาแบบองค์รวม (A Holistic Approach to Language Learning) หมายความว่าคนเราเรียนรู้ทั้งด้านสติปัญญาและความรู้สึกนึกคิด การเรียนรู้ดังกล่าวเกิดขึ้นในสถานการณ์สื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนหรือการมีปฏิสัมพันธ์นั่นเอง (นันทิยา แสงสิน, 2543 : หน้า70) เนื่องจากการเรียนรู้ที่แท้จริงของมนุษย์ต้องอาศัยองค์ประกอบทั้งด้านสติปัญญาและจิตพิสัย Curran เรียกการเรียนรู้แบบนี้ว่า การเรียนรู้ทั้งร่างกายและจิตใจ การเรียนรู้ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ในสภาพการเรียนรู้แบบสื่อสารและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนกับพัฒนาการของเด็ก ได้สร้างแผนภูมิขั้นตอนของพัฒนาการได้เป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

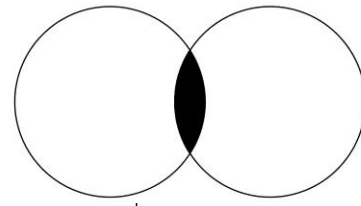
1. ระดับที่ยังเป็นตัวอ่อน (Embryonic) ซึ่งเป็นขั้นที่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้สอนมาก ในขั้นนี้ผู้เรียนจะพูดคุยเป็นภาษาของตนเอง และต้องการให้ผู้สอนแปลเป็นภาษาที่เรียน

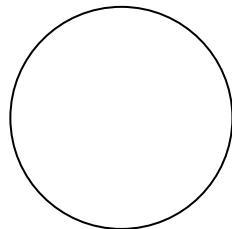
2. ระดับที่สองออกได้ (Self-Assertion) ผู้เรียนเริ่มแสดงความสามารถโดยพูดคุยเป็นภาษาที่เรียน ผู้สอนจะช่วยเฉพาะเมื่อผู้เรียนติดขัดและขอให้ช่วย

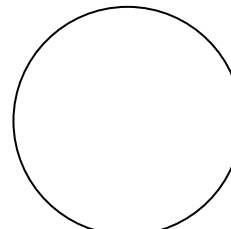
3. ระดับที่ไม่ต้องการความช่วยเหลือ (Separate Reversal) Existence or Birth ผู้เรียนจะพูดคุยกันโดยต้องการอิสระมากขึ้น ไม่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้เรียนสอนแล้ว ผู้สอนต้องพยายามแยกตัวออกมา

4. ระดับเปลี่ยนบทบาท (Role Transition) ผู้เรียนมีความมั่นใจมากขึ้น แต่จะใช้ภาษาให้สละสลวย ในขั้นนี้จึงต้องการเพียงให้ผู้สอนแก้ไขคำพูด

5. ระดับที่เป็นอิสระ (Independence/Enrichment) ผู้เรียนรู้กฎเกณฑ์ต่างๆ และสามารถใช้อิสระ ในขั้นนี้ผู้เรียนอาจสอนผู้อื่นที่มีความสามารถด้อยกว่า แต่ขณะเดียวกันยังคงต้องการการชี้แนะจากผู้สอน

เมื่อจบกระบวนการของการพัฒนาภาษาของผู้เรียนตามขั้นตอนทั้ง 5 ขั้น ดังกล่าวข้างต้นแล้ว เด็กจะกลายเป็นผู้ใหญ่ ผู้เรียนจะมีความรู้ภาษาใหม่ด้วยวิธีนี้ จึงเปรียบเสมือนการทำให้เกิดใหม่และสร้างผู้รู้เพิ่มขึ้น ความสำเร็จในการเรียนรู้ภาษาเป็นผลของความสำเร็จในความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและผู้เรียนกับผู้เรียน Curran (cited in Larsen-Freeman, 1986 : pp.100-

101, Richards and Rodgers, 1995 : pp.115-118) เน้นว่า การเรียนรู้เป็นประสบการณ์ทางสังคม และส่วนบุคคลรวมกันรวมทั้งผู้เรียนจะไม่สามารถเรียนรู้ได้โดยลำพังหรือด้วยการแข่งขันกับผู้อื่น นอกจากนี้ Curran ยังได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนไว้ว่า ผู้สอนและผู้เรียนจะมีเหตุผลที่สอดคล้องกัน เห็นตรงกัน ซึ่งทำให้ทั้งสองฝ่ายพัฒนาความอบอุ่น ความเข้าใจ และการเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนในลักษณะดังกล่าวมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ต่อกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นองค์ประกอบทางจิตวิทยาที่สำคัญต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ ดังกล่าวด้วยอักษรย่อว่า SARD ซึ่งอธิบายความหมายของแต่ละตัวอักษรดังนี้

S ย่อมาจาก Security หมายถึง ความปลอดภัย ถ้าผู้เรียนไม่รู้สึกลปลอดภัยแล้วผู้เรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนได้ยาก A ย่อมาจาก Attention / Aggression หมายถึง ความสนใจและการแสดงออก โดยสอนภาษาแบบกลุ่มสัมพันธ์ตระหนักว่า การขาดความสนใจและความเอาใจใส่เป็นเครื่องบ่งชี้การไม่เรียนรู้ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนที่หลากหลาย จะช่วยเพิ่มความสนใจและส่งเสริมการเรียนรู้ ส่วนการแสดงออกนั้น หมายถึง วิธีการที่ผู้เรียนแสวงหาโอกาสแสดงความสามารถในสิ่งที่เรียน และใช้ความรู้ใหม่

R ย่อมาจาก Retention และ Reflection หมายถึง การจำได้และการไตร่ตรอง ในด้านการจำนั้น La Forge อธิบายว่า ถ้ากระบวนการเรียนรู้คำนึงถึงผู้เรียนทั้งร่างกายและจิตใจ สิ่ง que ผู้เรียนจำได้จะคงอยู่ตลอดไป ส่วนการไตร่ตรอง หมายถึง ห่วงเวลาแห่งความเงียบ ช่วงหนึ่งของบทเรียนเพื่อให้ประเมินพัฒนาการของตน โดยการพิจารณาไตร่ตรองถึงสิ่งที่ได้เรียนไปแล้ว สิ่งที่กำลังเรียนอยู่ และสิ่งที่จะเรียนต่อ

D ย่อมาจาก Discrimination หมายถึง การจำแนกกล่าวคือ เมื่อผู้เรียนจดจำเนื้อหาที่เรียนได้แล้ว ผู้เรียนก็พร้อมที่จะจำแนกความแตกต่างและความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ของสิ่งที่เรียนได้ กระบวนการจำแนกนี้จะสละสลวยขึ้นและช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารนอกห้องเรียนได้

กรวยประสบการณ์ หรือ Cone of Experience

เอดการ์ เดล (Edgar Dale) ได้จัดแบ่งสื่อการสอน เพื่อเป็นแนวทางในการอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสื่อทัศนูปกรณ์ต่างๆ ในขณะที่เดียวกันก็แสดงขั้นตอน ของประสบการณ์การเรียนรู้ และการใช้สื่อแต่ละประเภทในกระบวนการเรียนรู้ด้วย โดยพัฒนาความคิดของบรูเนอร์ (Bruner) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยา ก่อนนำเสนอสร้างเป็น “กรวยประสบการณ์” (Cone of Experience) โดยสามารถแบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ประสบการณ์ตรงและมีความมุ่งหมาย (Direct Purposeful Experience) ถือเป็นประสบการณ์ที่เป็นรากฐานของประสบการณ์ทั้งหมด เนื่องจากผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง และเป็นรูปธรรมมากที่สุด หรือเกิดจากการกระทำของตนเอง เช่น การสัมผัส การเห็นการเรียนจากของจริง และการลงมือกระทำ เป็นต้น
2. ประสบการณ์รอง (Contrived Experience) เป็นการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนเรียนจากสิ่งที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่สุด ซึ่งอาจเป็นการจำลองหรือของจำลองก็ได้ เช่น การสร้างห้องฟ้าจำลอง การใช้หุ่นจำลอง ตัวอย่าง ตุ๊กตาหุ่นหรือสื่อสามมิติ เป็นต้น
3. ประสบการณ์นาฏกรรมหรือการแสดง (Dramatized Experience) เป็นประสบการณ์ที่จัดขึ้นแทนประสบการณ์จริง ซึ่งเป็นการแสดงบทบาทสมมติ หรือการแสดงละคร เพื่อเป็นการจัด

ประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนในเรื่องที่มีข้อจำกัดด้วยยุคสมัย เวลาและสถานที่ เช่น การแสดงละคร ประวัติศาสตร์ ละครพื้นเมือง หรือเรื่องราวที่เป็นนามธรรม เป็นต้น

4. การสาธิต (Demonstration) คือ การอธิบายข้อเท็จจริง ความจริง และกระบวนการที่สำคัญที่แสดงให้เห็นเป็นลำดับขั้นตอนของการกระทำนั้น อาจเป็นการแสดงหรือกระทำประกอบคำอธิบาย เช่น การฉายภาพยนตร์ สไลด์ และฟิล์มสตริป แสดงเนื้อหาในส่วนที่ต้องการสาธิต เป็นต้น

5. การศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) เป็นการให้ผู้เรียนได้รับและเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ ภายนอกสถานที่เรียน เช่น การเยี่ยมชมสถานที่ประวัติศาสตร์ต่างๆ การสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ เป็นต้น

6. นิทรรศการ (Exhibition) เป็นการจัดแสดงสิ่งของต่างๆ การจัดป้ายนิเทศ เพื่อให้ความรู้และสาระประโยชน์แก่ผู้ชม โดยการนำประสบการณ์หลายอย่างมาผสมผสานกันมากที่สุด

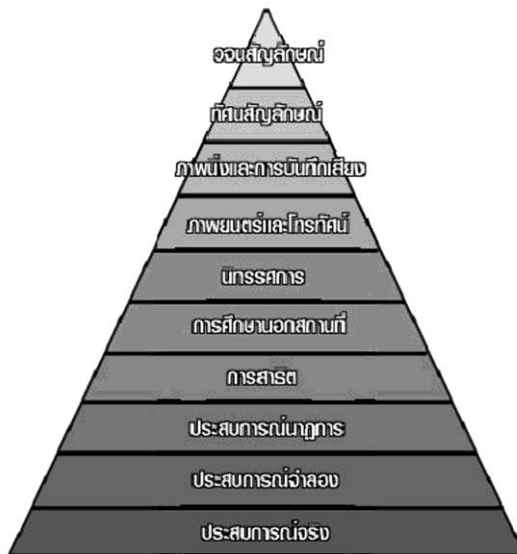
7. โทรทัศน์ (Television) เป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการเห็นและได้ยิน เสมือนอยู่ในเหตุการณ์จริง โดยโทรทัศน์ยังสามารถถ่ายทอดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นได้อีกด้วย ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเรื่องราวและสิ่งต่างๆ ได้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถบันทึกรายการไว้สำหรับศึกษาต่อในภายหลังได้อีกด้วย

8. ภาพยนตร์ (Motion Picture) เป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการเห็นและได้ยินเช่นเดียวกับโทรทัศน์ แต่เรื่องราวต่างๆ จะทุกบันทึกไว้ในลักษณะของฟิล์มหรืออยู่ในรูปแบบของ สื่อ DVD หรือ VCD

9. การบันทึกเสียง วิทยู ภาพนิ่ง (Recording, Radio and Still Picture) การบันทึกเสียงอาจอยู่ในรูปของแผ่นเสียงหรือเทปบันทึก วิทยูเป็นสื่อที่ให้เฉพาะเสียง ส่วนภาพนิ่งอาจเป็นภาพวาด ภาพถ่ายหรือภาพเหมือนจริงก็ได้ ข้อมูลที่อยู่ในสื่อดังกล่าวสามารถให้ประสบการณ์กับผู้เรียนได้ โดยไม่ต้องมีความรู้ก็ได้ แต่สามารถเข้าใจเนื้อหาเรื่องราวที่สอนได้ เนื่องจากใช้วิธีการฟังและดูเท่านั้น

10. ทศนสัญลักษณ์ (Visual Symbol) เป็นประสบการณ์ที่เป็นนามธรรมมากขึ้น จำเป็นต้องคำนึงถึงประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นพื้นฐานในการเลือกนำไปใช้ เช่น แผนภูมิ แผนที่ แผนสถิติ ภาพโฆษณา การ์ตูน และสัญลักษณ์ต่างๆ เป็นต้น

11. วจนสัญลักษณ์ (Verbal Symbol) เป็นประสบการณ์ขั้นสุดท้าย ซึ่งเป็นชั้นนามธรรมมากที่สุด ไม่มีส่วนคล้ายคลึงกับของจริง ได้แก่ ตัวหนังสือในภาษาเขียน เสียงของคำพูดในภาษาพูด เป็นต้น

ภาพที่ 4 การจัดประสบการณ์ตามกรวยประสบการณ์ของเอ็ดการ์ เดล (Edgar Dale)

7. สมรรถนะการสอน

สมรรถนะของการพัฒนามนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษาตามหลักทฤษฎีของ competency based curriculum นั้นต้องอาศัยหลักของการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตามกรอบของผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนซึ่งต้องใช้เครื่องมือการวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับโครงสร้างการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ โดยการเรียนรู้นั้นต้องอาศัยแนวทางการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยกระบวนการบูรณาการสาระวิชาที่ส่งผลต่อสมรรถนะของนักศึกษา ประกอบด้วย การบูรณาการสาขาวิชาเอกกับการเรียนรู้ในสาระอื่น พลศึกษากับสุขศึกษา สังคมศึกษากับการงานอาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบุคคลและองค์กรที่คาดหวังถึงสมรรถนะของนักศึกษาในภาพรวมหลายด้าน คือ การสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การพิจารณาตัดสินคุณค่า ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การพัฒนาตามความเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต การเป็นพลเมืองที่มีค่า การมีสุนทรียภาพ (Jones, 1996 อ้างถึงใน Prachyapruit, 2004) ณ ที่นี้จะนำเสนอเฉพาะทักษะและสมรรถนะการสอนได้มีนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญในการสอนนำเสนอไว้หลายท่านดังรายละเอียดที่จะกล่าวไว้ดังนี้

ไรอัน (Ryan, 1970) ระบุลักษณะครูที่ดีไว้ 9 ประการดังนี้

1. มีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี
2. มีความตื่นตัวอยู่เสมอ
3. มีความร่าเริงแจ่มใส
4. มีความยุติธรรมไม่สนใจนักเรียนคนใดคนหนึ่ง
5. สนใจและเข้าใจนักเรียน
6. ส่งเสริมให้กำลังใจ ยกย่องสมเป็นนักเรียนที่ทำงานดี
7. มีความเป็นมิตรและสุภาพ
8. ยอมรับความคิดเห็นและความจำเป็นของนักเรียนแต่ละคน

9. สนับสนุนให้นักเรียนทำงาน รู้จักประเมินผลงานด้วยตนเอง
เวอร์เนอร์ และคณะ (Verner et.al.,1992) ระบุว่าครูควรมีสมรรถภาพ 4 ด้าน คือ

1. ด้านปฏิสัมพันธ์ ประกอบด้วย
  - ให้คำแนะนำที่ชัดเจนแก่นักศึกษาได้
  - จัดการและสื่อความหมายได้ดี
  - ตอบสนองความต้องการอย่างมีเหตุผล
  - หาข้อมูลจากนักเรียนได้หลายวิธี
  - การทำงานเป็นคณะได้ดี
2. ด้านการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย
  - มีกลวิธีการสอนเหมาะสม
  - จัดกลุ่มการเรียนรู้ได้หลากหลาย
  - จัดการเรียนได้หลากหลาย
  - มีสื่อการสอนพร้อม
  - สอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
  - ระบุจุดหมายการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม
  - จัดระบบสื่อและบริการสื่อได้สะดวกรวดเร็ว
  - วางแผนกิจกรรมร่วมกับนักศึกษาได้
  - มีเทคนิคหาข้อมูลจากนักศึกษาได้
  - ใช้คำถามได้เหมาะสม
  - เสริมกำลังใจได้ดี
  - สร้างสามัญสำนึกแก่นักเรียนได้
  - สร้างความคิดรวบยอดทางวัฒนธรรมได้หลายด้าน
  - กำหนดแผนการสอนได้
  - เรียงลำดับกิจกรรมได้ดีเหมาะสมตามหลักจิตวิทยา
3. ด้านการประเมินผล ประกอบด้วย
  - วินิจฉัยเพื่อการแนะแนวได้
  - สร้างเครื่องมือแบบวัดต่าง ๆ ได้
  - จัดวิธีประเมินและแปรผลได้
4. ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ ประกอบด้วย
  - สามารถปรับปรุงพฤติกรรมของตนได้
  - สามารถเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาวิชาชีพ
  - มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

อาร์มสตรอง (Armstrong,1973) ระบุว่าครูควรมีความสามารถ ดังนี้

1. สามารถกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
2. เข้าใจถึงการเรียนรู้และนำมาใช้ในการสอน
3. สามารถจัดกิจกรรมและวิธีการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับความต้องการของ

4. มีเทคนิคการสอนที่ช่วยให้เรียนรู้ได้เร็ว
5. มีเทคนิคและวิธีการวัดผลที่ดีและนำผลมาปรับปรุงการสอนได้
6. สามารถประเมินผลการสอนของตนได้
7. ให้การปรึกษานักเรียนเป็นรายบุคคลมีการติดต่ออย่างใกล้ชิดกับผู้ปกครอง ฮอลล์และโจนส์ (Hall and Jones, 1976) ระบุสมรรถภาพครูไว้ว่ามีอย่างน้อย 5 ประการ คือ
  1. สมรรถภาพด้านความรู้ ทั้งด้านเนื้อหา วิธีสอน จิตวิทยา
  2. สมรรถภาพด้านเจตคติเกี่ยวกับค่านิยม เจตคติต่อผู้อื่นและสิ่งต่าง ๆ

ไปในทางที่ดี

3. สมรรถภาพด้านการปฏิบัติ คือสามารถแสดงออกอันเป็นผลจากข้อหนึ่งได้ดี
4. สมรรถภาพที่ส่งผลต่อการเรียนรู้จึงสามารถแสดงออกอันเป็นผลมาจากข้อหนึ่งข้อสองและข้อสาม

5. สมรรถภาพในการค้นคว้า เพื่อเพิ่มสมรรถภาพแก่ตัวครูเอง
วีแกนด์ (Wiegand, 1977) เสนอทักษะสมรรถภาพครูไว้ 7 ประการคือ

1. ความมีมนุษยสัมพันธ์
2. การวัดผลประเมินผลทั่วไป
3. การจัดลำดับการสอน
4. การใช้คำถาม
5. การเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
6. การเสริมกำลังใจและจูงใจ
7. การประเมินผลลำดับขั้นของนักเรียน

สำหรับวงการศึกษในประเทศไทยได้กำหนดสมรรถนะตามมาตรฐานความรู้ของวิชาชีพครู (สำนักเลขาธิการคุรุสภา, 2549) ไว้ดังนี้

มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษาหรือเทียบเท่า หรือคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีความรู้ ดังต่อไปนี้

1. ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู
2. การพัฒนาหลักสูตร
3. การจัดการเรียนรู้
4. จิตวิทยาสำหรับครู
5. การวัดและประเมินผลการศึกษา
6. การบริหารจัดการในห้องเรียน
7. การวิจัยทางการศึกษา
8. นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา
9. ความเป็นครู

1. ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู

สาระความรู้

1. ภาษาไทยสำหรับครู
2. ภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ สำหรับครู

3. เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับครู

สมรรถนะ

1. สามารถใช้ทักษะในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนภาษาไทย เพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง
2. สามารถใช้ทักษะในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนภาษาอังกฤษ หรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ เพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง
3. สามารถใช้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน

2. การพัฒนาหลักสูตร

สาระความรู้

1. ปรัชญา แนวคิดทฤษฎีการศึกษา
2. ประวัติความเป็นมาและระบบการจัดการศึกษาไทย
3. วิสัยทัศน์และแผนพัฒนาการศึกษาไทย
4. ทฤษฎีหลักสูตร
5. การพัฒนาหลักสูตร
6. มาตรฐานและมาตรฐานช่วงชั้นของหลักสูตร
7. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
8. ปัญหาและแนวโน้มในการพัฒนาหลักสูตร

สมรรถนะ

1. สามารถวิเคราะห์หลักสูตร
2. สามารถปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรได้อย่างหลากหลาย
3. สามารถประเมินหลักสูตรได้ ทั้งก่อนและหลังการใช้หลักสูตร
4. สามารถจัดทำหลักสูตร

3. การจัดการเรียนรู้

สาระความรู้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้และการสอน
2. รูปแบบการเรียนรู้และการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
3. การออกแบบและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
4. การบูรณาการเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้
5. การบูรณาการการเรียนรู้แบบเรียนรวม
6. เทคนิค และวิทยาการจัดการเรียนรู้
7. การใช้และการผลิตสื่อและการพัฒนานวัตกรรมในการเรียนรู้
8. การจัดการเรียนรู้แบบยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
9. การประเมินผลการเรียนรู้

สมรรถนะ

1. สามารถนำประมวลรายวิชามาจัดทำแผนการเรียนรู้รายภาคและตลอดภาค
2. สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
3. สามารถเลือกใช้ พัฒนาและสร้างสื่ออุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

4. สามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและจำแนกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการประเมินผล

4. จิตวิทยาสำหรับครู

สาระความรู้

1. จิตวิทยาพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการมนุษย์
2. จิตวิทยาการศึกษา
3. จิตวิทยาการแนะแนวและให้คำปรึกษา

สมรรถนะ

1. เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน
2. สามารถช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนรู้และพัฒนาได้ตามศักยภาพของตน
3. สามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
4. สามารถส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

5. การวัดและประเมินผลการศึกษา

สาระความรู้

1. หลักการและเทคนิคการวัดและประเมินผลทางการศึกษา
2. การสร้างและการใช้เครื่องมือวัดผลและประเมินผลการศึกษา
3. การประเมินตามสภาพจริง
4. การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน
5. การประเมินภาคปฏิบัติ
6. การประเมินผลแบบย่อยและแบบรวม

สมรรถนะ

1. สามารถวัดและประเมินผลได้ตามสภาพความเป็นจริง
2. สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และหลักสูตร

6. การบริหารจัดการในห้องเรียน

สาระความรู้

1. ทฤษฎีและหลักการบริหารจัดการ
2. ภาวะผู้นำทางการศึกษา
3. การคิดอย่างเป็นระบบ
4. การเรียนรู้วัฒนธรรมองค์กร
5. มนุษยสัมพันธ์ในองค์กร
6. การติดต่อสื่อสารในองค์กร
7. การบริหารจัดการชั้นเรียน
8. การประกันคุณภาพการศึกษา
9. การทำงานเป็นทีม
10. การจัดทำโครงการทางวิชาการ
11. การจัดโครงการฝึกอาชีพ
12. การจัดโครงการและกิจกรรมเพื่อพัฒนา

13. การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ

14. การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน

สมรรถนะ

1. มีภาวะผู้นำ
2. สามารถบริหารจัดการในชั้นเรียน
3. สามารถสื่อสารได้อย่างมีคุณภาพ
4. สามารถในการประสานประโยชน์
5. สามารถนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการ

7. การวิจัยทางการศึกษา

สาระความรู้

1. ทฤษฎีการวิจัย
2. รูปแบบการวิจัย
3. การออกแบบการวิจัย
4. กระบวนการวิจัย
5. สถิติเพื่อการวิจัย
6. การวิจัยในชั้นเรียน
7. การฝึกปฏิบัติการวิจัย
8. การนำเสนอผลงานวิจัย
9. การค้นคว้า ศึกษางานวิจัยในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้
10. การใช้กระบวนการวิจัยในการแก้ปัญหา
11. การเสนอโครงการเพื่อทำวิจัย

สมรรถนะ

1. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน
2. สามารถทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียน

8. นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา

สาระความรู้

1. แนวคิด ทฤษฎี เทคโนโลยี และนวัตกรรมการศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้
2. เทคโนโลยีและสารสนเทศ
3. การวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีและสารสนเทศ
4. แหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้
5. การออกแบบ การสร้าง การนำไปใช้ การประเมินและการปรับปรุงนวัตกรรม

สมรรถนะ

1. สามารถเลือกใช้ ออกแบบ สร้างและปรับปรุงนวัตกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี
2. สามารถพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี
3. สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

9. ความเป็นครู

สาระความรู้

1. ความสำคัญของวิชาชีพครู บทบาท หน้าที่ ภาระงานของครู
2. พัฒนาการของวิชาชีพครู
3. คุณลักษณะของครูที่ดี
4. การสร้างทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู
5. การเสริมสร้างศักยภาพและสมรรถภาพความเป็นครู
6. การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และการเป็นผู้นำทางวิชาการ
7. เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู
8. จรรยาบรรณของวิชาชีพครู
9. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

สมรรถนะ

1. รัก เมตตา และปรารถนาดีต่อผู้เรียน
2. อุดทนและรับผิดชอบ
3. เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และเป็นผู้นำทางวิชาการ
4. มีวิสัยทัศน์
5. ศรัทธาในวิชาชีพครู
6. ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู

จากสาระด้านสมรรถนะของครูตามความคิดเห็นของนักวิชาการแต่ละท่าน ผู้วิจัยได้ประมวลสมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนตามแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะการสอน คือ

- การเตรียมการสอน ประกอบด้วย การจัดทำแผนการสอน การออกแบบการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และจำแนกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน

- การจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การเรียนแบบร่วมมือ การสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

- การวัดผลประเมินผล ประกอบด้วย การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง การปรับปรุงการจัดการเรียนรู้

ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภาในมาตรฐานที่ 3 ด้านการจัดการเรียนรู้ และมาตรฐานที่ 5 ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา

นอกจากนี้คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพครู (National Board for Professional Teaching Standards) ของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานกลางในการประเมินครูไว้เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540 : หน้า 107-109) ดังนี้

1. มีความรอบรู้ในเรื่องที่สอนและวิธีสอนเรื่องนั้น ๆ เป็นอย่างดี
  - ครูมีความรู้ว่วิชาที่สอนสร้างขึ้นมาได้อย่างไร มีการจัดระบบและเกี่ยวกับวิชาอื่นๆ อย่างไร
  - ครูสามารถถ่ายทอดวิชาการเข้าถึงความรู้ให้แก่นักเรียนได้ในหลาย ๆ วิธี

2. ความรับผิดชอบต่อการจัดการเรียนการสอน และติดตามการเรียนรู้ของนักเรียน

- ครูใช้วิธีสอนหลายวิธีเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการสอน
- ครูชักนำให้มีการเรียนรู้แบบสุ่ม
- ครูให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของนักเรียน
- ครูประเมินผลความก้าวหน้าการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ
- ครูยึดวัตถุประสงค์ของการเรียนเป็นหลักในการสอน

ซึ่งผลกระทบที่พึงประสงค์ของเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูที่มีต่อการปฏิรูปการเรียนการสอน ที่จะมีโอกาสความเป็นไปได้ในระดับมากที่จะเกิดขึ้น ใน พุทธศักราช 2553 (กัญญาพัฒน์ นนทะนคร, 2539 : หน้า 112-113) ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร

1.1 จะมีการพัฒนาหลักสูตรที่สามารถยืดหยุ่นได้ จะมีการเปิดหลักสูตรเรียนครูหลังจากจบปริญญาตรีแล้ว จะมีการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพครูเป็น 5 ปี จะมีการพัฒนาหลักสูตรสอบเทียบจากประสบการณ์ เพื่อได้รับวุฒิมหาบัณฑิตที่สูงขึ้นได้ จำนวนปีของหลักสูตรผสมผสานระหว่างระบบการศึกษากับชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรให้ดีขึ้น

1.2 หลักสูตรจะมีการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระใหม่เพื่อใช้ในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น จะมีการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการสร้างครูเป็นผู้นำทางความคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยการเรียนรู้ด้วยการฝึกฝนและการพัฒนาอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่องสม่ำเสมอ และจะเน้นการปฏิบัติด้านคุณธรรมจริยธรรมทั้งขณะเรียนและเป็นครูแล้วอย่างต่อเนื่อง

1.3 จะมีการพัฒนาหลักสูตรที่สร้างคุณค่าวิชาชีพครู ตอบสนองกับความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น เน้นกระบวนการเรียนการสอนโดยครูปฏิบัติเป็นตัวอย่าง พร้อมการชี้แนะด้วยความหวังดี และจะมีการพัฒนาหลักสูตรในแต่ละสถาบัน ให้มีคุณภาพได้ใกล้เคียงกัน

1.4 การพัฒนาหลักสูตรจะเน้นกระบวนการเรียนการสอนด้านการฝึกฝนจิตให้เกิดสมาธิ (ซึ่งเป็นฐานของปัญญา) แล้วนำมาใช้พัฒนาคนให้เกิดปัญญา และจะมีการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นกระบวนการฝึกพัฒนาจิตใจให้ดี และมีความสุขเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนำไปสู่สังคมที่สงบสุข

1.5 หลักสูตรจะมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสถานการณ์โลก จะทำให้เกิดการแสวงหาข้อมูล สื่อการเรียนการสอน ด้วยวิธีต่าง ๆ ได้ตรงตามหลักการ จุดมุ่งหมาย และโครงสร้างของหลักสูตรมากยิ่งขึ้น และเน้นทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ใช้ในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้

2. ด้านกระบวนการเรียนการสอน

2.1 การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนจะมีการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีหลายรูปแบบมากยิ่งขึ้น จะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ จะมีการจัดทำแผนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรมากยิ่งขึ้น เน้นด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาผู้เรียน และเน้นด้านจิตศาสตร์การรู้จักตนเอง

2.2 การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนจะเน้นแบบบูรณาการ จะทำให้ครูมีความสามารถและรอบรู้ จะเน้นครูผู้สอนเป็นตัวอย่างของการเป็นครูดี สอนดี และจะมีการเตรียมการสอนล่วงหน้าอย่างมีระบบมากยิ่งขึ้น

2.3 ท้องถิ่นจะมีส่วนในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน จะให้ความสำคัญกับชุมชน มีวิทยากรชาวบ้านมาให้ความรู้กับผู้เรียนในสถาบันการศึกษา จะเน้นให้ผู้เรียนเข้าสู่ชุมชน โดยเรียนรู้ประสบการณ์นอกห้องเรียน และจะจัดให้สอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิตสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้

2.4 การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนจะเน้นจิตสำนึกในการใฝ่รู้ จะเน้นการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งในเนื้อหาวิชา เน้นด้านการเรียนรู้อย่างมีเหตุผล และจะเน้นการสร้างภูมิปัญญาใหม่ ๆ จากสิ่งที่มีในชุมชนและท้องถิ่น

2.5 การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนจะเน้นด้านการปฏิบัติจริง เน้นทักษะการคิดเองปฏิบัติเอง เน้นการสร้างครูให้มีความรับผิดชอบ และเน้นการฝึกประสบการณ์ในเขตพื้นที่ ที่จะเป็นครูจริง

3. ด้านการวัดและประเมินผล

3.1 จะมีการพัฒนาแบบวัดและประเมินผลต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น และจะใช้เพื่อปรับปรุงด้านการเรียนการสอน เช่น แบบการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เนื้อหาพร้อมกับการบูรณาการที่หลากหลาย แบบวัดและประเมินผลด้านนามธรรม เช่น ความคิด คุณธรรม จะมีดัชนีชี้วัดที่ชัดเจน โดยคนไม่ใช่เพียงข้อทดสอบ และการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย จะมีการพัฒนาการวัดและประเมินผลจากการร่วมกิจกรรมการเข้าค่าย ในระหว่างสถาบันผลิตครู โดยวัดเป็นระดับ เป็นรายบุคคล เน้นด้านหน้าที่ บทบาททางสังคม การวัดและการประเมินผลจะสอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิตจริง นอกจากนั้นยังมีการพัฒนาการวัดและประเมินผล โดยใช้คอมพิวเตอร์เพื่อวัดและประเมินผลโดยการสร้างสถานการณ์จำลอง (simulation)

3.2 การวัดและประเมินผลจะทำให้เกิดระบบการรายงานผลของผู้เรียนอย่างถูกต้อง จะเน้นด้านการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ในเชิงเนื้อหา

3.3 จะมีการพัฒนาการวัดจากกระบวนการผลิต กระบวนให้การศึกษา กระบวนการฝึกอบรม โดยสังเกตพฤติกรรม สมรรถภาพของผู้เรียนทั้งหมด (ตั้งแต่จบกระบวนการ) โดยอาจารย์ที่นิเทศการสอน และเป็นผู้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

3.4 สังคมจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาแบบวัดและประเมินผลให้เป็นไปตามที่เกณฑ์กำหนด และมีการวัดและประเมินผลโดยการจัดทดสอบเพื่อรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู และเพื่อเป็นการประกันคุณภาพครู

นอกจากนี้ยังมีแนวทางพัฒนาประสิทธิภาพของกระบวนการผลิตครูของสถาบันฝึกหัดครูของสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่วิชาชีพครูและคุณภาพของครูตกต่ำลงในหลาย ๆ ประเทศรวมทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศแม่บทที่สำคัญของวงการการศึกษาปัจจุบันด้วย (ปทีป เมธาคุณวุฒิ, 2530 : หน้า 65) โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากที่สหภาพโซเวียตสามารถส่งดาวเทียมดวงแรก คือ สปุตนิก (Sputnik) ขึ้นไปโคจรในอวกาศได้เป็นครั้งแรกนั้น ได้มีการโจรสตวรรษการศึกษาของสหรัฐอเมริกาก็อย่างมากกว่าไร้ประสิทธิภาพ และเรียกร้องให้มีการปรับปรุงทั้งหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนรวมถึงคุณภาพของครูและปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ ด้วย ความ

เคลื่อนไหวและการเรียกร้องดังกล่าว ก่อให้เกิดการก่อตัวทางความคิดใหม่ ๆ ในการจัดการศึกษา ระดับต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงกระบวนการผลิตครูด้วย

รูปแบบการพัฒนาการฝึกหัดครู หรือครุศึกษา (teacher education) ได้มากจากแนวคิดของนักวิชาการกลุ่มต่าง ๆ เป็นต้นว่า กลุ่มก้าวหน้า (progressive movement) ซึ่งมี จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เป็นหัวหน้ากลุ่ม กลุ่มนักวิชาการ (academic movement) และกลุ่มมนุษยนิยม (humanistic movement) การจัดโปรแกรมครุศึกษาและสหรัฐอเมริกาได้พัฒนารูปแบบมาจากแนวคิดของนักวิชาการกลุ่มต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว และปัจจุบันรูปแบบ (model) ที่สำคัญมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ (ปทีป เมธาคุณวุฒิ, 2530 : หน้า 65-92)

1. โปรแกรมครุศึกษาที่เน้นบุคคล (personalized teacher education program) ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยศูนย์พัฒนาและวิจัยทางครุศึกษา (research and development center) ของมหาวิทยาลัยเท็กซัส รูปแบบนี้เน้นการให้ความสำคัญทางด้านเจตคติของการฝึกหัดครู ความเป็นเอกลักษณ์ของนักศึกษาแต่ละคน รวมถึงการศึกษาที่เป็นจริงความสามารถนำไปใช้ได้ ดังนั้นโปรแกรมครุศึกษาตามแบบนี้จึงเป็นกระบวนการที่มีระบบที่จะประเมิน โดยให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) และคำปรึกษาหารือแก่นักศึกษาครูแต่ละคน กระบวนการของระบบจึงเริ่มต้นขึ้นที่ 1 ด้วยการเรียนรู้ตัวเอง ขึ้นต่อไปจึงเป็นการพัฒนาตนในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่นและความสามารถในด้านวิชาชีพตามโปรแกรมนี้ ก่อนออกฝึกสอน นักศึกษาจะต้องเขียนข้อมูลเกี่ยวกับตนเองเป็น Self-report หลังจากนั้น นักแนะแนวที่มีการฝึกฝนมาอย่างดีจะเป็นผู้อ่านรายงานนี้ และพูดคุยให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่นักศึกษา ครูระบุไว้ในรายงานหรือแม้แต่ปัญหาที่นักแนะแนวคิดว่าจะเป็นปัญหาสำหรับนักศึกษา หลังจากนั้นนักศึกษา นักแนะแนวและอาจารย์ผู้สอนก็จะทำงานร่วมกัน โดยที่ทำหน้าที่ประเมินผล และให้ข้อติชมแก่นักศึกษา ในขณะที่นักศึกษาออกฝึกสอน และพบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประสบการณ์วิชาชีพ เช่น การศึกษาลักษณะสังเกตการสอน การช่วยสอน การออกแบบจุลภาค ฯลฯ

โดยสรุป โปรแกรมครุศึกษาที่เน้นบุคคล จะกำหนดขอบเขตของความสามารถที่ให้นักศึกษาได้เกิดการพัฒนาใน 3 ประการ คือ ความสามารถในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนเอง (intrapersonal competence) ความสามารถในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (interpersonal competence) และความสามารถในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ (career related competence)

2. โปรแกรมครุศึกษาที่เน้นสมรรถภาพ หรือสมรรถฐาน (Competency Based Teacher Education = CBTE)

โปรแกรม CBTE หรือบางแห่งใช้ PBTE (Performance Based Teacher Education) หมายถึง โปรแกรมการเตรียมครูที่กำหนดสมรรถภาพไว้ว่า ผู้ที่ผ่านการเตรียมเป็นครูจะต้องมีสมรรถภาพด้านใดบ้าง หรือเป็นโปรแกรมที่กำหนดว่า พฤติกรรมการสอนของครูควรจะเป็นอย่างไร แล้วกำหนดให้มีการฝึกและประเมินผลไปสู่สมรรถภาพที่กำหนด ซึ่ง ฮอลล์ และโจนส์ (Hall and Jones, 1976 : หน้า 64) กล่าวว่าสมรรถภาพของครูที่กำหนดขึ้นนั้นควรครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ

1. สมรรถภาพทางด้านความรู้ ความคิด (cognitive competencies) เป็นความเข้าใจที่มีอยู่ พร้อมทั้งจะแสดงออกได้ โดยไม่ต้องมีการปฏิบัติ เช่น ทฤษฎี

เกี่ยวกับจิตวิทยาการเรียนรู้ ทฤษฎีพัฒนาการของเด็ก หลักการสอน ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรหรือการวิเคราะห์หลักสูตร ฯลฯ

2. สมรรถภาพทางด้านเจตคติ (affective competencies) เป็นสมรรถภาพที่เกี่ยวข้องกับ ค่านิยม เจตคติ ความสนใจ ความเชื่อ ความซาบซึ้ง ฯลฯ ซึ่งยากที่จะกำหนดออกมาให้ชัดเจน แต่ก็อาจกำหนดออกมาในลักษณะที่สัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ เช่น ความคาดหวังของครูที่มีต่อการสอนหรือนักเรียน ความสามารถที่จะระบุค่านิยมหรือความสนใจของตนเอง
3. สมรรถภาพด้านการปฏิบัติ (performance competencies) เป็นสมรรถภาพที่ครูแสดงออกมา และสามารถวัดและประเมินได้ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งสมรรถภาพด้านนี้จะรวมถึงทักษะเฉพาะต่าง ๆ ของครูแต่ละแขนงวิชาด้วย เช่น ครูพลศึกษา ครูแนะแนว หรือครูโสตทัศนศึกษา ฯลฯ เป็นต้น
4. สมรรถภาพด้านผลสืบเนื่อง หรือด้านผลผลิต (consequence or product competencies) คือ สมรรถภาพหรือพฤติกรรมการสอนของครู ซึ่งก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ คือ การเรียนรู้ ขึ้นในตัวผู้เรียน

สำหรับการประเมินผลสมรรถภาพจะประเมินตามลำดับแต่ละด้าน และประเมินรวมทั้ง 4 ด้าน เป็นการสรุปรวมในขั้นสุดท้าย

โปรแกรมครุศึกษาใน 2 รูปแบบที่เสนอมานี้ถือเป็นต้นแบบของโปรแกรมครุศึกษาหรือการฝึกหัดครูที่ประเทศต่าง ๆ นำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในประเทศของตน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) โดยศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนได้กำหนดตัวบ่งชี้การสอนของผู้สอนไว้ดังนี้

1. ผู้สอนเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ
2. ผู้สอนจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้าใจ จูงใจและเสริมแรงให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
3. ผู้สอนเอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความเมตตาผู้เรียนอย่างทั่วถึง
4. ผู้สอนจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์
5. ผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกทำ และปรับปรุงตนเอง
6. ผู้สอนส่งเสริมให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม และปรับปรุงข้อต่อของผู้เรียน
7. ผู้สอนใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และค้นคว้าความรู้
8. ผู้สอนใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริงของผู้เรียน
9. ผู้สอนฝึกฝนกิจกรรมรายทและวินัยของตนเอง
10. ผู้สอนสังเกตและประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

วัฒนา ระวังทุกข์ (2542) เสนอการปฏิบัติตัวของผู้สอนเพื่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

1. ด้านการเตรียมการ

- การเตรียมแหล่งข้อมูล ในรูปแบบของสื่อการเรียน และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้

ประกอบกิจกรรมในห้องเรียน หรือศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองที่มีข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือก ศึกษาค้นคว้าตามความต้องการ หรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ

- การเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ได้สาระสำคัญและเนื้อหาข้อความรู้ อันจะนำไปสู่การออกแบบกิจกรรม ผู้สอนทำหน้าที่คล้ายผู้จัดการที่ กำหนดบทบาทการเรียนรู้และความรับผิดชอบแก่ผู้เรียนให้เขาทำกิจกรรมตามความต้องการ ความสามารถและความสนใจของแต่ละคน

- การเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์
- การเตรียมการวัดและประเมินผล

2. ด้านการดำเนินการ

- 2.1 การเป็นผู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษา (help and advisor)
- 2.2 การเป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรง (support and encourager)
- 2.3 การเป็นผู้ร่วมทำกิจกรรม (active participant)
- 2.4 การเป็นผู้ติดตามตรวจสอบ (monitor)
- 2.5 การเป็นผู้สร้างเสริมบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร

3. ด้านการประเมินผล ตรวจสอบว่าสามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดประสงค์ การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ ควรเตรียมเครื่องมือและวิธีการให้พร้อมก่อนถึงขั้นตอนการวัดและ ประเมินผล และวัดให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยเน้นการวัดจากสภาพจริงจากการปฏิบัติ (performance) และจากแฟ้มสะสมผลงาน (portfolio)

กล่าวโดยสรุป การสอนที่มีคุณภาพของผู้สอนและตอบสนองวัตถุประสงค์ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้นั้น การสอนของผู้สอนต้องตอบสนองความต้องการ ของผู้เรียนแต่ละคน คุณสมบัติของผู้สอนมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสอน โดย ผู้สอนต้องมีคุณสมบัติของผู้ที่ใฝ่หาความรู้อยู่ตลอดเวลา เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการสอน มีศรัทธาต่อ การสอน มีความรู้ในศาสตร์ของตนเองเป็นอย่างดี มีทักษะในการค้นคว้าข้อมูลและแสวงหาองค์ ความรู้ใหม่อยู่เสมอ เป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ ชยันและอดทน คุณสมบัติของผู้สอนจะเป็น ปัจจัยนำเข้าสู่กระบวนการสอนซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความหลากหลาย การสอนที่มีคุณภาพจะเข้ามามี บทบาทสำคัญต่อการผลิตบัณฑิต คุณภาพการสอนจะเชื่อมโยงกับปัจจัยนำเข้า กระบวนการและ ผลผลิต กล่าวคือคุณภาพการสอนจะส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านการแสวงหาความรู้ การแก้ปัญหาและมีทักษะการจัดการมากขึ้น

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์

เยาวพา เดชะคุปต์ (2544 : 241) ได้ทำการศึกษาทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการ สอนในระดับประถมศึกษา โดยสร้างแบบตัวอย่างทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการ สอนในระดับประถมศึกษา ให้เป็นแนวทางสำหรับครูและผู้สนใจนำไปจัดการเรียนการสอนและ สร้างบทเรียนนำไปทดลองใช้สอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5, 6 และปรากฏว่าสามารถใช้กับ นักเรียนที่มีอายุและความสามารถที่แตกต่างกันได้จริง และพบว่าการเรียนการสอนตามทฤษฎีการ

สอนกลุ่มสัมพันธ์นี้จะได้รับความรู้ได้ฝึกทักษะ ปลูกฝังทัศนคติและค่านิยม ส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนและส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้แบบประชาธิปไตย

ปนัดดา จีนประชา (2545 : 52 – 53) ได้ศึกษาเรื่องการใช้วิธีการสอนภาษาแบบกลุ่มสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการพูดและการเขียนภาษาอังกฤษและเพื่อลดความวิตกกังวลในโรงเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางการพูดและความสามารถในการเขียน ตลอดจนเปรียบเทียบความวิตกกังวลก่อนและหลังเรียนด้วยวิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 จำนวน 15 คนที่เรียนวิชาภาษาอังกฤษ ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนสวนบุญญ์อุปถัมภ์ลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ใช้เครื่องมือได้แก่ แผนการสอนและแบบทดสอบความสามารถทางการพูดและการเขียนภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้เรียนโดยวิธีการสอนภาษาแบบกลุ่มสัมพันธ์มีความสามารถทางการพูดและการเขียนภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย โดยความสามารถก่อนการทดสอบและหลังการทดสอบมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และยังพบว่า การสอนภาษาแบบกลุ่มสัมพันธ์ทำให้นักเรียนมีความวิตกกังวลในการเรียนภาษาอังกฤษลดลง และการทดลองก่อนและหลังมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 เช่นเดียวกัน

ชนิดสิริ ศุภพิมล (2545 : 60 – 61) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษ และความเชื่อมั่นในตนเองของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยใช้กิจกรรมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษและความเชื่อมั่นในตนเองของนักศึกษาที่เรียน โดยใช้กิจกรรมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาพัฒนาท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 28 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบทดสอบวัดความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษและแบบสอบถามวัดความเชื่อมั่นในตนเองของนักศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษของผู้เรียนหลังจากเรียนด้วยกิจกรรมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีความสามารถทางการพูดผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 และในด้านผลการเปรียบเทียบความเชื่อมั่นในตนเองก่อนและหลังการเรียนด้วยกิจกรรมกลุ่มกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์พบว่า ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองหลังจากการทดลองสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

วิภาวรรณ เหล่าศรีรงค์ (2549 : 57-58) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเชียงยืนจังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 9 ด้านไปในทางที่ดีขึ้น เช่น กล้าแสดงความคิดเห็นในระหว่างที่พูดอย่างตรงไปตรงมา แสดงบทบาทสมมุติและแสดงออกได้เหมาะสม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับการกระทำของสมาชิก รู้จักใช้เทคนิควิธีการคิดที่สร้างสรรค์ วางแผนการทำงานเป็นระบบทำให้ใช้เวลาไม่มากในการทำงาน ผู้นำกลุ่มมีบทบาทในการวางแผนการทำงานร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อให้ทุกคนมีกำลังใจในการพัฒนาตนเอง และมีการเสียสละไม่เอาเปรียบสมาชิกในกลุ่มเมื่อทำกิจกรรมร่วมกัน นักเรียนมี

ความเชื่อมั่นในตนเองโดยรวมและรายด้านเพิ่มขึ้นจากก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศิรินทรา พันธะศรี (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโคกนางงามปลาเซียม ตำบลสำราย อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างจากนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อังศุธร ถิ่นหลวง (2542 : 43-44) ได้ศึกษาผลของการใช้กลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาพฤติกรรมกล้าแสดงออกในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดภาชี กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างมี 20 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มที่ร่วมโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์และกลุ่มที่ไม่ได้รับการเข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มละ 10 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มที่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์มีพฤติกรรมกล้าแสดงออกในชั้นเรียนสูงขึ้น และนักเรียนกลุ่มที่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์มีพฤติกรรมกล้าแสดงออกในชั้นเรียนสูงขึ้นกว่านักเรียนกลุ่มที่ไม่ได้รับการเข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์

เพ็ญประภา คานปือ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนามนุษยสัมพันธ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโหล่นสามัคคี อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีมนุษยสัมพันธ์หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

วัฒนพล โชควิวัฒน์นิช (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนท่าโพธิ์พิทยา อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

แซนนอน (Shannon. 1994 : unpagged) ได้วิจัยเชิงทดลองใช้กิจกรรมถ่ายโอนข้อความ (Paraphrasing Activity) ซึ่งออกแบบโดยอาศัยหลักการของวิธีสอนภาษาแบบกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงวิชาการของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองแห่งมหาวิทยาลัยไอโฮโอ โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 3 คน สมาชิกในกลุ่มเปลี่ยนกันรับบทบาทเป็นผู้เขียน ผู้ฟัง และผู้จับเวลา ผู้เขียนเป็นผู้เสนอสาระสำคัญของเรียงความแก่ผู้ฟัง หลังจากนั้นผู้ฟังจะตามความคิดของผู้เขียนโดยใช้คำพูดของตนเอง ทั้งผู้เขียนและผู้ฟังใช้เวลาคนละ 4 นาที ผู้จับเวลาต้องคอยระวังไม่ให้ใครใช้เวลาเกิน กิจกรรมทั้งหมดถูกบันทึกเป็นวีดิทัศน์ไว้เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สอนนำมาพิจารณาและอภิปรายในภายหลัง จากการอภิปรายกับผู้เรียนและการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับกิจกรรมถ่ายโอนข้อความ พบว่า ผู้เรียนส่วนมากชอบกิจกรรมดังกล่าว และคิดว่าควรใช้กิจกรรมการถ่ายโอนข้อความให้บ่อยกว่านี้ นอกจากนี้ ผู้เรียนยังรู้สึกว่าเขาสามารถเสนอความคิดของตนเอง และพูดถ่ายทอดข้อความของผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการสอน

เฉลิมพล โปธิ์ศรี (2546 : 71-74) พบว่าปัจจัยที่ส่งเสริมประสิทธิภาพการสอนของครูมี 8 ด้านด้วยกัน คือ

1. บุคลิกภาพของครู

- 1.1 พุดจาไพเราะสุภาพอ่อนโยน
- 1.2 ความประพฤติเป็นแบบอย่าง
- 1.3 ความมั่นคงสุขุมรอบคอบ
- 1.4 ใช้เหตุผลตัดสินปัญหา
- 1.5 กิริยาท่าทางสง่ามีน้ำนํ้า
- 1.6 มีความเมตตากรุณาต่อศิษย์
- 1.7 สามารถทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานชอบคณิตศาสตร์
- 1.8 เสียสละอุทิศเวลา แรงงาน เพื่อการเรียนการสอน
- 1.9 รับฟังความคิดเห็นของนักเรียน
- 1.10 ให้ความสนใจทุกคนเท่าเทียมกัน

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

- 2.1 แบบฝึกหัดเหมาะสมกับเวลาและความสามารถของนักเรียน
- 2.2 สรุบบทเรียนทุกครั้งเมื่อบทเรียนจบบท
- 2.3 ตรวจสอบผลงานนักเรียนละเอียดถูกต้อง
- 2.4 ตรวจสอบความรู้พื้นฐานของนักเรียนก่อนขึ้นเนื้อหาใหม่
- 2.5 ตรวจสอบผลงานนักเรียนเพื่อนำไปแก้ไขข้อบกพร่อง
- 2.6 จัดสอนซ่อมเสริมให้แก่นักเรียนที่เรียนช้า หรือ เรียนรู้ได้เร็ว

3. ความรู้ในวิชาครู

- 3.1 ทักษะในการคิดคำนวณ
- 3.2 รอบรู้อธิบายยกตัวอย่างเปรียบเทียบอธิบายได้ชัดเจน
- 3.3 มีความรู้เรื่องหลักสูตร และเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี
- 3.4 มีความรู้ในวิชาที่สัมพันธ์กับคณิตศาสตร์ เช่น คอมพิวเตอร์ วิทยาศาสตร์ จิตวิทยา
- 3.5 มีความรู้ในการจัดกิจกรรมทางคณิตศาสตร์ ชุมนุมคณิตศาสตร์
- 3.6 มีการกำหนดและแจ้งจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

4. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่

- 4.1 ครูมีความสนใจที่จะส่งเสริมให้นักเรียนเห็นความสำคัญของคณิตศาสตร์

ในชีวิตประจำวัน

- 4.2 ครูมีความสนใจในวิชาคณิตศาสตร์
- 4.3 ตรงต่อเวลา สอนเต็มเวลาตามตารางเรียน
- 4.4 รับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน

5. บรรยากาศในการเรียนการสอน

- 5.1 ครูและนักเรียนร่วมมือกันจัดการเรียนการสอน
- 5.2 มีสิ่งอำนวยความสะดวก วัสดุอุปกรณ์ในการสอนเพียงพอ

- 5.3 ห้องเรียนสะอาด มีความเป็นระเบียบ มีป้ายนิเทศ
- 6. การใช้สื่อการเรียนการสอน
  - 6.1 เอกสารการสอน อุปกรณ์การสอนเหมาะสมกับเนื้อหา
  - 6.2 คิดค้นสื่อและใช้วิธีสอนใหม่ๆ
  - 6.3 ให้นักเรียนทำสื่อโดยครูแนะนำ
- 7. การใช้จิตวิทยาการเรียนรู้
  - 7.1 การยกย่องชมเชยนักเรียนที่ทำดี
  - 7.2 คอยเสริมกำลังใจกระตุ้นนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ มีความมั่นใจ
  - 7.3 ให้คำปรึกษากระตุ้นการวางแผนในการทำงานของครู
- 8. ภูมิหลังของครู
  - 8.1 ประสบการณ์ในการสอนคณิตศาสตร์มาก่อน
  - 8.2 เคยเรียนคณิตศาสตร์เป็นวิชาเอกหรือวิชาโท
  - 8.3 ครูคณิตศาสตร์ควรมีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี

จรรยาพร ทองอนันต์ (2540 : 90) ได้ศึกษาความต้องการในการพัฒนาสมรรถภาพ ในด้านการปฏิบัติการสอนของครูโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ความต้องการในการพัฒนาสมรรถภาพด้านการปฏิบัติการสอนของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อ จำแนกรายด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อ การสอน ด้านการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการสอนซ่อม เสริม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

สุรศักดิ์ หอมอ่อน (2546 : 32,72) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบประสิทธิภาพการสอน ของครูคณิตศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม เพื่อหา ความสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรจาก 12 องค์ประกอบดังนี้

1. เจตคติต่อการสอนวิชาคณิตศาสตร์
2. ขวัญและกำลังใจครู
3. คลิกลักษณะของครู
4. การเตรียมการสอนของครู
5. การใช้ภาษาในการสื่อสารของครู
6. การใช้การเสริมแรงแก่นักเรียน
7. การใช้สื่อการสอนของครู
8. การวัดและประเมินผลของครู
9. บรรยากาศในการเรียนการสอน
10. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน
11. ปริมาณงานอื่นที่ครูได้รับมอบหมาย
12. ความรู้ในเนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุดคือ การใช้ภาษาในการสื่อสารของครูกับการให้การเสริมแรงแก่นักเรียน มีความสัมพันธ์กันในทางบวก มีเพียง 4 คู่ที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน คือ เจตคติต่อการสอนคณิตศาสตร์ของครูกับการให้การเสริมแรงแก่นักเรียน คือ เจตคติต่อการสอนคณิตศาสตร์ของครูกับการกับปริมาณงานอื่นที่ครูได้รับมอบหมาย, การใช้ภาษาในการสื่อสารของครูกับการวัดและประเมินผลของครู, การใช้ภาษาในการสื่อสารของครูกับความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

ประภาศรี สุทะปา (2544 : 43) ได้ศึกษาการสร้างแบบวัดคุณลักษณะที่เหมาะสมของครูคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งแบบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษา ประกอบด้วยคุณลักษณะ 7 คุณลักษณะ

1. ความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร
2. ความสามารถในการวางแผนการสอนและดำเนินการวิจัยในชั้นเรียน
3. ความสามารถในการสอน
4. ความสามารถในการวัดและประเมินผล
5. คุณสมบัติเฉพาะของครูคณิตศาสตร์
6. บุคลิกลักษณะเหมาะสมที่จะเป็นครูคณิตศาสตร์
7. เจตคติต่อการเป็นครูคณิตศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาอยู่ในระดับดี 4 ด้าน คือ ความสามารถในการสอน คุณสมบัติเฉพาะของครูคณิตศาสตร์ บุคลิกลักษณะเหมาะสมที่จะเป็นครูคณิตศาสตร์ ความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร ส่วนอีก 3 ด้านที่เหลือ อยู่ในระดับ พอใช้ คือ ด้าน ความสามารถในการวางแผนการสอนและดำเนินการวิจัยในชั้นเรียน ความสามารถในการวัดผลและประเมินผล และ ด้านเจตคติต่อการเป็นครูคณิตศาสตร์

นิตยา ชอภธรรม (2539 : 70) ได้ศึกษาความต้องการสมรรถภาพการสอนคณิตศาสตร์ของครูผู้สอนคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 4 ด้านคือ ด้านเนื้อหา ด้านการดำเนินการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า ครูผู้สอนมีความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพทั้ง 4 ด้านด้วยวิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการ อยู่ในระดับมาก และจากข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพ พบว่า ครูต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพด้าน เทคนิคการคูณ การหาร และการคิดเลขเร็ว และต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพด้วยวิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการในช่วงปิดภาคเรียนเป็นเวลาประมาณ 3- 5 วัน